

BUDAPEST III. KERÜLET

3.

URBAN-LIS STÚDIÓ • 2014. DECEMBER
VÁROSTÖRTÉNET TÉRKÉPEKEN

BEVEZETÉS A TÉRKÉPES VÁROSTÖRTÉNETHEZ

A Budapest III. Kerület Óbuda-Békásmegyer Örökségvédelmi Hatástanulmány – harmadik kötetének címe: VÁROSTÖRTÉNET TÉRKÉPEKEN – jelzi, hogy rendhagyó dokumentumról van szó.

A várostervező számára a térbeliség megjelenítése rendkívül fontos, ezért örömmel készítettük el ezt a kötetet, mivel egyedi lehetőség nyílt arra, hogy történelmi térképeket tanulmányozva tárjuk fel Óbuda múltját és ne csak olvasmányok és idézetek további átfogalmazásával foglaljuk azt össze.

A térképek számos olyan tény is napvilágra hoznak, amelyek önmagában Óbudára szűkítve még eddig nem lettek megvizsgálva, megfogalmazva.

A történelmi korok hol nagyvonalú, hol már kataszteri rendszerű precíz térképei világossá teszik a múlt egy-egy szeletét, egyes összefüggéseket hoznak felszínre, vagy más megvilágításba helyezik az eddigi ismereteket és tanultakat. De láthatóvá válik az a folyamat is, ahogy a hadászati fontos helymegjelölés fokozatosan pontosodott, ahogy a városi mérnökök okosan fejlesztették a maguk eszközeivel a várost, és gondoltak előre 50-100 évet.

Megdöbbenő, hogy egy-egy időszakban hány új térkép született, miközben tudjuk, hogy mind kézzel rajzoltak és festettek voltak.

A feldolgozást nagyban segítette az Arcanum Kft által összeállított levéltári adatbázis, melynek terjedelmét jelzi, hogy egyszerű DVD-n nem, csak merevlemezen lehetett megvásárolni.

A bőség zavara miatt nem arra az újdonságra koncentráltuk az összeállítás során, hogy a geo referált térképeket a tényleges mai telekállapottal összehasonlítsuk, inkább a térképek egymáshoz viszonyított változásait kutattuk, hiszen a történéseket és a tervezett szándékokat ezek közvetítik a legjobban.

Megdöbbenő tény volt ismét az, hogy számos száz évnél régebbi gondolat alapján rendeződtek később területek, sőt esetenként még el sem értünk a megvalósításáig, még mindig tervezett a gondolat.

A térkép mást jelen az irodalmár, a szociológus, a muzeológus, vagy a várostervező számára.

Utóbbi esetben rendkívüli élmény volt rátalálni olyan részletekre, amelyek utólag indokolják valamely terület térbeli fejlődését, magyarázatot adnak korábbi tévedésnek hitt szakmai javaslatra.

Ezekkel a szavakkal bocsátjuk útjára ezt a kísérleti jelleggel összeállított kötetünket, amely a későbbiekben még fejleszhető.

2014. december 15.

az Urban-Lis Stúdió munkatársai

ÓBUDA XVIII. SZÁZAD

Budapest történeti térképei az 1770-es évekre tekintenek vissza, ennél korábbi térképek, felmérések csak elvétve találhatók.

A nagyobb mértékű térképkészítés apropója Pest és Buda központi szerepének megerősödése, s a külvárosok kiépülése. A legtöbb térkép datálatlan, ezért általában csak következtetni lehet a már álló, jelzett épületek, terepelemek alapján a keletkezés idejére.

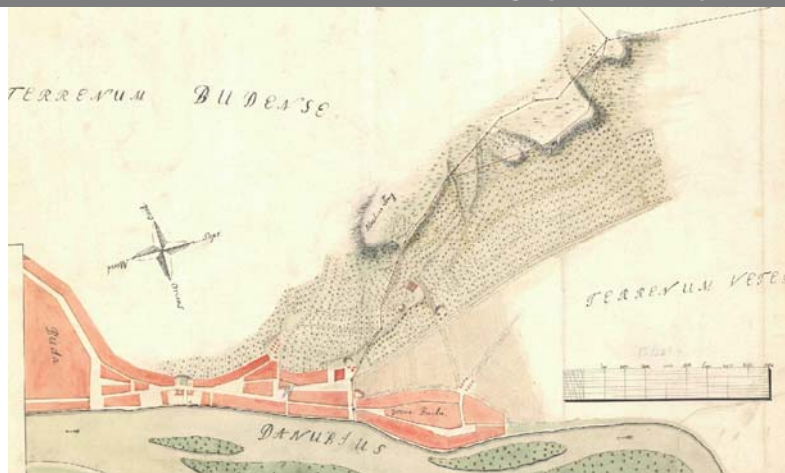
A térképkészítések előtt általában városi látképek adtak információt az egyes települések fejlődésére, de azok nyomon követése a néha eltúlzott aránytalanságok miatt nem teljes értékű. A városokat ábrázoló térképek közül a legkorábbiak a veduták, látképek kategóriájába sorolhatók. A mért térképek többségét hadmérnökök készítették közvetlen hadászati célra. A Óbuda, Buda és Pest ábrázolás az egyik legrégebbi térképes ábrázolás. Az 1700-as években már az akkori kornak megfelelő korszerű térképezés folyt. Később a városok általában a jól képzett katonai térképészeket, mérnököket bízták meg az egyre fontosabbá váló térképek elkészítésére. Így dolgozott ebben a régióban Mattl (Matthey?) mérnökkari kapitány, aki a budai oldal felméréseivel foglalkozott.

Másik meghatározó térképésze a kornak Mikovinyi Sámuel volt, az első Magyarországot felmérő mérnök, aki a kor színvonalán álló mérési technikát alkalmazott.

Az 1840-es évekig szinte nem is készült Óbudáról kataszteri térkép, mezővárosi jellege miatt korábban elhanyagolták, csak az iparosítás és a régészeti feltárások keltették fel iránta a figyelmet.

1788-tól működött a vízi és építészeti főigazgatóság, mely nemcsak megrendelte a térképeket, hanem mérnökei el is készítették azokat. A városok már a XVIII–XIX. század fordulójától saját mérnököket alkalmaztak, akik képzettségüknek köszönhetően térképeket, helyszínrajzokat is készítettek.

II. József idején készült a (1783) Habsburg-birodalom I. katonai felméréseinek Pest-Budát ábrázoló szelvénye, amelyet később még két katonai felmérés is követett. A várostérképezés első virágkora a XVIII. század végén kezdődött, és az 1830-as években teljesedett ki, az akkor megkezdett városrendezési munkálatoknak köszönhetően, melyet József nádor és a Szépítő Bizottmány kezdeményez. Fontos pont volt az 1838. évi árvíz, ami miatt építési szabályozást vezettek be.

2202 Buda és Óbuda közötti vitás határvonal térképe • 1760 Jäger, Johann Heinrich rajza
 A kijelölt határvonalak a „hármashatárig” tartanak, a belterület elnaglyolt. Jól látszanak a hegy szőlőművelésű területei.

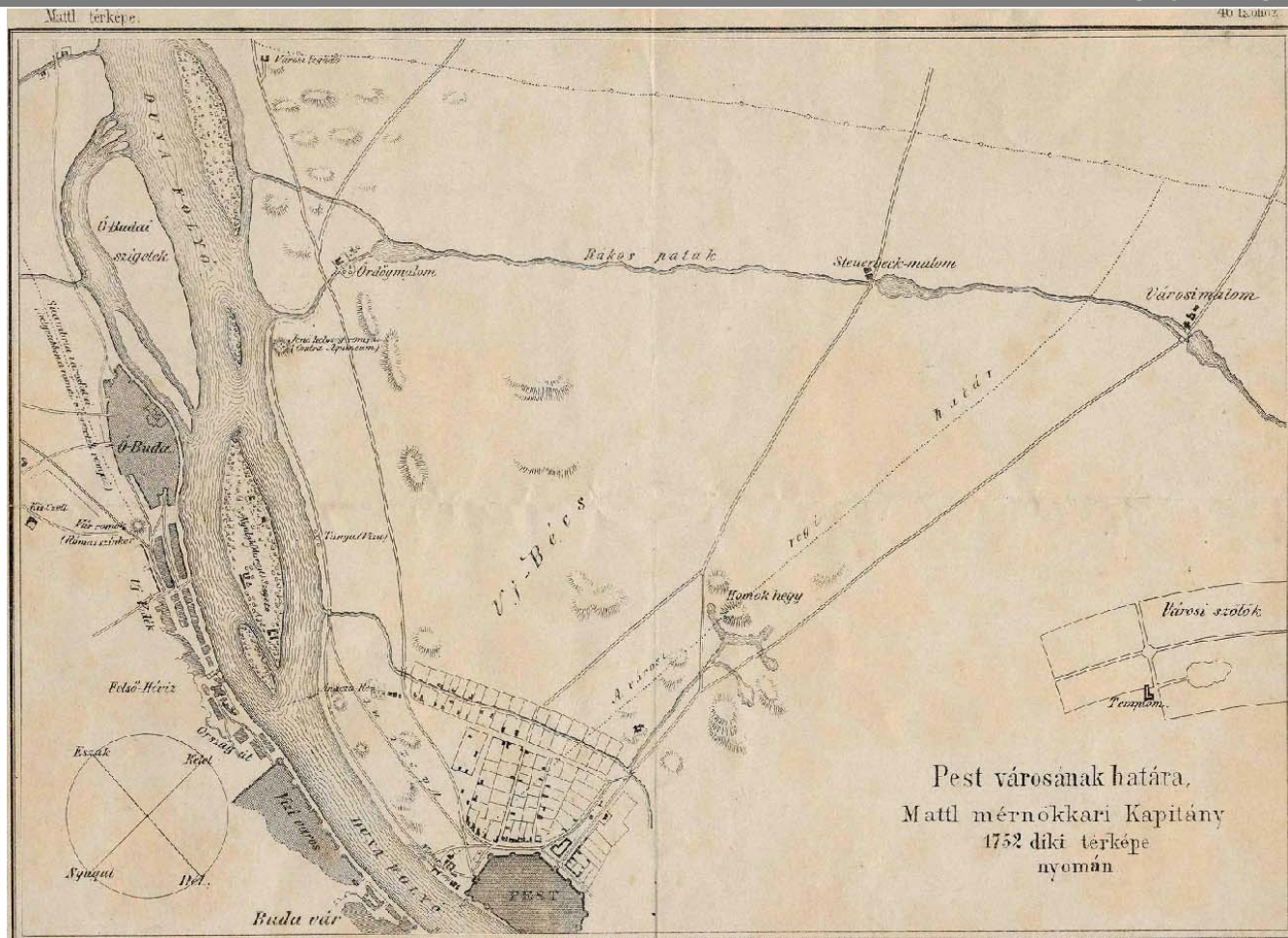
Óbuda – Mikovinyi Sámuel felmérése 1742

Részlet a „Buda és Pest látképe a Notitiából” c Mikovinyi mű északi, óbudát is ábrázoló részéből, 1737

A II. József idején kezdeményezett kataszteri térképek a birtokviszonyokat tisztázzák és a városfejlesztés irányait határozzák meg.

Ebben a korban egyre nagyobb számban készülnek már a városszabályozást is ábrázoló térképek.

Pest-Buda és környékének áttekintő történeti térképe • 1752

Pest városának határa, Mattl (Matthey?) mérnökkari Kapitány 1752 ben kelt térképe nyomán. Mattl térképe

A térkép a három város részbeni bemutatását ábrázolja a határok és a beltelkek feltüntetésével.

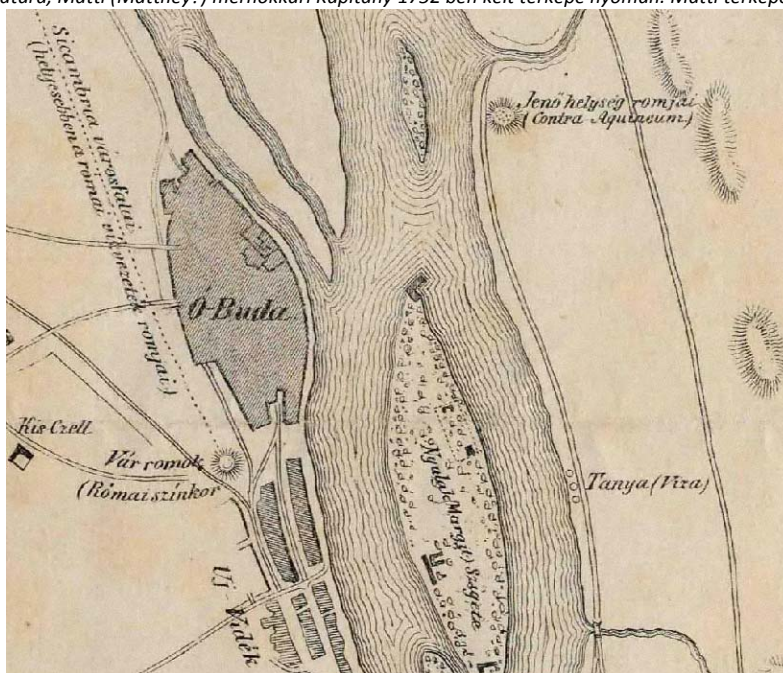
Régészeti értékű, hogy feltünteti az aquaductus nyomvonalát – „Sicambria városfalaként”, de helyesíti ezt: „helyesebben a római vízvezeték romjai”. Jelzi a későbbi Királyhegyet, amit Vár romoknak jelöl és megjegyzi zárójelben: „Római színpad”.

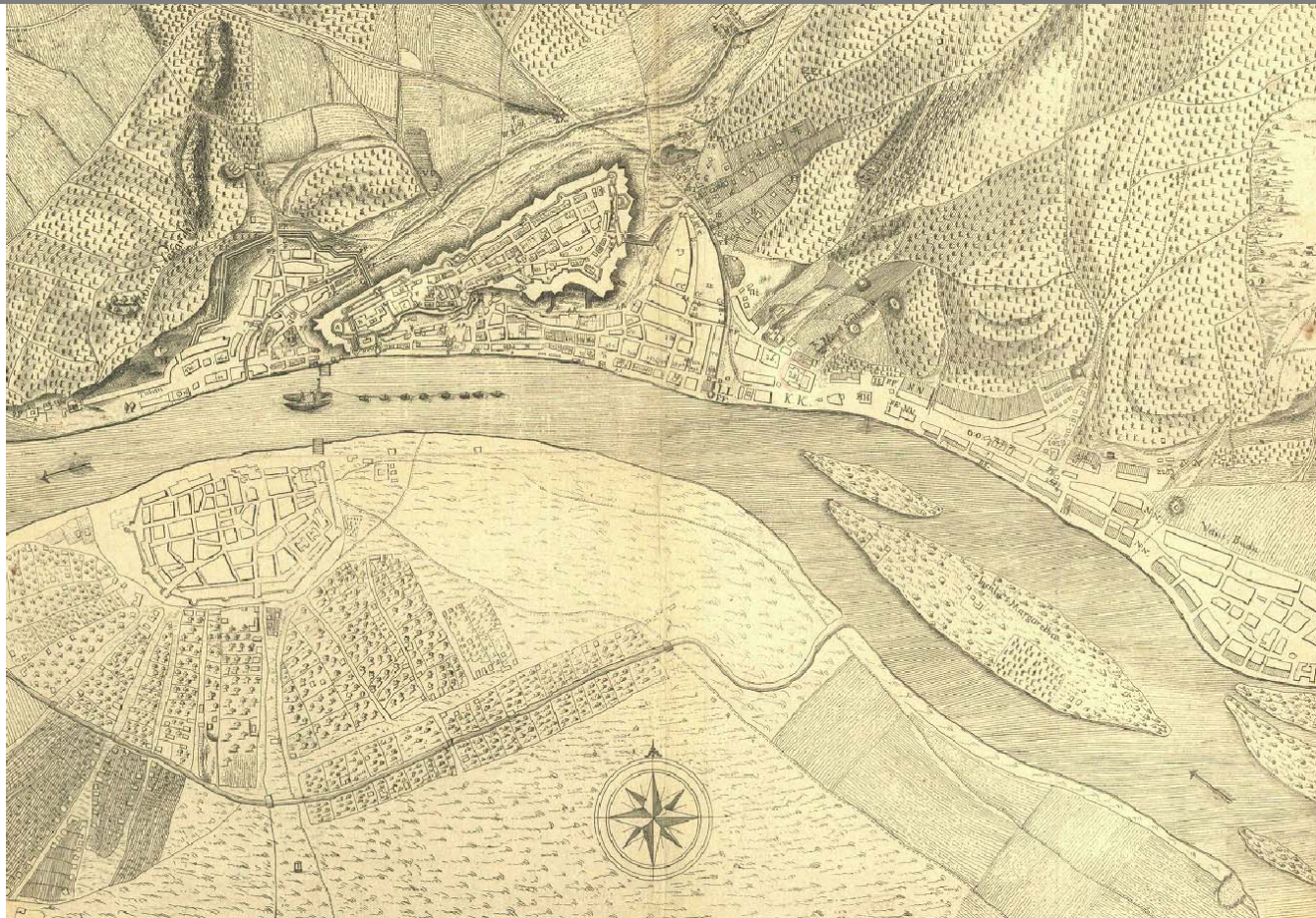
A pest oldalon „Jenő helyiség romjai” mellett a (Contra Aquincum) elnevezést is rögzíti.

A térképen Kis Czell jelleghelyes épülete már megjelenik, két hozzávezető utat is jelöl, illetve az Aranyhegyi patak mellett vélhetően malmot jelöl két helyen.

A Duna két partját Óbudától délre az Apácza rév kötötte össze, a szigetek még több részből álltak, és látszik még a későbbi Fürdő sziget Contra Aquincum magasságában.

Újlakot Új Vidéknek nevezi, nyilván a két város közötti összeépülés jelent újdonságot a területen.

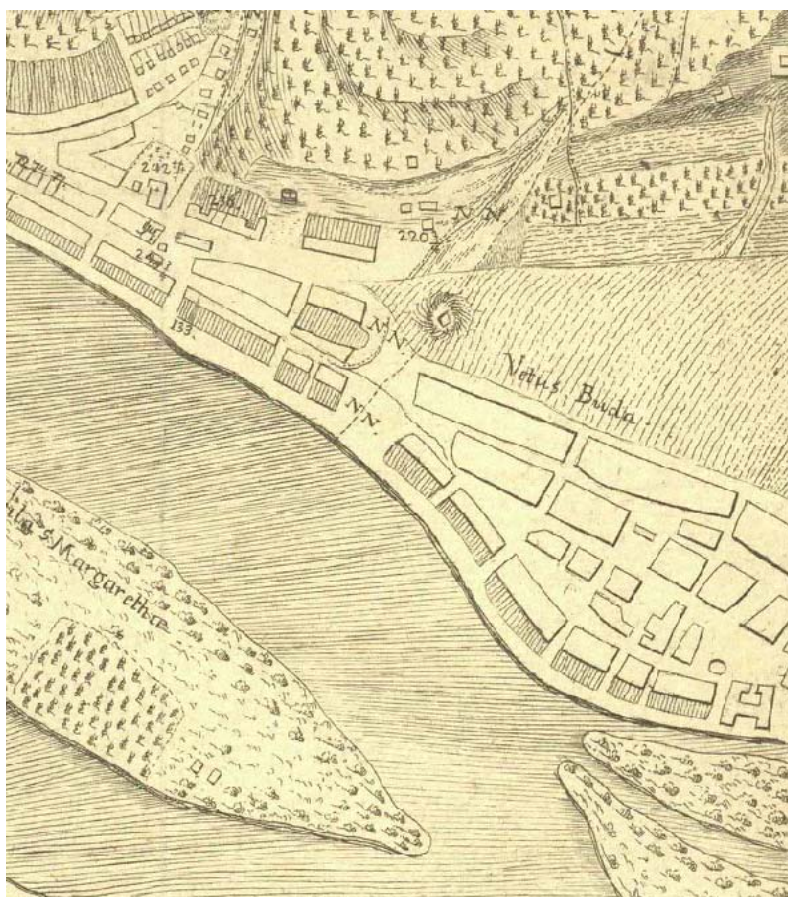

108 Pest-Buda várostérképe a városfalak feltüntetésével
 (melléklet) • 1761 k - Óbuda ábrázolásával

Már ekkor látszik, hogy a két másik város, Buda és Pest fallal védett, míg Óbudán ez nem tapasztalható. A hegyvidéken szőlőültetvények vannak. Jól kirajzolódik a sokáig Királydombként fennmaradt, később beépült terepelem, amit már a Mattl féle térkép is jelöl. Óbuda úgymond épphogy ábrázolásra került, hiszen *beltelkei* kissé északra nyúltak. Jól látszik a szőlőhegyek lábától a mai Pacsirtamező vonaláig mezők területnek el, és csak attól a Duna irányában találhatóak tömbök, sematikus ábrázolással.

Az Újlaki templom kivehető, de Péter Pál templom már nem kap önálló jelölést. A Királydombnál jelzett a határ Buda és Óbuda között, és látszik, hogy a Budai részen több felirat is található számokkal, melyek jelentése nem ismert.

A Bécsi úttól nyugatra már valószínűleg a későbbi bánya kezdeménye látható a szőlők alatt. A térkép külön értéke a táji jellemzők, a művelési ágak jelölése. Itt Kiscell felett északra már nem jelöl szőlőültetvényt, lévén az már nem tartozik a Budához, ez időben még nem volt művelés alatt, hiszen Óbuda ebben az időben kezd visszanevesedni a törökkori elnéptelenedés után.

53 Az első katonai felmérés mai Budapest területére vonatkozó hat szelvénye – Pest-Buda–Óbuda tágabb környékének topográfiai térképe • 1783

A térkép a városneveket kétnyelvűen tartalmazza: *Alt Ofen* >>> Óbuda.

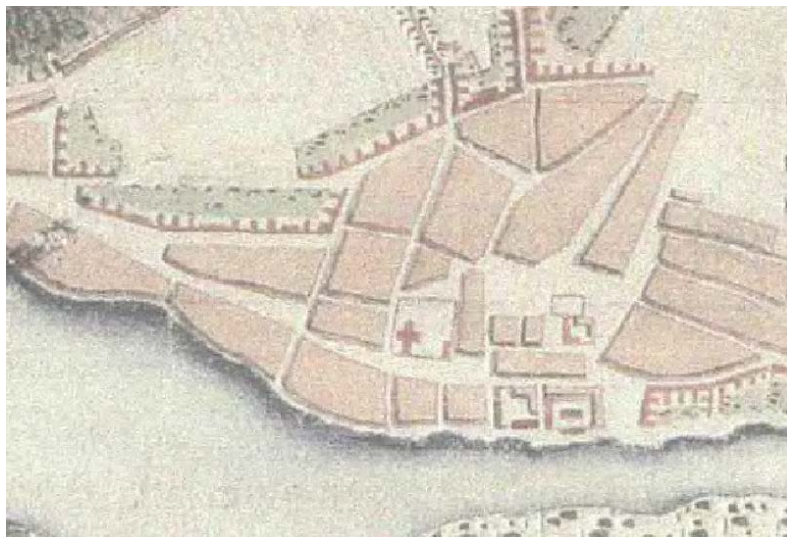
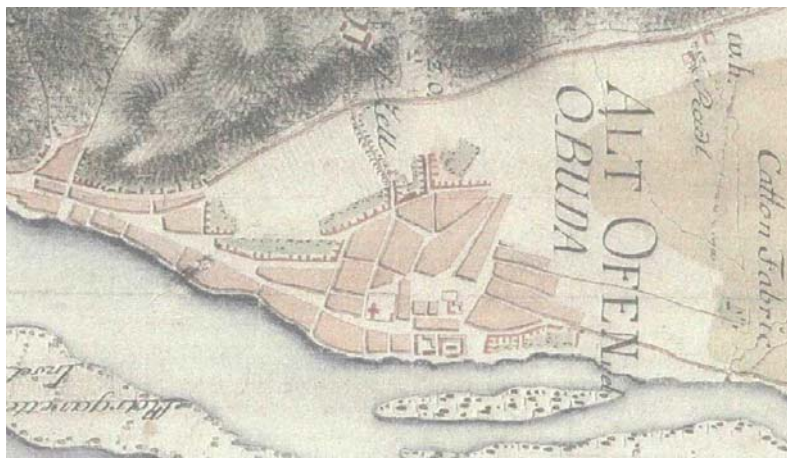
A szép kivitelű festett térképen jól látszódik a három város, és különösen Óbuda előző kettőtől eltérő jellege. Itt nagyobbak a jelzett beltelki tömbök.

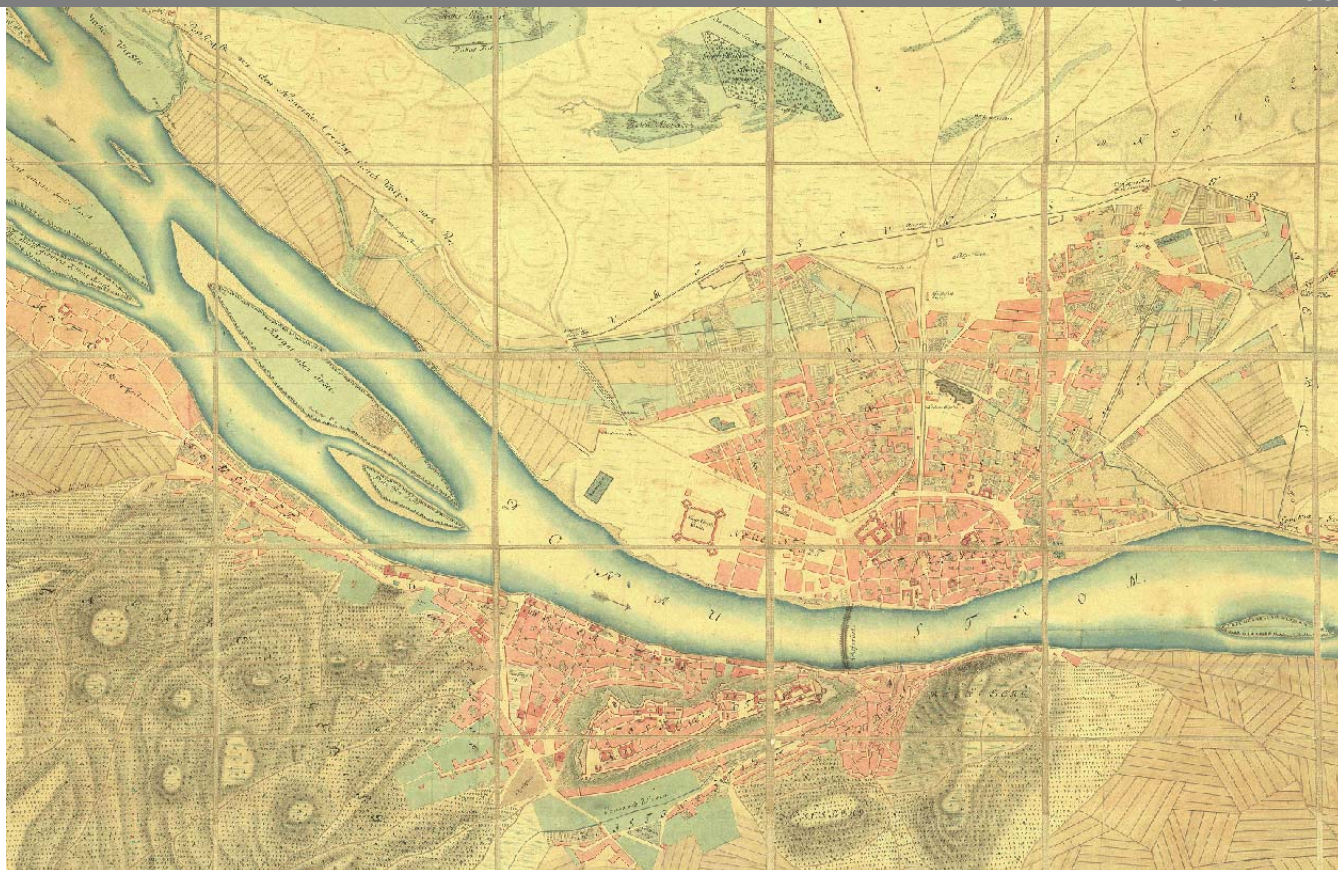
A térkép a három város belterületen lévő beépítettségét ábrázolja, külterületen a főbb tájékozódási pontokat mutatja. (gémeskút, vesztőhely, fogadók, malmok). Egyes épületek is feltűnnek, így pl. a Kiscelli kastély). Jól kivehető az utcaserkezet, a főbb utak, városrésznevek, a hegy és vízrajzi elemek, sőt még a művelési ágak is.

Jól látszik, hogy Óbuda a Duna mellett szűkület irányában lassan összekapcsolódik Budával, és ahol a Duna és a hegy távolodik egymástól, ott elindul egy összenövés a hegyláb és a beépített területek között a Kiscellre vezető út mellett.

Óbuda központja egy széteső teresedést jelez a Flórián tér környezetében, annak is közepén építmény látható. Nem egyértelmű Fő tér – azon átmege a jelzett tömb. A templom jelölése helyes. A Szentlélek tér valamennyire azonosítható, a Zichy kastély környezete is bizonytalanul jelölt.

A Királydomb nem jelenik meg, vagy nem egyértelmű a jelölés helye.

109 Pest-Buda–Óbuda beépített területének várostérképe
 • 1793

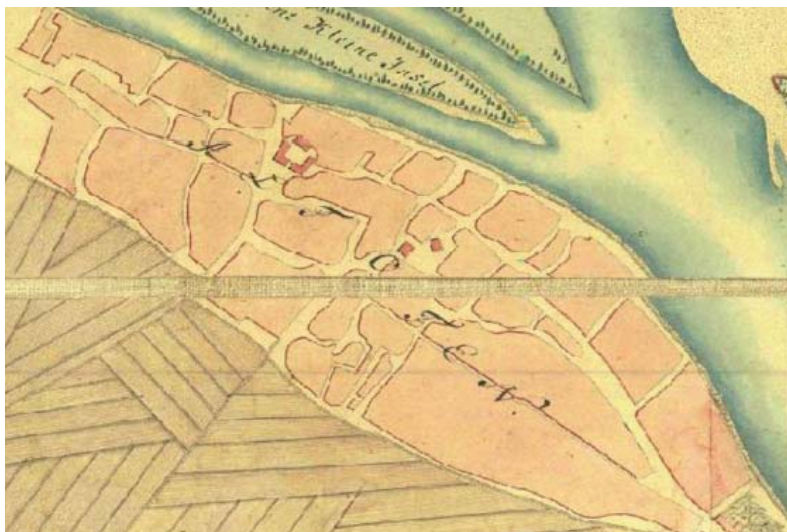
A térkép sematikusán ábrázolja a tömböket, de kismértékben északi irányban mintha növekedés volna tapasztalható. Nagyjából a mai Pacsirtamező utca vonalától nyugatra szinte semmit nem ábrázol abból, ami a megelőző 1783-as katonai felmérésen kijelöli a mai Vörösvári út és a Kórház utca nyomvonalát, így inkább fő jellemzői vehetők figyelembe.

A Fő tér környezete körvonalazható, de zavaró, hogy a Duna irányába mintha nagyobb szélességű tömböket ábrázolna, de vélhetően a Zichy kastély és a templom van épületként sötéttel ábrázolva.

A művelési ágak jelzése is sematikus, de jól látszik a hegyvidéken a szőlőművelés, a sík területen pedig a mező jelenléte.

Felirat jelzi a Bécsi utat: „Poststraße nach Wien” felirattal. Mellette a hegyoldalban látszik a régi téglágetető a mai városi házak helyén.

A térkép a Neustift néven jelzi Újlakot, ahol már tervezett kertek is megjelennek. Ez is mutatja, hogy az akkor egy fejlődésnek induló terület volt, és látszik, hogy a térkép készítője arra nagyobb gondot fordított, mint Óbuda helyes ábrázolására.

ÓBUDA 1810 KÖRÜL

110 Pest-Buda belterületének áttekintő térképe • 1810

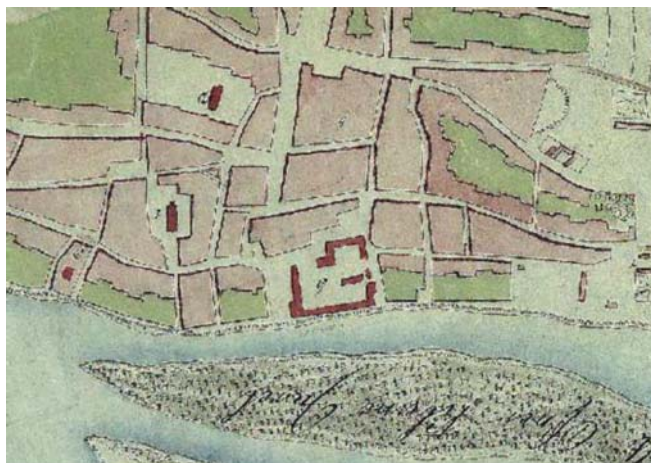
A szép rajzolatú és jelleghelyes festett térkép Johann Lipszky műve, amely vegyesen ábrázolja a tömböket és a meghatározó épületek alaprajzát.

Az óbudai főbb tájékozódási pontok között megjelenik Kiscell, a Radl fogadó, a téglavető, a selyemszövő (latin nevén a filatorium). Látszanak a hajómalmok, a főbb utcanevek, főutak. Látszik a Budát Pesttel összekötő hajóhíd is délebbre. Részben a művelési ágak is jelzésre kerültek, így jól kivehetők a szőlők.

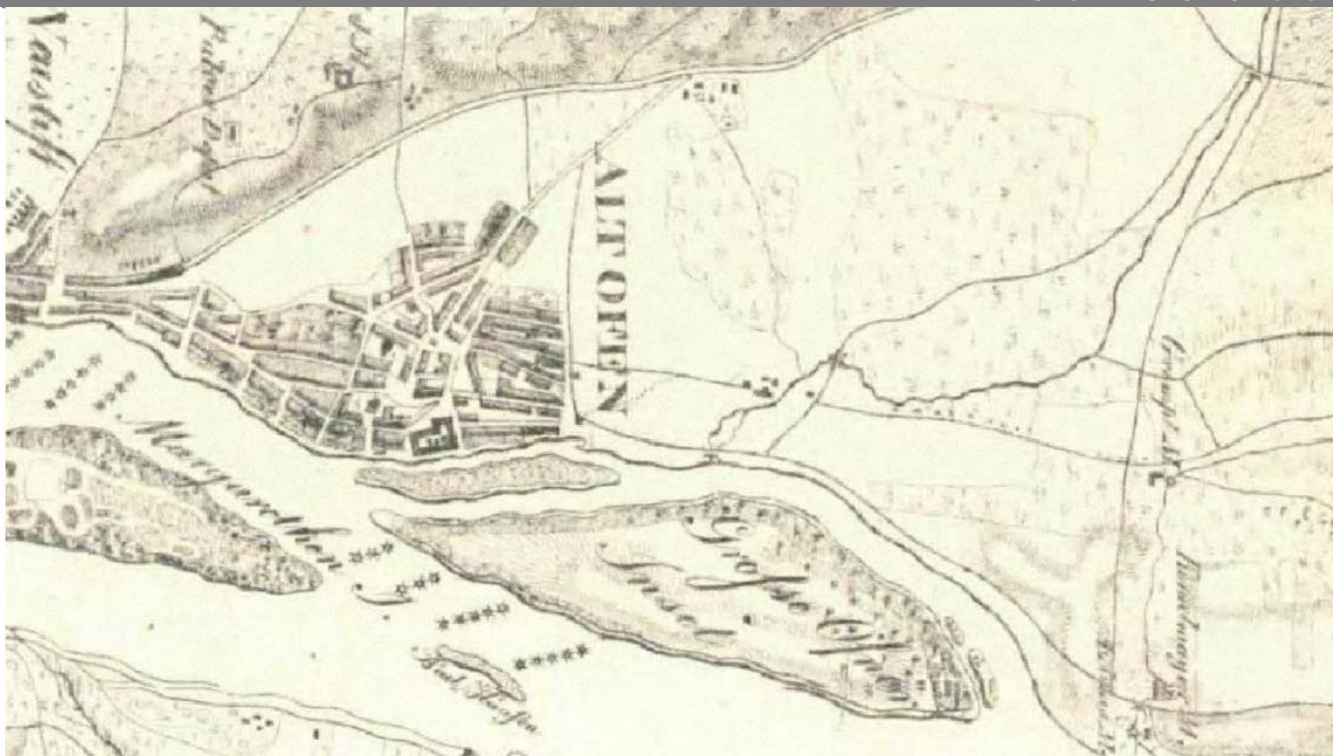
Jól látható, hogy a városi terjeszkedés a mai Föld utca mentén elindul Kiscell irányában

Óbudán három templom, a Péter Pál katolikus, a református templom és a zsinagóga is jelezve van számozottan, délebbre az Újlaki templom. A Zichy kastély és a Kiscell kastélya is látszik, nem messze tőle északon a téglavető. Mindkettőhöz külön út vezet.

A Kis szigeten még nincs beépítés.

ÓBUDA 1810-20 KÖRÜL

60 Pest-Buda és környékének katonai jellegű térképe (Pécel, Vecsés) • 1810–20 k

A térkép az eddigieknél nagyobb külterületi térséget mutat meg. Külterületen is feltűnnek egyes épületek, a főbb tájékozdási pontok névvel jelezve vannak. A Dunán látszanak a működő hajómalmok.

A tömbök már jelleghelyesebben vannak kezelve, sőt egyes épületkonfigurációk is felismerhetők. Már rá lehet ismerni a Zichy kastélyra, a Péter-Pál templomra. Óbuda központja is jobban kivehető, formálódik a térképen a FŐ tér és a Szentlélek tér is.

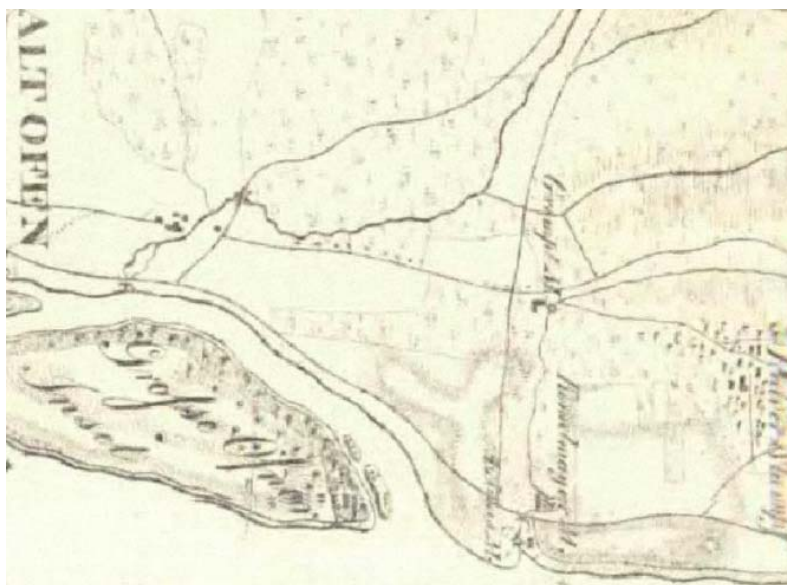
A főbb utak is jobban kirajzoltak.

Kiscell felett lőporraktár (*Pulver Depot*) látható.

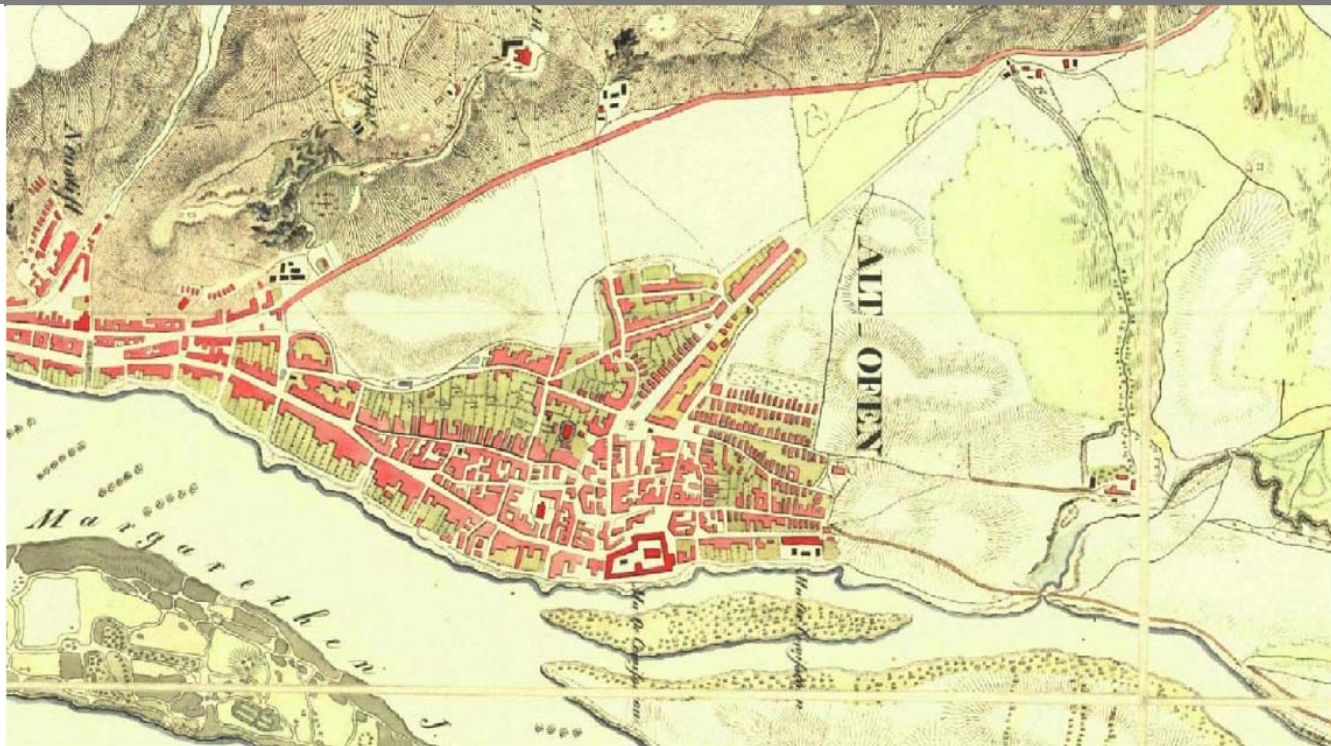
A térkép szépen mutatja Óbuda hegyrajzát, a patakokat és a művelési ágakat.

Északon, a mai Rómaifürdő területén fel van tüntetve a térképen *Grempl malom* és további két malom, valamint az Emőd utca vonalában a Lőpormalom is.

Jól látszik a valamikor a mai Kaszásdűlőn átvezető patak, amelynek vízére települt a selyemcérnázó, épületei ezen a térképen is látszanak. A mai Kaszás- és Mocsáros dűlő területe vizenyős területként jelzett.

ÓBUDA 1820 KÖRÜL

63a Pest-Buda-Óbuda és környékének katonai térképe
 • 1820 k

A három várost ábrázoló térképen szépen kirajzolódik Óbuda szerkezete és a mai Szőlő utcáig való terjeszkedése. Északon a mai Raktár utcáig terjed a beépítés. A Királydombot délen már igénybe veszik házak számára. A Kiscelli kastély fontos épületként jelölt, a hegyoldalban bányászat, és szőlőművelés folyik. Jól kivehetők a téglaegetők.

A külteleken a vízrajz és a dűlőút is már jelzi a Flórián tér és a Római forrás fontos egyenes vonalú kapcsolatát, továbbá mutatja polgári amfiteátrum „dombját” is.

64 Pest-Buda-Óbuda áttekintő katonai jellegű térképe
 • 1823

A térkép Buda és Pest belterületét ábrázolja, de Óbuda is látszik rajta. Sokkal részletesebb a korábbiaknál, a háztömbökön belül az épületek is kirajzolódnak. A külterületen is feltűnnek egyes épületek. A hegyrajzon megkülönböztetésre kerülnek a hegycsúcsok.

A fő utcahálózat jól kirajzolódik, és továbbra is fontos kapcsolat a Kiscelléhez vezető utca, mely a várost Kiscellével és az agyagbányával kapcsolja össze. Ettől délre jól látható a kőbánya felirat „Steinbruch”.

Óbudán a Zichy kastély és a köré vont épület uralja a beépítést és a Kiscelli kolostor a hegyen. Látszik már a Selyemgombolyító épülete, a Péter Pál templom és környezete is szépen kirajzolt, ahogy a zsinagóga is feltüntetésre került. A Királydomb egésze már beépült, és jól felismerhető a mai utcaszerkezete Óbuda-Újlak területének, a Bécsi út csokornyakkendőre hasonlító teresedése, a Kecse utca, Kolosy tér és az Újalki templom.

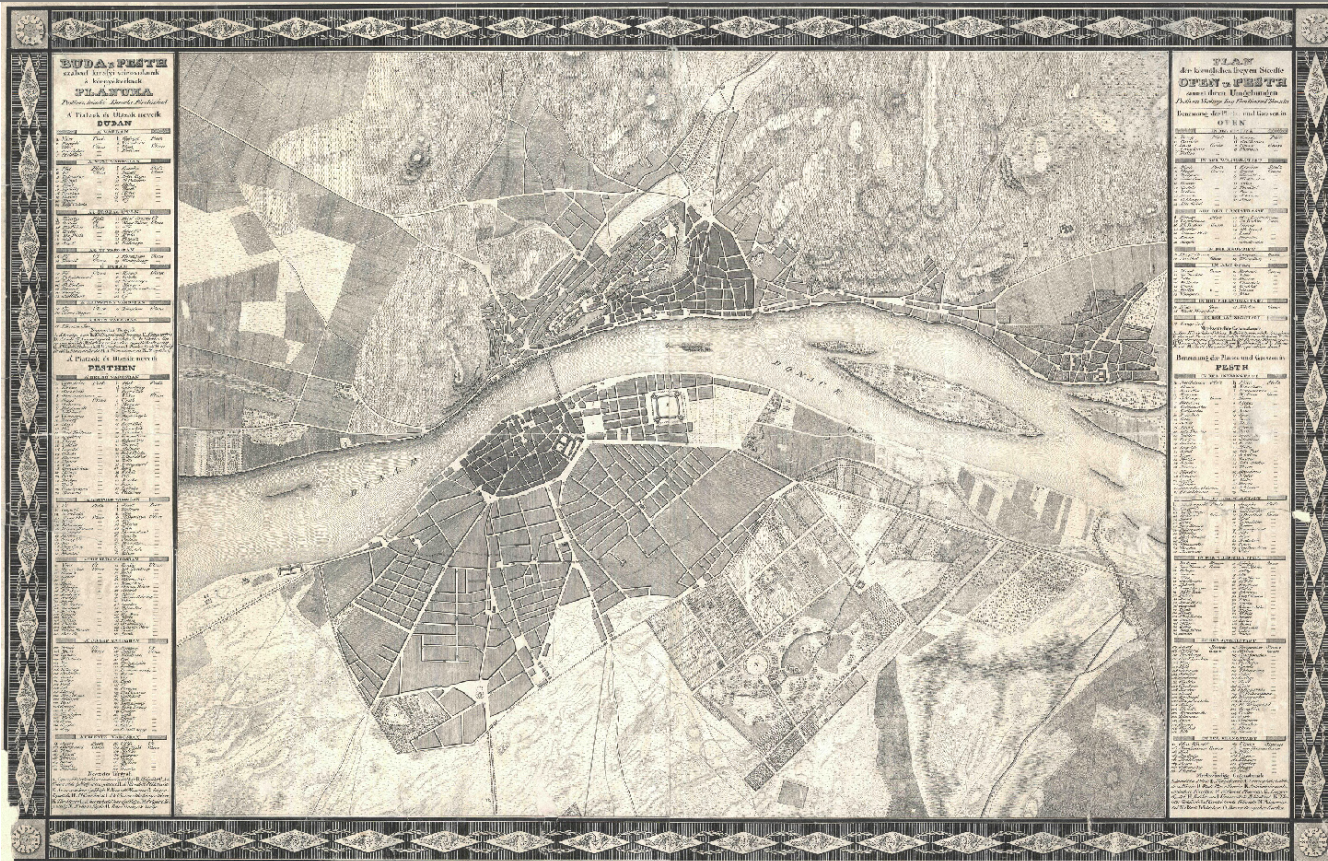
Az Óbudai Nagysziget és a Kisziget még nem ér össze, még nem indult meg a hajógyártás.

A kültekék északi irányban nem látszanak, de továbbra is mező található a hegylábánál.

Kirajzolódik a temető a Vörösvári út mentén, cca. a mai piac helyén.

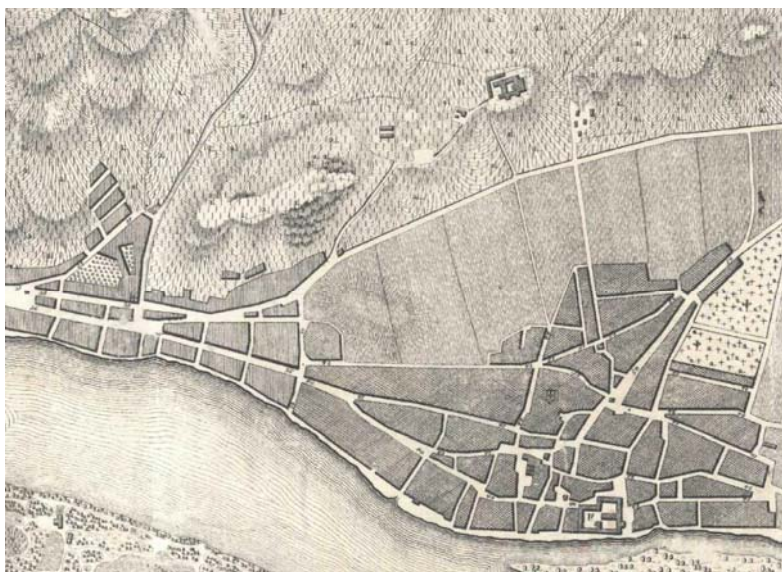
ÓBUDA 1828, 1830

113 Pest-Buda áttekintő topográfiai térképe • 1828

A reformkori térkép magyar és német nyelvű, külön utcanévjegyzék fut a két oldalon magyar és német nyelven. Háztömb szintű az ábrázolása, Óbudán csak a Zichy kastély és a kolostor körvonala vehető ki, valamint a templomoké.

A hegyrajzon szépen kivehetők a szőlőművelés területei és a bányák is, valamint Kiscell alatti téglavető. A földek a művelési ágak szerint vannak megrajzolva. A Pacsirtamező utca nyugati oldalán még mindig mezők vannak, egyedül a Királydomb látható beépített tömbként feltüntetve. Óbuda-Újlak mai területének konfigurációja teljes mértékben felismerhető. A hegy irányába csak a téglavetőhöz vezető Föld utca van jelölve. A két évvel későbbi térkép már azt is mutatja, hogy a tömbök beépítése milyen mértéket ért el.

115 Pest-Buda beépített területének várostérképe • 1830

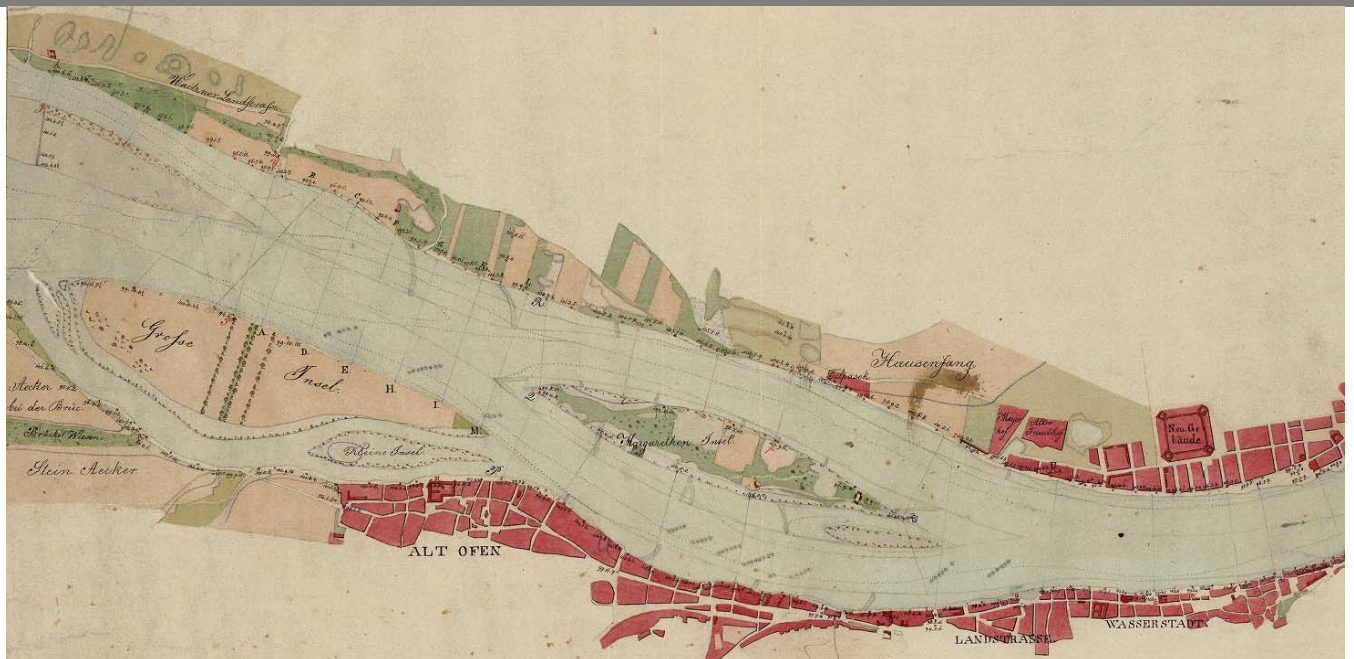
ÓBUDA 1833

209 Pest-Buda-Óbuda beépített területének vízrajzi térképe • 1833

A város vízügyi helyzetét mutatja a térkép, kiemelve a patakokat. Így pl. a Filatorium, azaz a selyemszövő melletti vízfolyást, ami ma már nem lelhető fel. A Dunán mélységmérési adatok vannak feltüntetve.

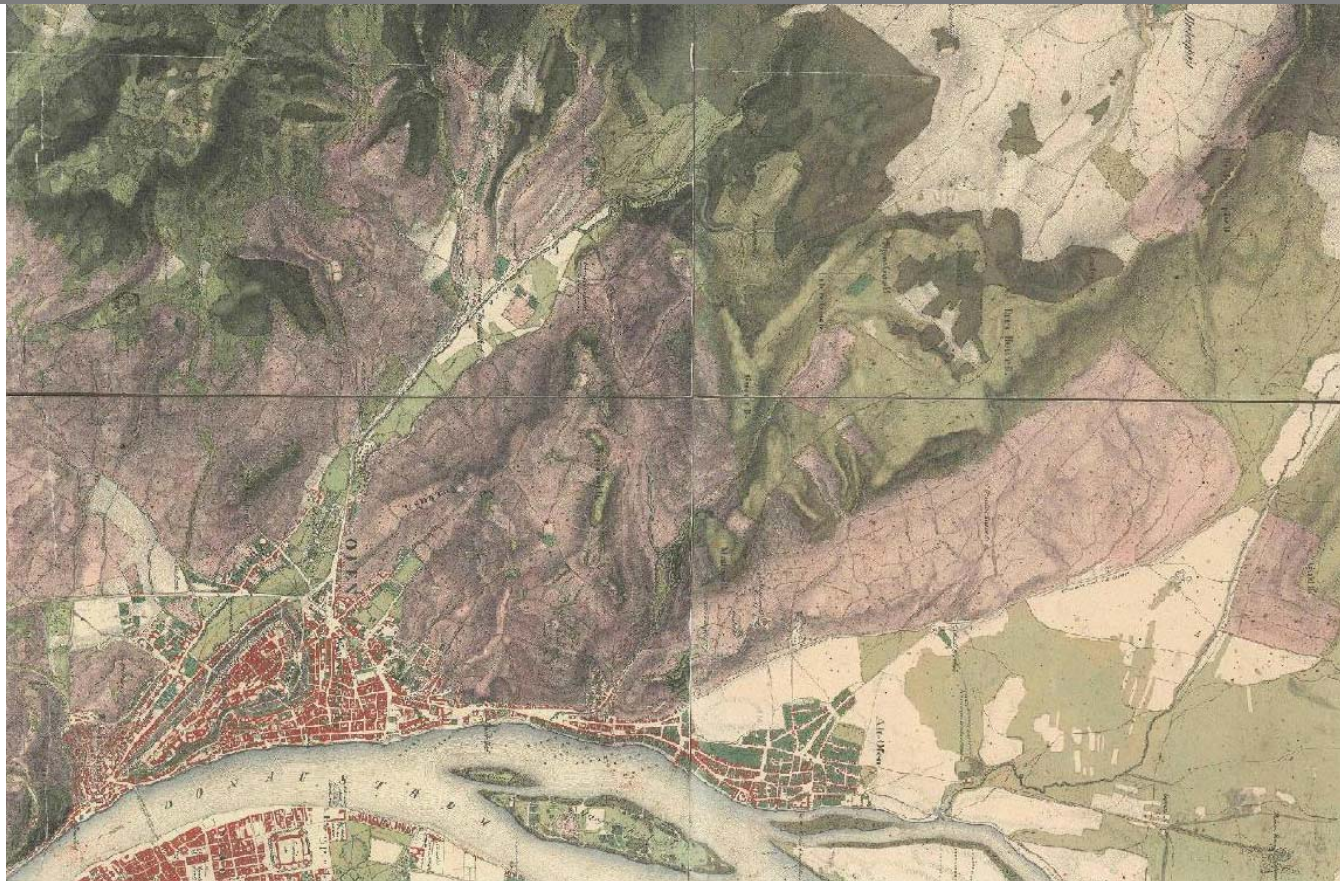
ÓBUDA XIX. SZÁZAD ELSŐ FELE

257 A Duna és közvetlen környékének (Hajógyári-sziget-Csepel-sziget) térképe partmagassági adatokkal • XIX. sz. első fele

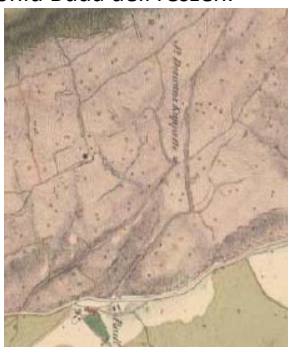
Szépen kirajzolódik a Dunára települő Óbuda parti vonala és a 2-3 töbmélységű beépítése is jól lekövethető. A Nagysziget közepén telepített fasor külön kiemelésre került, vélhetően egy későbbi átkelőhely előkészítését jelenthette.

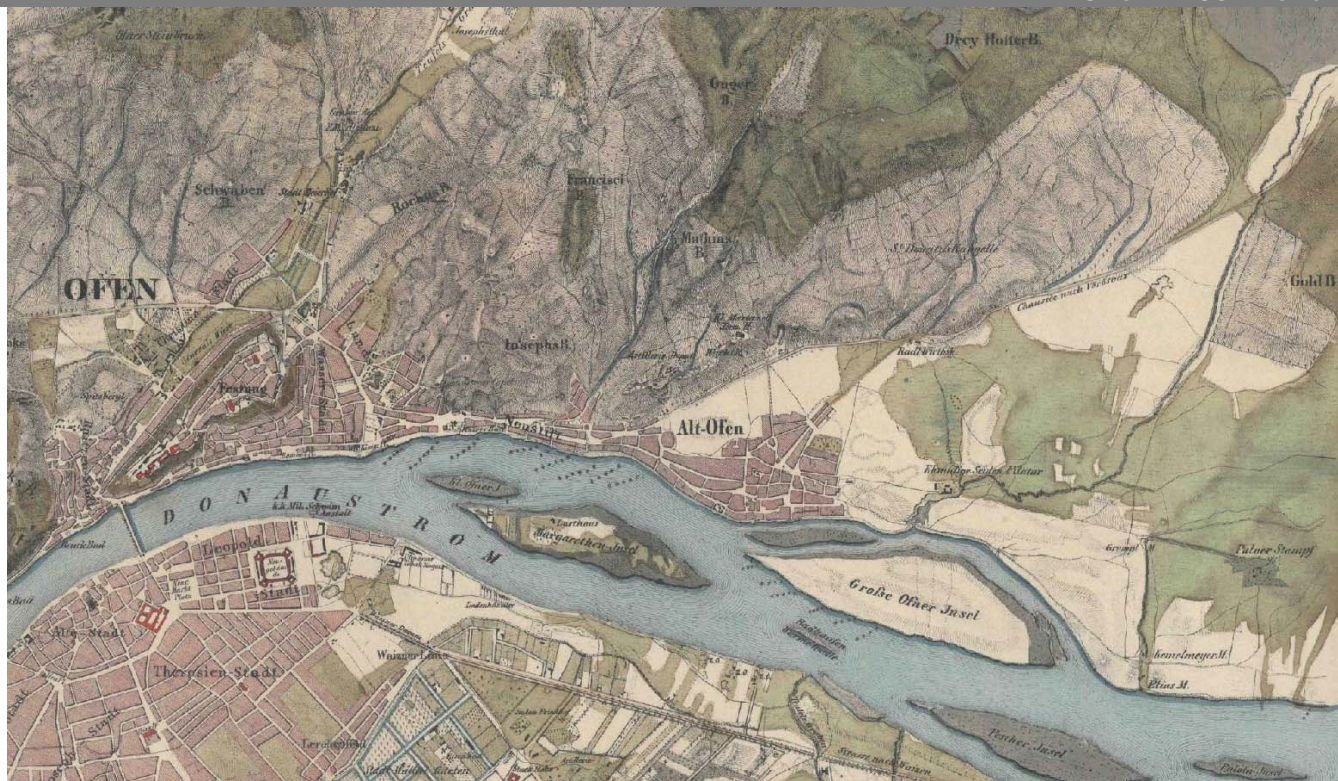
ÓBUDA 1836

70 Pest-Buda tágabb környékének topográfiai térképe
• 1836

A térkép topográfiai célú, jól kivehetők az épületek, sőt egyes épületek neve is feltüntetésre került: Donatus kápolna, Kiscell. Fontosak a hajómalmok, szinte építményként kezelte a térkép állandó helyük miatt. Az utcahálózat is jól kivehető, valamint a Budát Pesttel összekötő hajóhíd Buda déli részén.

73 Pest-Buda-Óbuda áttekintő térképe a jelentős középületek rajzával és látképekkel • 1837 k

Az előbbi térképhez hasonló, de az épületeket külön nem ábrázoló színezett térkép.

A térképsorozat előlapja szerint „Buda és Pest Szabad Királyi Városainak Tájéleírása legmélyebb tisztelettel ajánlva ...Ő Nagyméltóságoknak gróf Vasquez, Károly által”.

A térkép szép rajzolattal mutatja be Kiscell térségét, ahol az Invalidus otthon kolostora mellett a gazdasági épületet és a hadianyagraktárt is rögzíti, és emellett már a Szent Donát kápolnát is ábrázolja.

A külterületi földeken jobban kirajzolódik a Radl fogadó, a filatórium (selyemcérnázó) a mai Filatorinál. A római melegvízű forrásra telepedett a Grempl malom és a – vélhetően nem jó helyen lett ábrázolva – Pulver Stampf, lőportár.

A dunai szigetek közül külön kiemeli a Badhaufen, azaz Fürdő szigetét és mellette jelzi, hogy ott meleg forrás van – Warme Quelle. Feltünteti a Palota szigetét és a Pesti szigetét, amely később Népszigetként vált félszigetté. Mindezek mellett ezen a térképen is feltüntették a vízimalmokat.

Óbuda belső területein változás nem észlelhető ebben az időszakban a korábbihoz képest.

Ebben az időben már működött a hajógyár, a térkép mégsem emlékezik meg róla sem rajzolattal, sem névvel.

ÓBUDA 1838

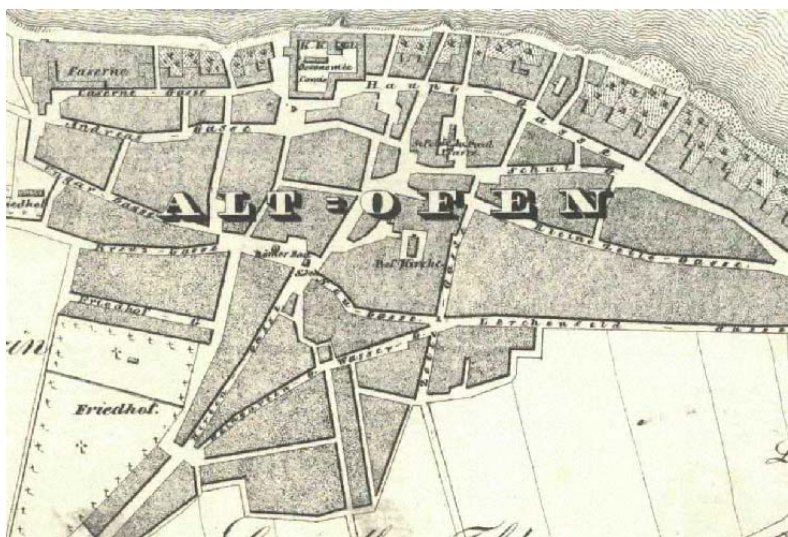
128 Pest-Buda beépített területének várostérképe • 1838
A térkép német utcanevei a következők:

Térképen	Magyarul	Mai neve
Haupt Gasse	Fő utca	Lajos utca
Schul Gasse	Iskola utca	?
Kleine Zeile Gassa	Kis vonal (sikátor)	Fényes Adolf
Leichenfeld Gassa	Pacsirtamező u.	Pacsirtamező u.
Alt Ofner Gasse	Óbuda utca	Lajos utca
Grünbaum Gasse	Zöldfa utca	Bokor utca
Poststrasse von Wien	Bécsi úti postaút	Bécsi út
Zelle Gasse	Cell utca	Kiscelli utca
Wingarten Gasse	Szőlőkert utca	Miklós utca
Wasser GASSE	Víz utca	megszűnt
Neu Gasse	Új utca	megszűnt
Friedhof Gasse	temető utca	cca. Szél utca
Kreuz Gasse	Kereszt utca	megszűnt
Ungar gasse	Magyar utca	Miklós utca (?)
Caserne Gasse	Laktanya utca	Laktanya utca
Andreas Gasse	András utca	Miklós utca (?)
Hirten Gasse	Pásztor út	Vörösvári út

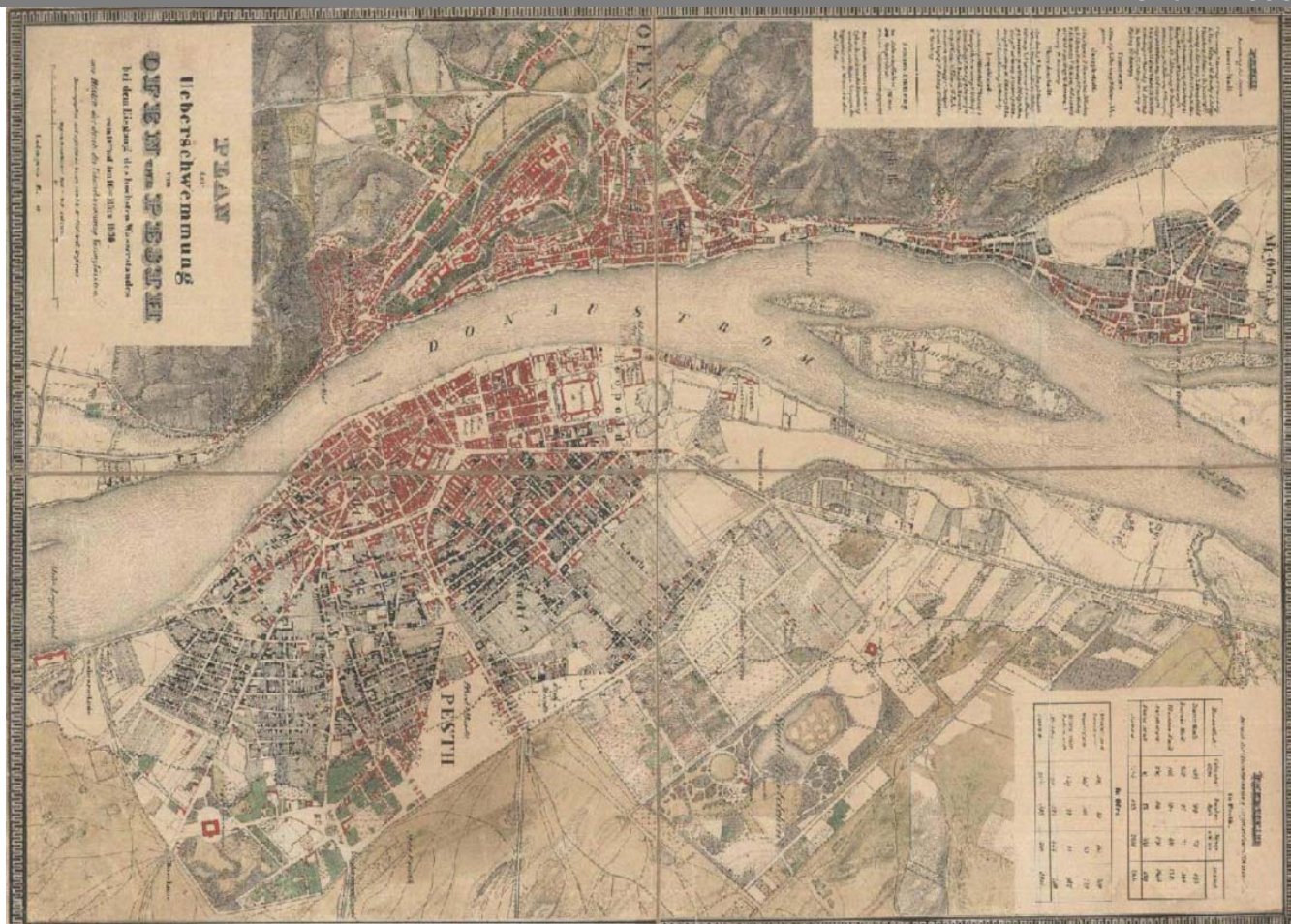

A térképen szerepel a Péter Pál templom és a református templom név szerint, a Zsinagógára következtetni lehet. Jelzi a Flórián téri Römer Bad helyét, a temetőt és az izraelita temetőt – bár másutt jelzi, mint a későbbi térképek.

A Kiscelli Kolostornál *Invalidusok házat* jelöli, és mellette egy *Wachhaus* jelölt gazdasági épületként, északra a téglaegető. A mai Doberdó utca végén jelöli a Kálváriát és egy temetőt, felette a bányát és a lőportárat, *Pulv. Magazine*-ként. A Szépvölgyi út mentén is jelöl egy temetőt. A hegyoldalakon mindenütt szőlőművelés a jellemző. A mezőket a Remeteföldként, azaz *Einsiedler Felder*-ként jelöli.

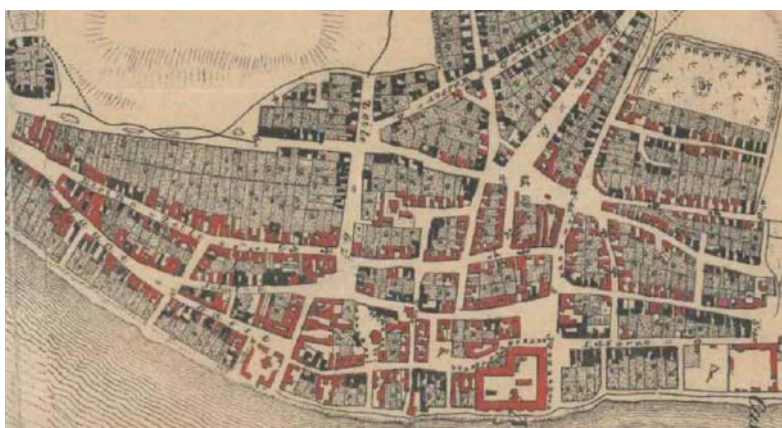
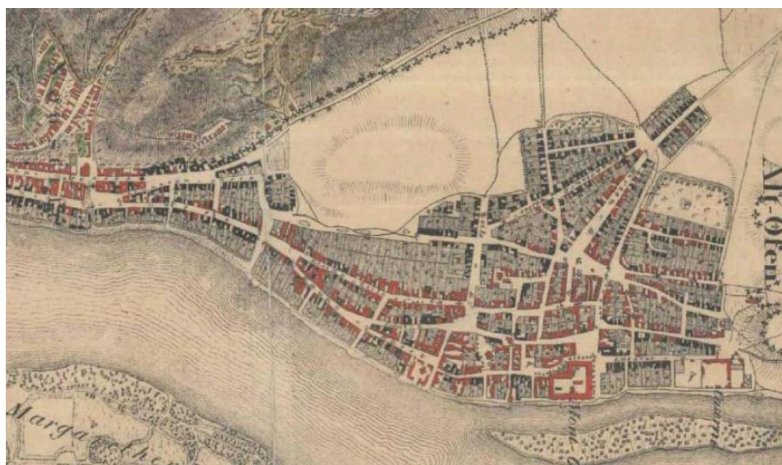
ÓBUDA 1838

130 Pest-Buda–Óbuda áttekintő árvízterképe az 1838. évi árvíz okozta épületkárok ábrázolásával – Pest-Buda belterületének Duna-parti statisztikai térképe • 1838

A térkép eltérő színnel jelöli az árvíz után megmaradt és a megsérült épületeket, amelyek szám szerinti kimutatását is rögzíti. Látszik az árvízi elöntés határa. A piros épületek épen megmaradtak, jellemzően a nagyobbak, a feketék sérültek. Az óbudai 702 ház 13%-a maradt épen, 274 megsérült és több mind a fele, 391 épület összedőlt. Az akkori beépítés jellemzői nagyon jól leolvashatók a térképről, a Fő tértől távolodva az egyre mélyebb telkeken csökkenő arányú a beépítettség, de jellemző a házak egymáshoz való zárt csatlakozása is.

A korábbi térképhez képest a Kecse utcában látni új beépítést, de az 1825-ben megindult hajógyár még nem került feltüntetésre.

ÜBERSTADT
der nach der Ueberschwemmung vorgefundenen Häuser.

in Ofen

Neustadt und Landstrasse	599	85	185	789
Wasserstadt	505	150	28	773
Taban oder Paulzenstadt	879	27	21	927
Al-Ofen	91	274	597	702
Summa	2174	536	601	3251

80 Pest-Buda–Óbuda és tágabb környékének topográfiai térképe • 1852

Belterületen feltüntetésre kerül a beépítettség tömbök formájában. A Dunán ez a térkép is még ábrázolja a hajómalmokat. A Pesti oldalon a pozsonyi és debreceni vasút is már látható és délebben a térképen már feltüntetésre került az 1849-ben elkészült első híd, a Lánchíd is.

Ebben az időszakban indult el Pest és Buda közötti összeköttetés eredményeként ismét a fejlődés, de Óbudára ez nem jellemző.

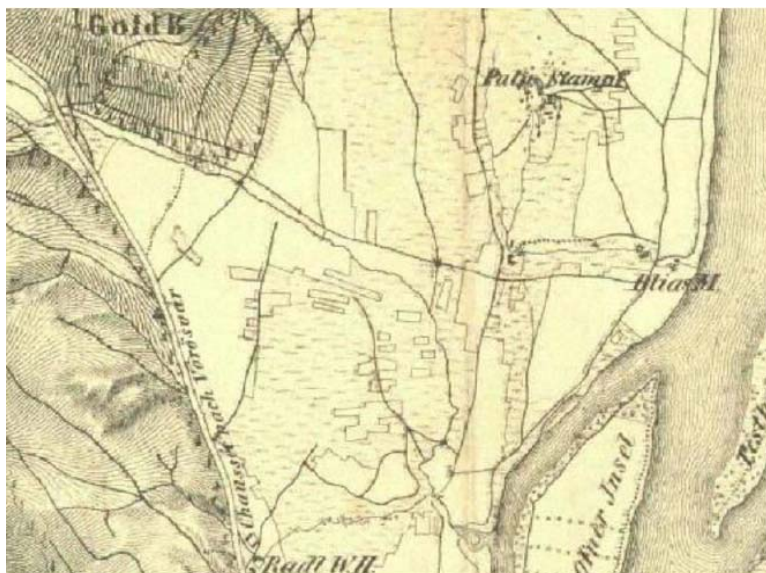
A térkép ábrázolja és felirattal is jelzi a hajógyárat, de még a szigetek összenövesztését nem. Óbudán ebben az időszakban ez volt a legnagyobb fejlesztés.

A külterületen a főbb tájékozási pontok nevesítve vannak, Klein Zell - Kiscell, Mathias B. – Mátyás hegy, Spitz B. Csúcshegy, de a Gold B is jelzi Aranyhegyet.

Óbuda külterületein feltüntetésre kerül az Aranyhegy – Gold B., a Radl árok és mellette a Radl-féle vendéglő is jelezve van.

A Kaszásdűlő területén egyes birtoktestek külön jelölésre kerültek. A mocsarasabb, vizesebb részeket is jelöli a térkép.

A Pacsirtamező utcától a hegylábig terjedő földek még mindig a mezőgazdasági művelés alatt állnak, a hegyoldalon szőlők vannak.

ÓBUDA 1854

84 Pest-Buda és tágabb környéke (melléklet) • 1854

A térkép jelöli a főbb épületeket, de Óbudán csak a templomot, a zsinagógát és a hajógyárat említi meg. A külterületeken a fontosabb építményeket jelzi, és jobban olvashatóak a malmok elnevezései is: *Grempf malom*, *Kemetmayer* és *Elias malom*, valamint a *Pulver Stampf*, a lőpormalom Római területén. A római kori aquaductus és Aquincum városrészi elnevezés is a térképre került. A művészi kidolgozású térképet keretképek díszítik. (Melléklet Haeuffler: *Historisch - Topographische Skizzen von Ofen u. Pesth c. művéhez.*).

A Bécsi utat a következő felirattal jelzi:

„über Vörösvár und ect. nach Wien”

Óbudai épület nem szerepel a keretképeken, ebből is jól látszik, hogy Óbuda fejlődése országos szinten alig kimutatható, hiszen Pesten ekkorra már megépültek a meghatározó intézmények, a Redut, a Városháza, a Nemzeti Színház, a Bazilika, az első pályaudvar.

Óbuda városszerkezete ebben az időszakban nem változott az előző évtizedekhez képest, maradt mezővárosi szinten.

ÓBUDA 1856 KÖRÜL

88 Pest-Buda és tágabb környékének topográfiai térképe • 1856 k

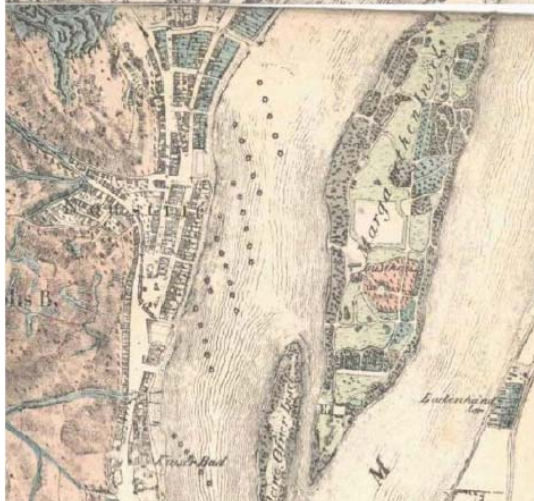
A jelmagyarázattal rendelkező festett térképen minden akkor létező épület feltüntetésre került. A művelési ágakat is ábrázolja és látszik, hogy az egész Testvérhegy szőlőültetvény. A síkvidéken mezők, ingoványok voltak.

A hajógyár Kisszigetén egyre több épület látható, az oda vezető híd ábrázolása eltér a mai kis híd helyzetétől. A Főtér és a Mai Szentlélek tér is szépen kirajzódik, közepén a szoborral.

A telekosztások jelzik a mára eltűnt Óbuda mezővárosi jellegét, kis házakat hosszú telkekkel. A Flórián tér környezetét akkor egy hosszirányú tér jelentette. Ennek déli részéről indul el a beépítés a mai Föld utca mentén a hegy irányába, a tégláégető felé. Elindul a Kiscelli utca nyomvonala is a kastély felé.

A Vörösvári út *Hirten Gasse*, azaz Pásztor elnevezéssel szerepel, hiszen arra voltak a kaszálók. A Zsinagógától délre kikötőt jelez a térkép *Landungplatz* néven, amit a korábbi térképek még nem tüntettek fel.

A mai Pacsirtamező utca nyugati oldala még mindig nem épült be és a Lajos utcát még mindig *Haupt Gasse*-nak nevezik.

2212 Óbuda belterületének szabályozási terve • 1858–61

A festett térkép elsősorban az utcák, tömbök és az azokon belüli épületek ábrázolására szolgál, és telekszámozást is mutat.

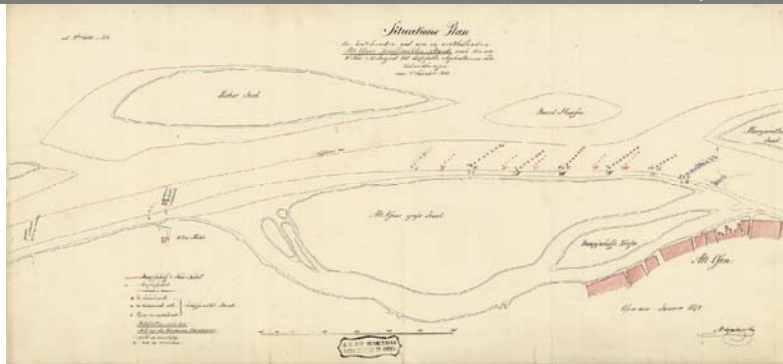
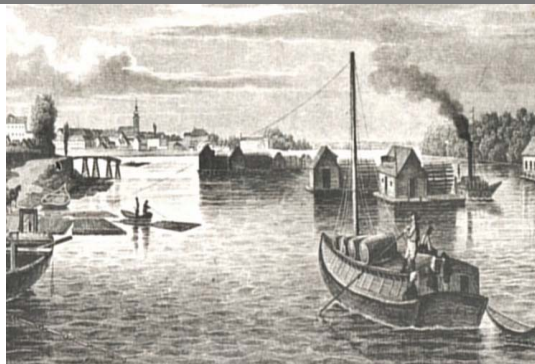
Az utcanevek német nyelvűek. Furcsa, hogy nem ábrázolja a régebbi térképeken már látható és működő hajógyárat. Láthatóan az beltelki épületek felmérése volt a cél, és nem a teljes értékű tájékoztatás. Már a helyén ábrázolja a Kis szigetre vivő hidat, az utca neve is már a hajógyárra utal. A mai Fő tér Városháza, azaz *Rathaus platz* néven szerepel, a németül nevezett *Szentháromság tér* - a mai Szentlélek tér - a szoborral ábrázolt. A Duna irányába hosszú házak futnak le olykor tömbmélységben, délebbre kevésbé kihasználtak a telkek. A Pacsirtamező utca nyugati oldala még mindig beépítetlen, és a hegy irányába való terjeszkedés nem indult meg északabbra sem.

A temető helye sem változott. Több épületet kiemel színrel a térkép, az egyik a későbbi dohánygyár helyén, a másik a Fő tér északnyugati sarkán, a harmadik a Városháza északi szomszédja. A már korábban feltárt római fürdő és a Flórián szobor is látszik a térképen. A Zsinagógától délre fekvő kikötőnél jelöl még két kisebb épületet eltérő színnel, és a Lajos utca és a Kiskorona utca szétválásánál. A számozások a telkek számát mutatják, és nem teljesen sorban következnek egymás után.

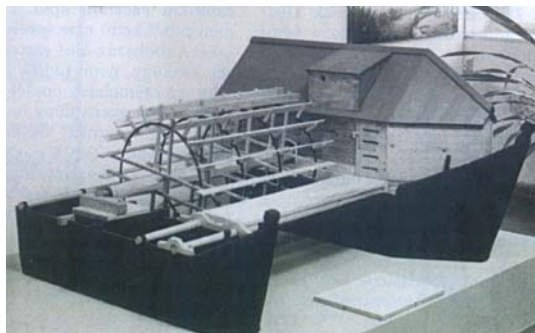

Újlak területe még Budához tartozik, ugyanezen a térképsorozatban.

ÓBUDA 1854, 1879

2180 A Duna óbudai szakaszán fekvő hajómalmok helyszínrajza • 1854

A főágban lévő hajómalmok karóhelyeit ábrázolja a térkép. Érdekes megfigyelni, hogy a hajómalmok úgy vannak telepítve, hogy a következő sor mindig hasonló sodrást kapjon.

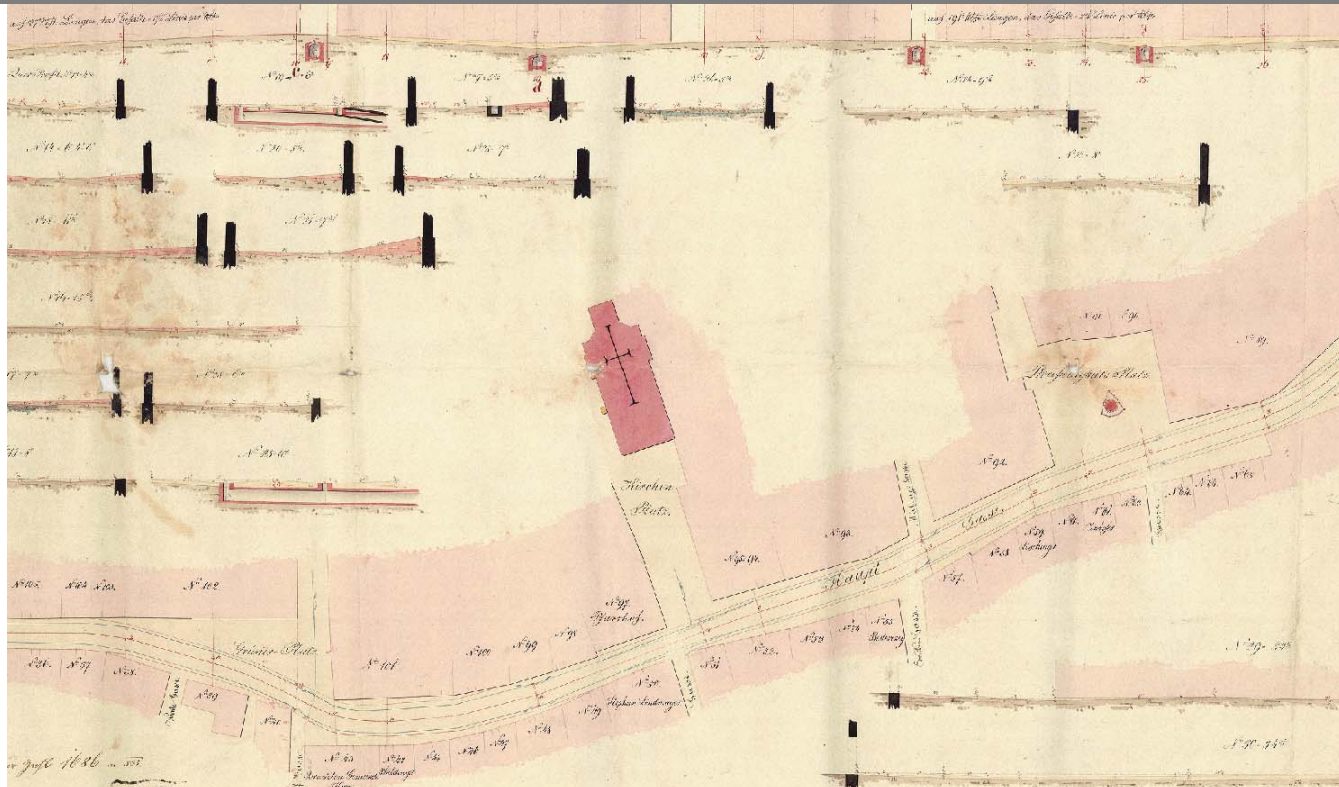
forrás: www.egykor.hu

2181 Óbuda külterületének birtokvázlata utólagos bejegyzésekkel • 1854, 1879
Dűlőnevek német nyelvű jegyzékkel; művelési ágak.

A dűlőnevek németül kerültek feltüntetésre. A felosztás színezettsége feltehetőleg: rózsaszín a beépült beltelkeket ábrázolja. A homoksín a mezőket, esetleg szántókat. A piros a szőlőültetvények színe, a zöld a kaszálókat, legelőket, mocsaras részeket tünteti fel. A hegyen felsorolt elnevezések nagyjából a mai hegyneveket jelenti.

ÓBUDA 1854

2205 Az óbudai Fő utca csatornázási térképe • 1854

A terv jól mutatja, hogy Óbuda fejlődése megindult. A rajzon a Fő utca nyomvonalában készítették el a csatorna terveit, amely a Szentlélek és a Fő tér érintésével halad északi irányban.

A terven az akkor mérnöki rajzoknak megfelelő mélységben a keresztmetsvények is megtervezésre kerültek.

2206 Az óbudai Duna-parti épületsor homlokzati vonalának szabályozási terve • 1856

Az új épületek számára kiosztandó telkek utca felőli határvonalát szabályozza ki a terv, a girbe-gurba utcavonal helyett.

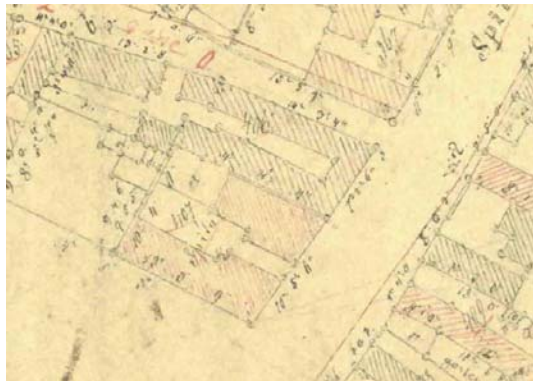

ÓBUDA 1857-1861

2209 A Fő utca 406–410. és 367. számú telkek, városi kórház helyszínrajza? • 1857

A helyszínrajzon szereplő Spitalgasse (azaz a Kórház utca) menti temető mellett, a városi kórház épületének feltehetőleges bővítése tervezett.

A kórház kórházkerttel rendelkezett.

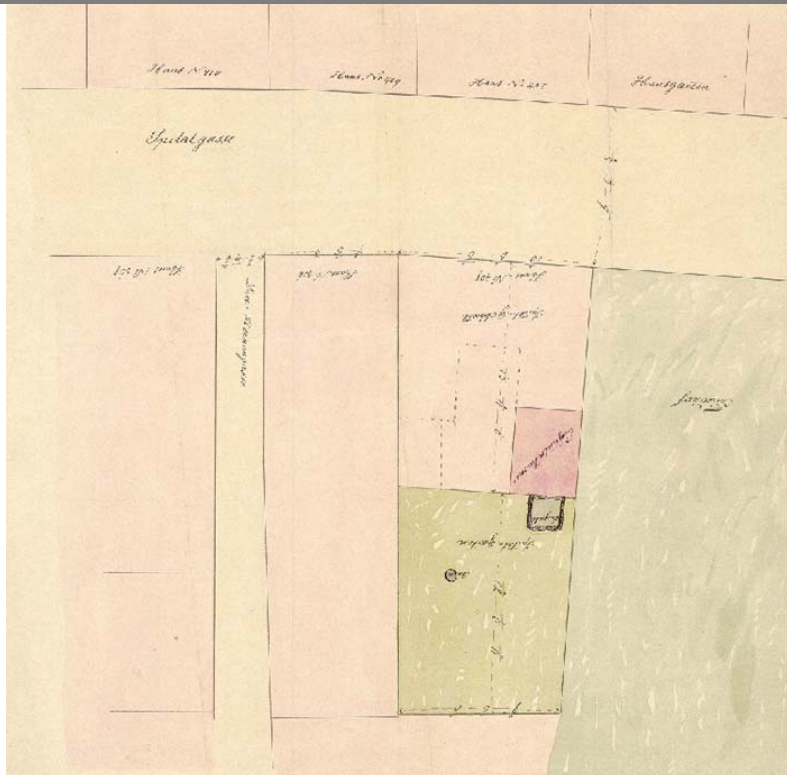
2182 Óbuda kataszteri felvételének munkalapja • 1858–61 k

Ez a térkép már a kibővített épületet mutatja. Korábban a szegénykórház a korábbi katolikus temető mellett volt a mai Kiscelli utcában, onnan került ide áttelepítésre a XVIII. században megnyitott új katolikus temető mellé, ahogy az régen szokás volt.

2213 A volt Királyhegydűlő északi részén (Nagyszombat utca mellett) lévő vízfolyás rendezési terve • 1860

A terven a domb északi részén lévő vízfolyást kell a Duna irányába elvezetni.

A Királyhegy akkor Óbudához, a tőle délre eső rész Budához tartozott.

2207 A Flórián tér, az egykori Pacsirta utca, Tavasz utca kereszteződésének szabályozási terve • 1856

Ez a helyszínrajz a Flórián tér és a Pacsirta utca találkozásához hoz létre a Neu Gasse mellett egy szélesítést, feltehetőleg a szent Flórián szobor kikerülése céljából.

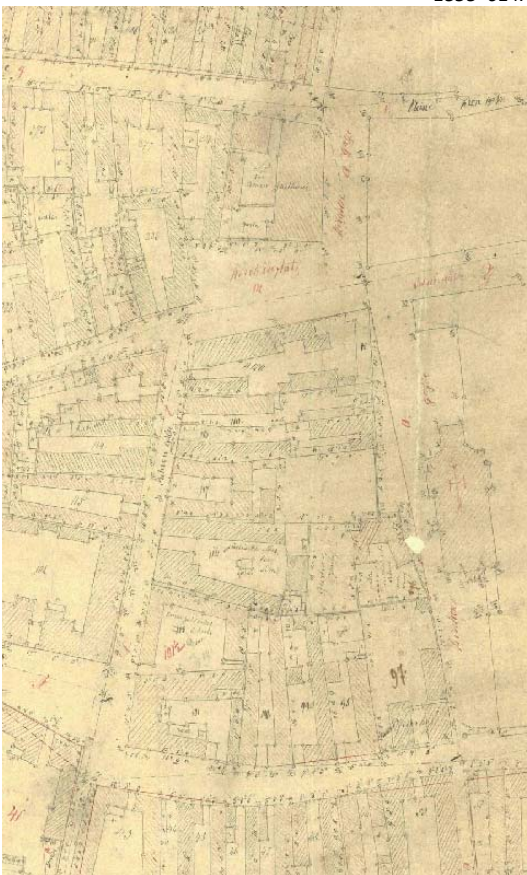

ÓBUDA 1858-61 KÖRÜL

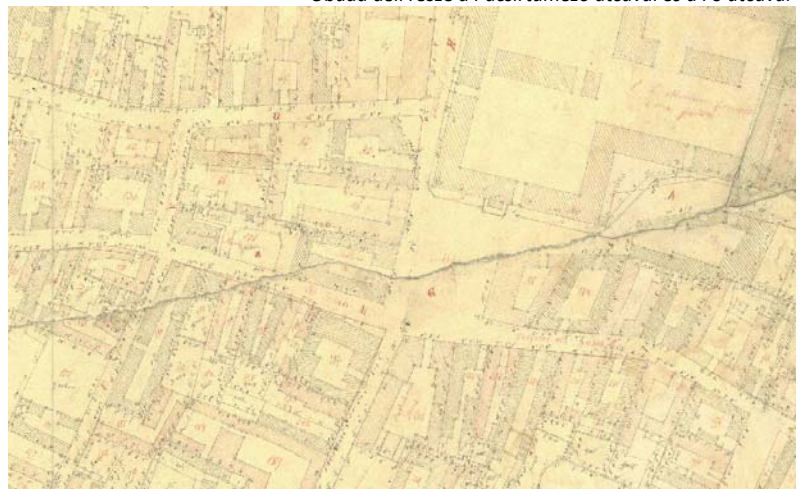

2182 Óbuda kataszteri felvételének munkalapja •
1858-61 k

Óbuda déli része a Pacsirtamező utcával és a Fő utcával

Péter és Pál katolikus templom, tőle nyugatra a református templom a térkép felső részén

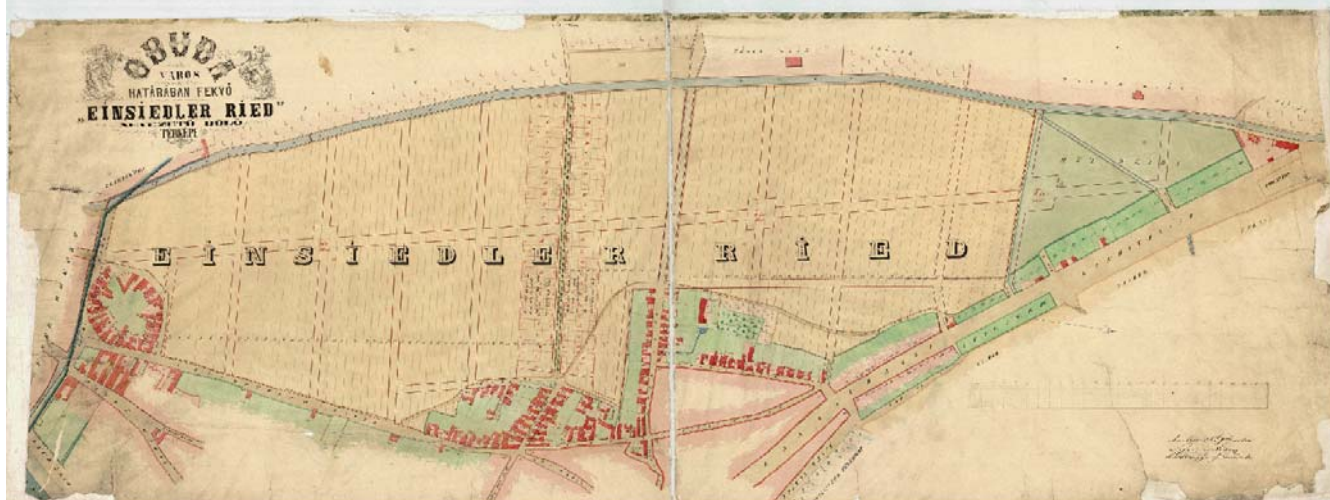

Fő tér és környezete

A kataszteri térképek pontos telekmérettel válnak alkalmassá a nyilvántartásra. A telkek helyrajzi számmal rendelkeznek, a művelési ág, a kert jelölésre kerül. A kialakult beépítés szépen mutatja Óbuda mára már eltűnt értékes utcaszerkezetén kívül a telekállományát és beépítettségét is.

Az 1885-ben megnyitott Kéhl vendéglő előtti teresedés

2199 Az egykori Óbuda határában fekvő Remete-rét parcellázási–rendezési terve • 1869

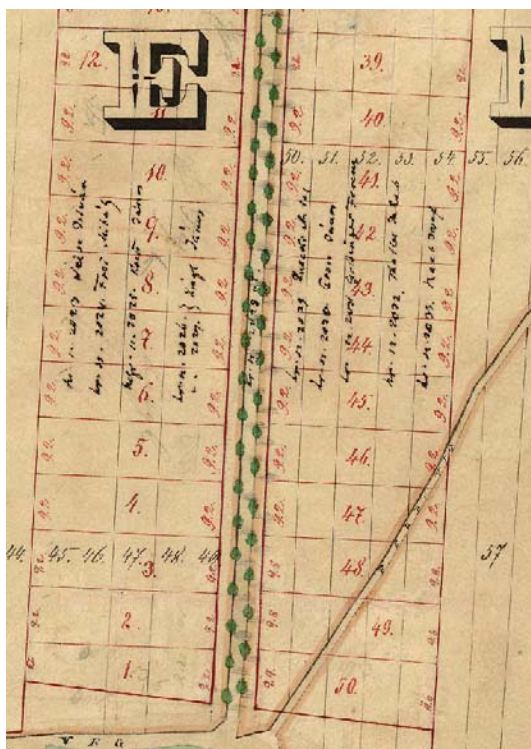
Óbuda város határában fekvő „Einsiedler Ried” nevezetű dűlő, azaz a Remete-dűlő felosztási térképén szépen kivehetők a csatlakozó területek beépítései, és a tervezett telkek, amelyek a mai Kiscelli utca mentén lettek kialakítva.

A térkép címe körül a mezőgazdaság és bortermelés allegorikus alakjai láthatók.

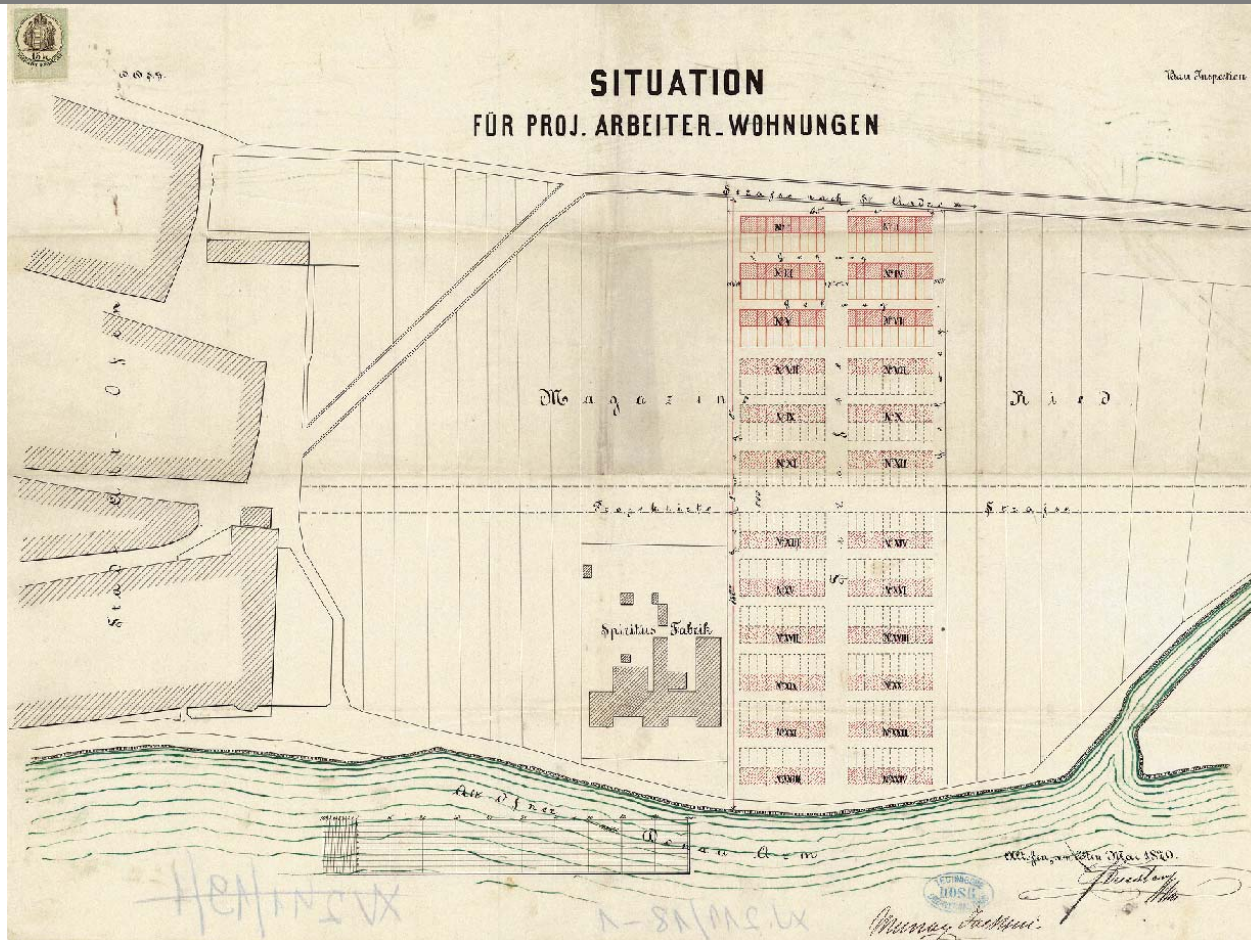
Ezzel az osztással elkezdődött a város beltelkeinek és a hegyvidéknek az összekapcsolása, már nem csak dűlőúttal, hanem beépítési lehetőséggel is. Ez a változás a Bécsi út és a Vörösvári út közötti addig egybefüggő területet kettéosztja, későbbi időszakban ipari, még később pedig beépítési hasznosítást eredményezve.

A Királydomb beépítésének egyik legszebb ábrázolása

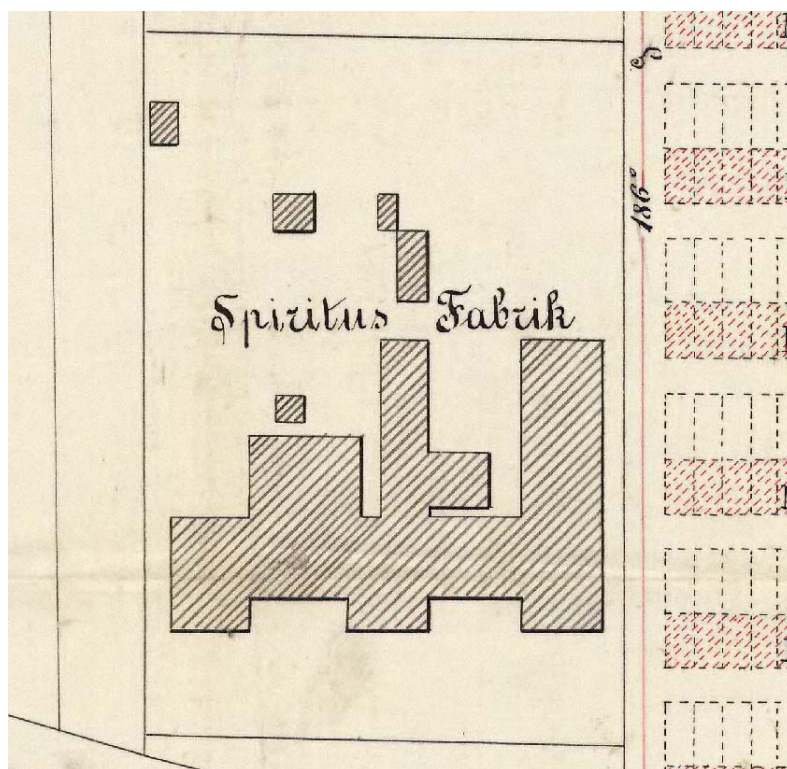
A beltelkekhez csatlakozó utcák és a mellettük fekvő beépítések.

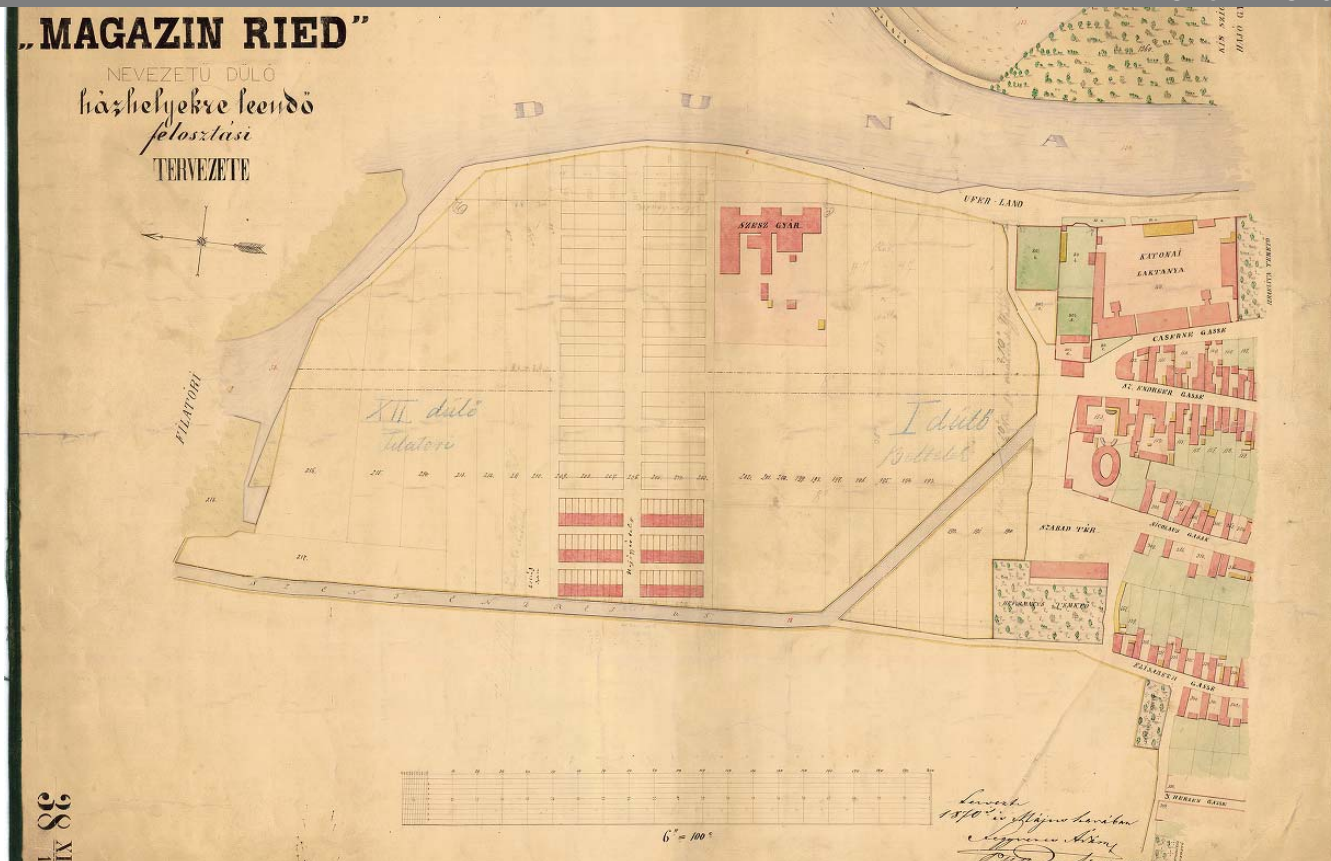

2200 A Magazindűlőben (Óbuda északi részén) a szeszgyár mellett tervezett munkáslakótelep helyszínrajza – Tervezett hajókikötő épületének helyszínrajza • 1870

A Spiritus Fabrik, azaz a Szeszgyár 1867-ben indult meg Óbudán, a Duna-parton, Leipziger Vilmos alapításával. Az Első Óbudai Szeszégető és Finomító Részvénytársulat néven működő gyárban a termelés rövidesen kiegészült cukorgyártással és - 1898-ban - ecetgyártással is. Ez volt akkor az ország legnagyobb ecetgyártó üzeme. A későbbiekben ezen a telephelyen épült ki a nemrégien megszüntetett BUSZESZ gyár.

Az épület az akkor „korszerű” szemlélettel azonosulva a munkásoknak helyben tervezett lakásokat építeni a gyár közvetlen szomszédságában, lényegében sorházak mintájára. Ezt mutatja a jelen terv is.

2201 A Szentendrei út és a Duna közötti (Filatorai gát-
laktanya) terület parcellázási-, szabályozási terve • 1870
A térkép az ún. Magazin Ried terület Szeszgyár
melletti munkáslakásokat és magát a
gyárépületet mutatja. Északon cca. a mai
Bogdáni útnál folyt be a Dunába az Aranyhegyi
patak, melynek vizét a selyemgyártásra is
felhasználták a Filatorinál.

Ó-Buda város határában fekvő „Magazin Ried” nevezetű dűlő házhelyekre leendő
felosztási tervezete

Az ún Szabad térre nézett – ma a Miklós tér környéke, illetve az AKG
iskolaépülete - a Selyemgombolyító manufaktúra épülete, ami ma
műemléki védelmet élvező egyedi ipari épület. Érdekes, hogy a mögötte
lévő utat nevezték Sz. Endrer Gasse néven, holott ma ezt a jelentésű
utcanévet a közel 100 méterre lévő új nyomvonalú út viseli.

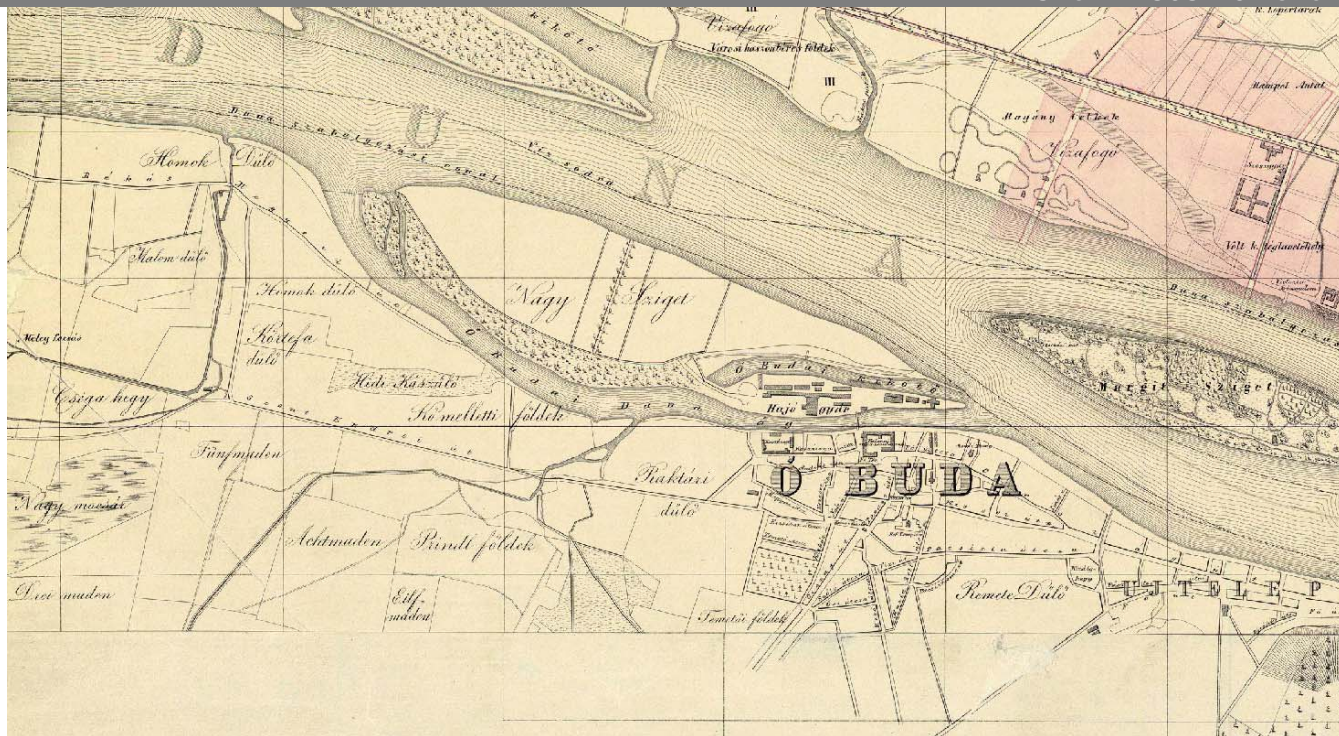

A kaszárnya mellett
található délről az izraelita
temető, az Elisabeth
Gasse – cca a mai
Szentendrei
út
nyomvona mellett – a
református temető,
átellenben a lutheránus, a
Raktár utca vonalán
nyugatra egy kisebb
katolikus temető rész.

Délebbre a Vörösvári út
mellett volt Óbudán
temető, és Újlakon kettő.

ÓBUDA 1868-70 KÖRÜL

168 Pest-Buda–Óbuda beltelkeinek várostérképe

• 1868–70 k

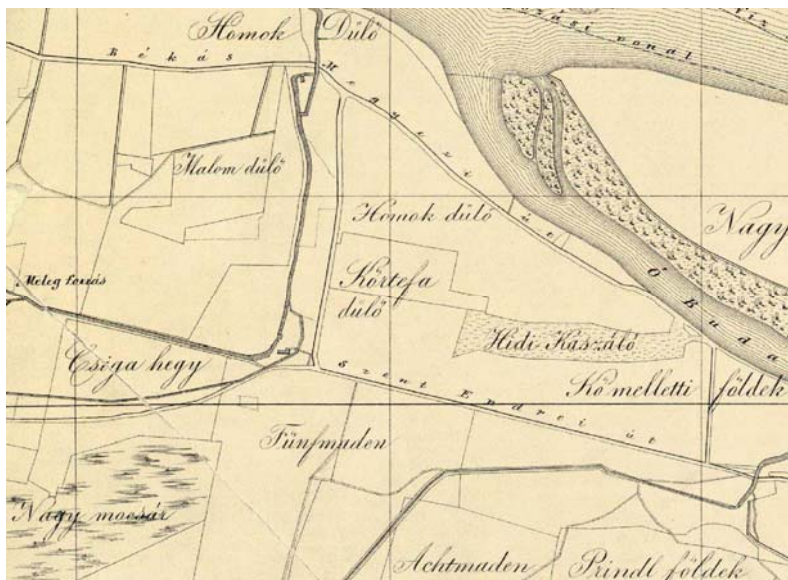
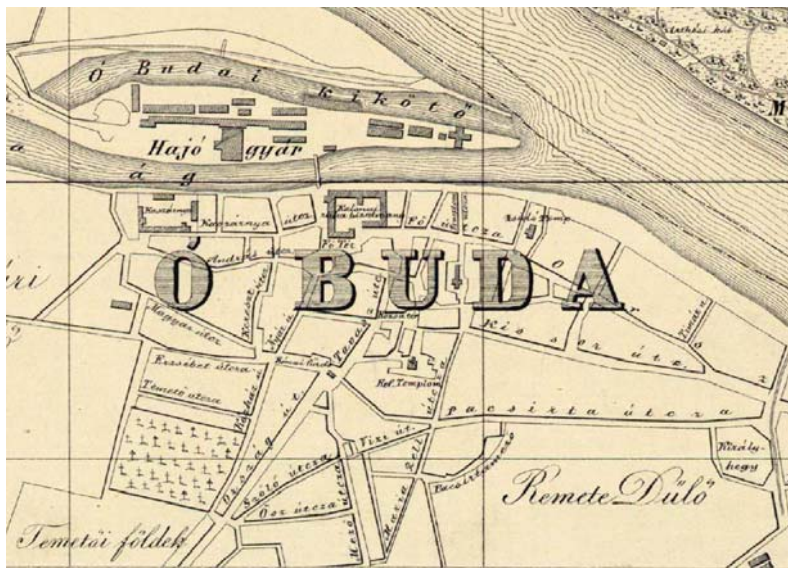
95 Pest-Buda és közvetlen környékének áttekintő térképe

• 1868

A térkép már a kataszteri térképek irányába mutat, a külterkek telekosztása is kezd megjelenni. Fel vannak tüntetve a főbb épületek, megjelennek a tulajdonosok nevei, a városrésznevek, az ekkor még csak tervezett Margit híd és a szabályozási vonalak, valamint a hegyrajz, patakok, mocsaras helyek, művelési ágak. A térképen utólagos bejegyzések láthatók.

A térkép magyar nyelvű, és már magyar utcanévek és elnevezések láthatók rajta. A külterületeken megjelenik a *Raktár dűlő*, *Remete dűlő*, *Homok dűlő*, *Hidi kaszáló*, *Kő melletti földek*, *Körtefa dűlő* feliratokkal jelzi a mai Kaszás dűlő és Aquincum területét, a *Malom dűlő*, *Csiga hegy*, *Nagy mocsár* jelzi a mai vasúttól északra fekvő területet. Itt megemlíti a *Meleg forrást*, ami valószínűleg a Római fürdő területén eredő forrásra utal. Egy-két német név *Fünfmaden*, *Achtmaden* jelzi az óbudai németek jelenlétét.

A belterületi részeken a Vörösvári út Ország út és Tavasz utcaként folytatódik a Duna irányába. Megjelenik a *Pacsirta utca*, és folytatásában a *Vízi út* és *Szőlő utca*. A *Föld utca* itt még *Mező utca* és a *Kiscelli utca* indulását a *Maria Zell utca* jelzi a Református templomtól kiindulva. A térkép mutatja a *Fő teret*, északra a *Kaszárnyát* és a *Zichy kastély* területén a *Katonai ruha raktárt*. Az Óbudai Nagysziget már egyesült a Kis Szigettel és a *Hajógyárnál* ezért már Óbudai Kikötő néven jelzik az öblöt.

ÓBUDA 1872 KÖRÜL

183 Pest-Buda belterületének (Városliget – mai János kórház) városrendezési térképe • 1872 k
 Situations Plan der K U Hauptstadt Budapest. (Eredetileg: Sz. Kir. Pest városának átnézeti térképe.

A térkép jól mutatja, hogy a területen átosztást terveznek, tehát szabályozási tervet is tartalmaz. Érdekessége, hogy a Duna szabályozási vonala is szerepel egy szakaszon. Az ekkor még Budához tartozó Újlak területét tehát bővíteni kívánták a Duna rovására, vagyis a mai HÉV keleti oldalán.

Szépen látszik a Szépvölgyi út és a mellette fekvő bánya, hasonlóan a Kecse utca bányában való végződése is. Óbuda területén nincs semmi feltüntetve a továbbmenő országúton kívül.

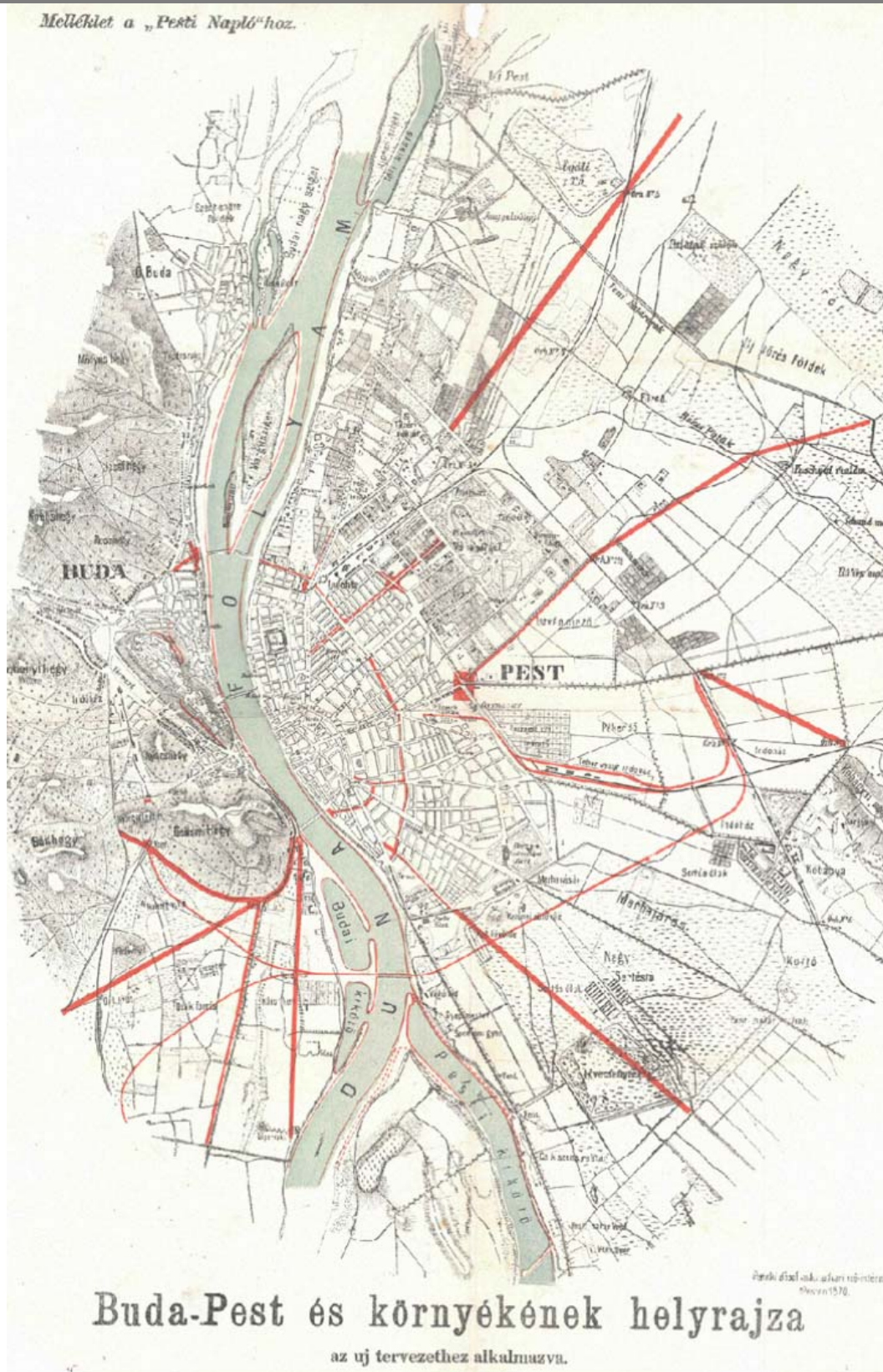

Újlak területén szépen kirajzolódnak az 1990-es években még részben álló épületek. Két temetőt is jelöl a térkép, mindkettő a bányák mellett, de a Szépvölgyi útra jelzi, hogy már bezárt temető.

Újlak két jellegzetes épülete a mai Újudvar helyén, a dupla udvarral jól látszik, de épület állt a Bécsi út és Szépvölgyi út sarkán is, a mai Kék ház és a buszvégállomás helyén. Megtalálható a mai Symbol vendéglő épületkonfigurációja is.

Egyre nő az Újlaki bánya területe, ahol ma az ún. városi házak állnak, és jól kivehető a mai Doberdó utca mentén a régi újlaki temető is.

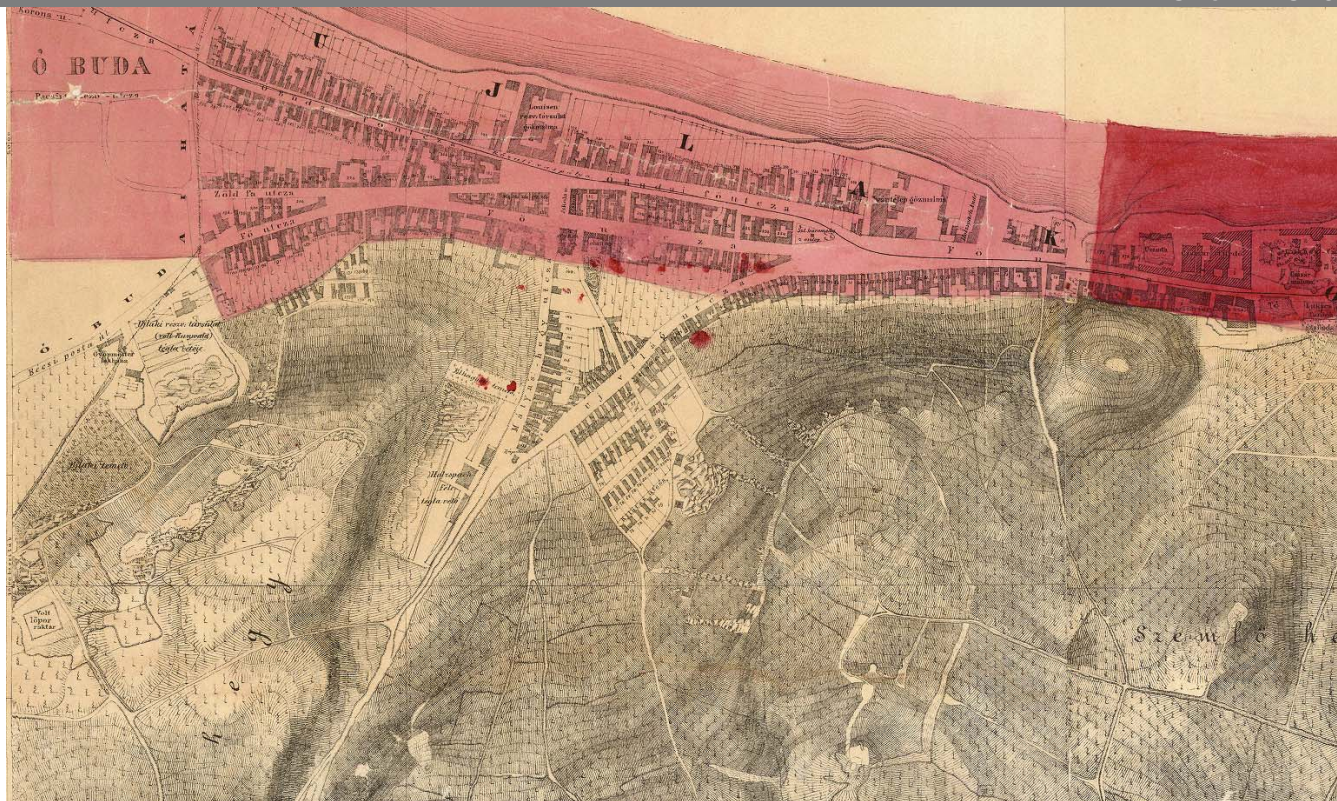

97 Pest-Buda és közvetlen környékének szabályozási térképe (melléklet) • 1870

A Pesti Naplóban jelent meg ez a térkép, ami Buda–Pest és környékének helyrajzát mutatja az új szabályozási tervezethez alkalmazva 1:30 000 léptékben. A Magyar Királyi Udvari Műintézet térképén látszanak körutakat és a sugárutat kijelölő új szabályozások. Az akkor legfontosabb épületeket, az intézményeket, a fontosabb utcaneveket is tartalmazza.

Óbudát csak a Duna partjának szabályozása érinti a térkép szerint, és elég sematikus került ábrázolásra. A Margitsziget egyesítési szándéka is jelölve van. A külterületen főbb tájékozdási pontok pl. az indóház, források, gyárak is jelöltek.

299 Buda áttekintő térképe • 1870

Sz. k. Buda főváros és környékének átnézeti térrajza

A térkép csak Budát ábrázolja, Óbuda csak csatlakozó településként a Fő utcával, a Korona utcával és a Pacsirtamező utcával csatlakozik, valamint a Bécsi posta úttal.

A térkép már kataszteri jellegű, a beltelkek számmal ellátottak, és külön színezettek a határ feltüntetése helyett.

Az épületek alaprajzai jól kivehetőek. A Bécsi út menti épületek még az 1980-as évek végéig álltak és a rendszerváltozás után került többségük elbontásra. Mára csak pár maradt eredeti konfigurációjában meg.

A határvonal a Doberdó utca vonala, az újlaki bánya egy kis része Óbudára esik.

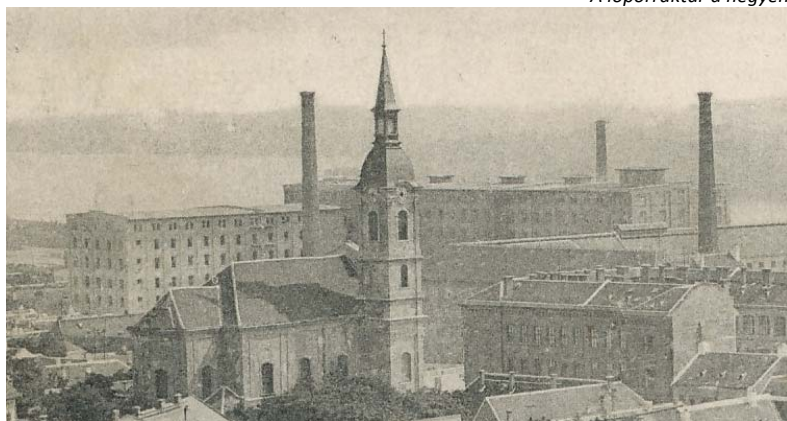
Ezen a térképen tűnik fel először a Lujza Gőzmalom, ami a mai Szépvölgyi út északi első tömbje volt, amíg le nem égett és akkor el kellett bontani.

A lőporraktár a hegyen

www.egykor.hu

A Lujza Gőzmalom az Újlaki templom háttérében

ÓBUDA 1870-75 KÖRÜL

2216 Óbuda vázlatos, befejezetlen közvilágítási térképe
 • 1870-75 k

A város XIX. századi fejlődését meghatározták az akkori közműrendszeri kiépítések is. Ennek terveit mutatják ezek a térképek. Fent a közvilágítás térképe látható, amelyet Pesten 1844-ben mutattak be egy próbavilágításon.

2215 A mai Szőlőkert utca és Föld utca környékén vezetett vízvezeték terve • 1862

A Szőlőkert utcába már a vezetékes víz bekötését teszi lehetővé a XIX. század második felében ez a helyszínrajz, ábrázolva magát a vezetékeket és a telkeket, amelyeket kiszolgál.

2217 Óbuda vázlatos várostérképe • 1870-es évek ?

A Városi Mérnöki Hivatal által készített vázlatos térkép lehetővé teszi az infrastruktúrának tervezését.

Feltehető, hogy a tömbök sarkánál magassági pontok vannak feltüntetve.

ÓBUDA 1873 KÖRÜL

2334 Buda és környékének topográfiai térképe • 1873 k. c.n. • [1:28 000] • Fővárosi Közmunkák Tanácsa

1873 a városeejesítés éve. Óbuda térképen követhető fejlődése az előző évekhez képest nem sokat lépett előre. Némely újabb területi igénybevétel a Vörösvári út és Bécsi út közötti háromszögben tapasztalható, illetve a hajógyári területén látható több épület a korábbiánál.

A térkép *Szent András-Felder*-nek nevezi a mai Kaszásdűlő területét, ami újdonság a korábbi térképekhez képest. A Pulver Stamp területét a Római meleg vizes forrásainál jelöli.

A topográfia jól mutatja az eddig nem ábrázolt mai Csillaghegy területét, annak alig tapasztalható domborzatával. A mai Hévígy környezetére egy régi malom – *Alte Mühle* jelölés került, és a mai Bivalyos Csárda helye is jelölt. Békásmegyert mellett még ott a *Krottendorf v. Nowosello* elnevezés.

A nem Óbudához tartozó Békásmegyert és a még néven sem nevezett Csillaghegy árka szépen kivehető a térképről, amit nagyjából lekövetnek a mai utcahálózatok. A Rókahegyi bánya még nem jelölt, de Budakalászt határában felfedezhető a régi római bánya jelölése.

ÓBUDA - ÚJLAK 1876 KÖRÜL

2338 Buda kataszteri jellegű térképe • 1876

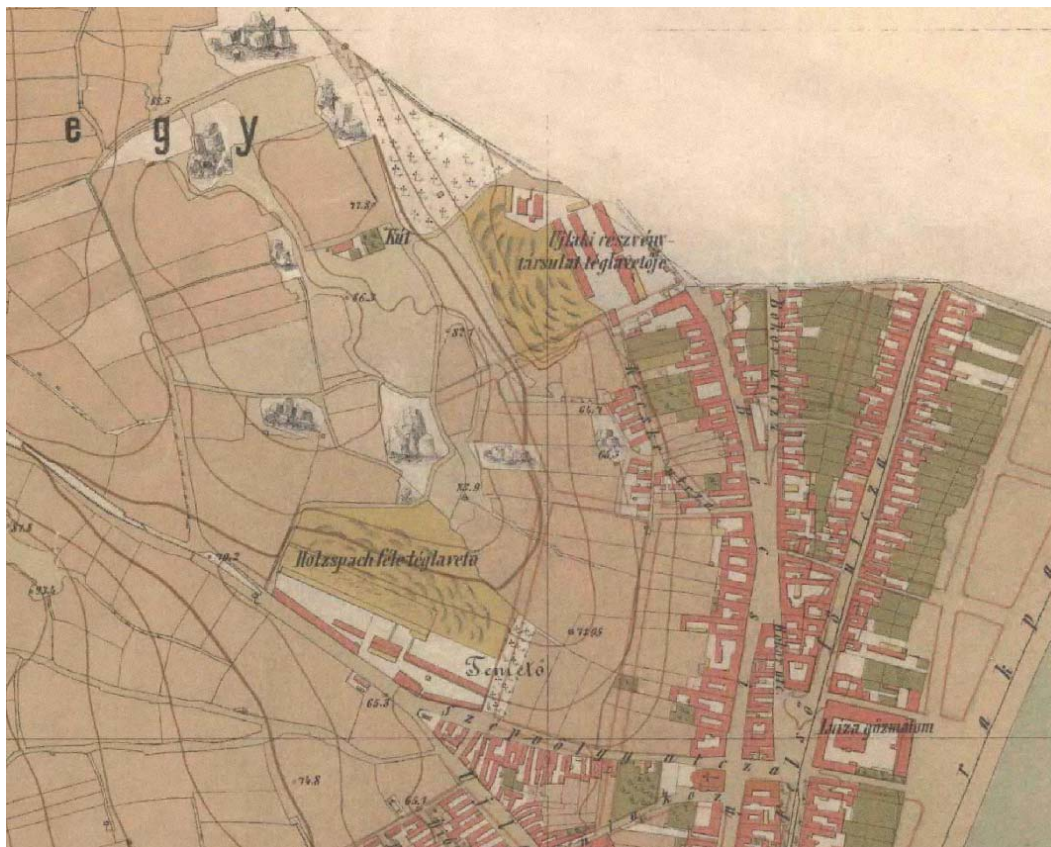
Budapest főváros budai része egész területének térképe • Budapest Székesfőváros Mérnöki Hivatala

Bár megtörtént a városegysítés, a térképek még jó ideig külön ábrázolják Budát és Óbudát. A Budai részen szépen látszik, hogy a hegyoldal parcellázása megindult, korábbi térképek erre még nem utaltak, hiszen itt a filoxéra járvány előtt pompás szőlőültetvények voltak. Azok kipusztulása vezethetett részben a polgárság körében a hegyvidéken való tulajdonszerzéshez.

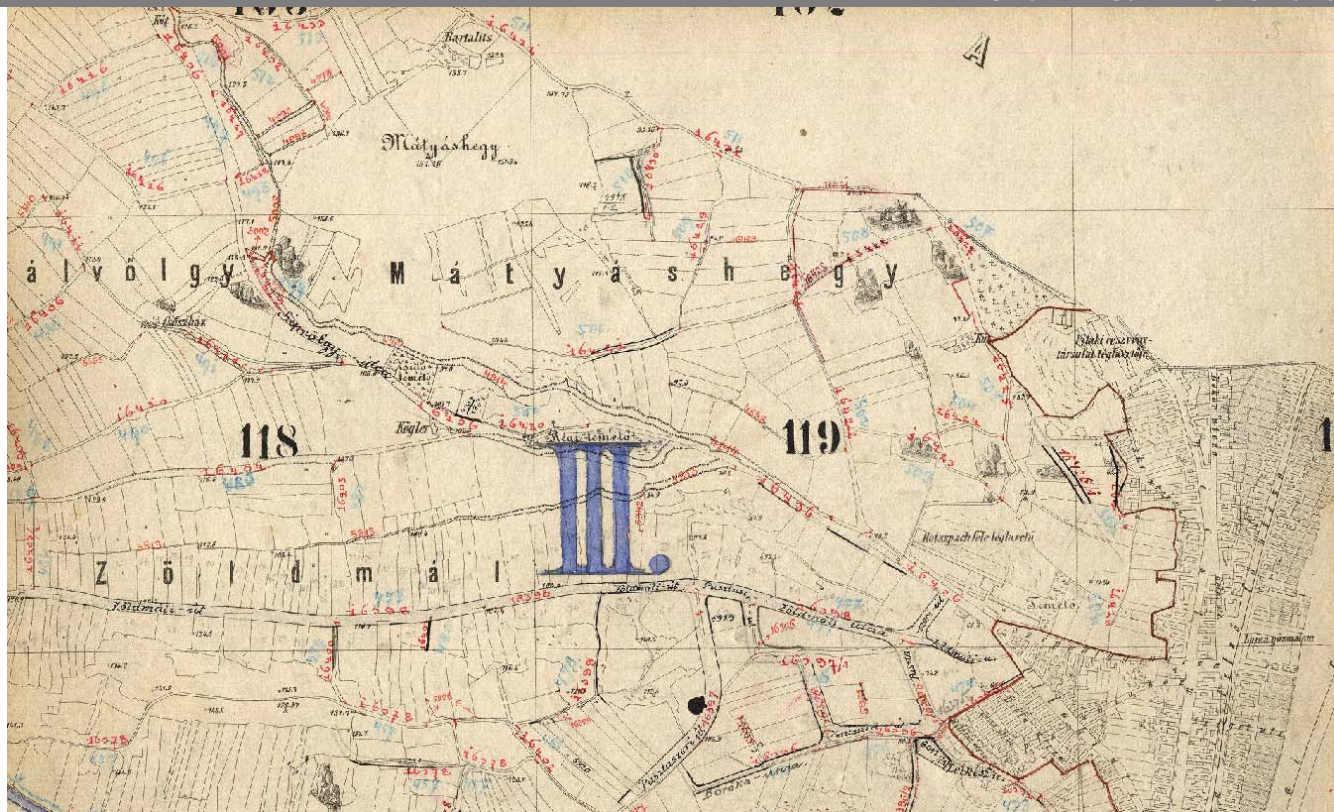
A festett térkép szépen jelöli az épületeket és a kerteket. A térkép szabályozási vonalai szerint a Duna irányába még egy utca és tömb sor volt tervezett, a vasúti pályaként a HÉV elődje ekkor még nem került megtervezésre.

A Mátyás hegy egyes telkein valamiféle kőtömbös jelölések találhatók. A térkép számos helyre jelölt a természeti tapasztalat szerint kertet, telekhasználatot, így a kőtömbökkel való jelölés feltehetően a terület kő- vagy agyag fejtésére, vagy más bányászattal összefüggő tevékenységre utal, e képekhez jelmagyarázat nincs.

Jól kivehető a Holzspach féle téglavető a mai Szépvölgyi Irodapark helyén és a Városi házak helyén az Újlaki részvénytársulat téglavetője.

ÓBUDA - ÚJLAK 1876 KÖRÜL

2338a Buda kataszteri jellegű térképe közterek és utcák leltári számával és a dűlőnevekkel. • 1876
Budapest főváros Budai része egész területének térképe.
Buda város külterkei, Inccze, Halácsy Sándor és Lukács Ignác aláírásával 1882-ből

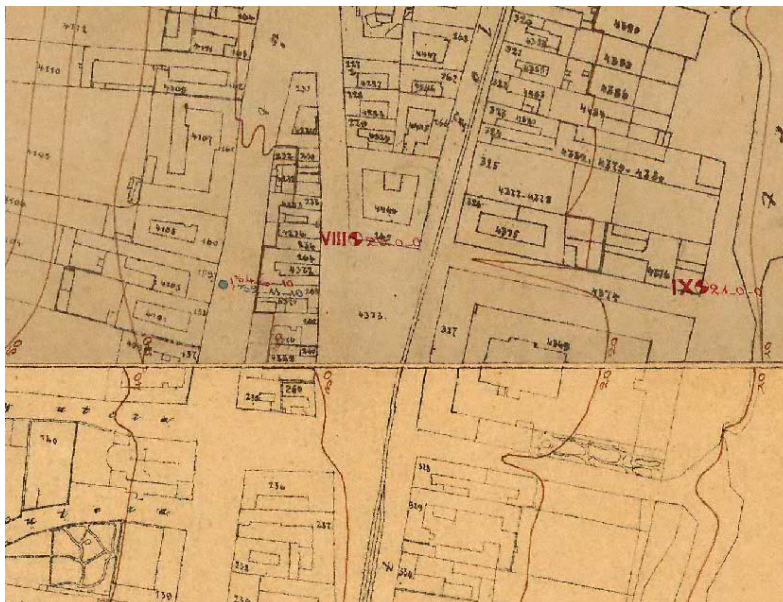
A térkép a kataszteri nyilvántartás egyik szép példája, és jól kivehető, hogy mint nyilvántartás folyamatosan vezették.

A városi mérnökök által tervezett új utak, vagy útszélesítések is jelölve vannak, szép példa arra, hogy a hegyvidék beépülésének előkészítése hogyan kezdődött. A számok a közterületek nyilvántartása érdekében kerültek feltüntetésre.

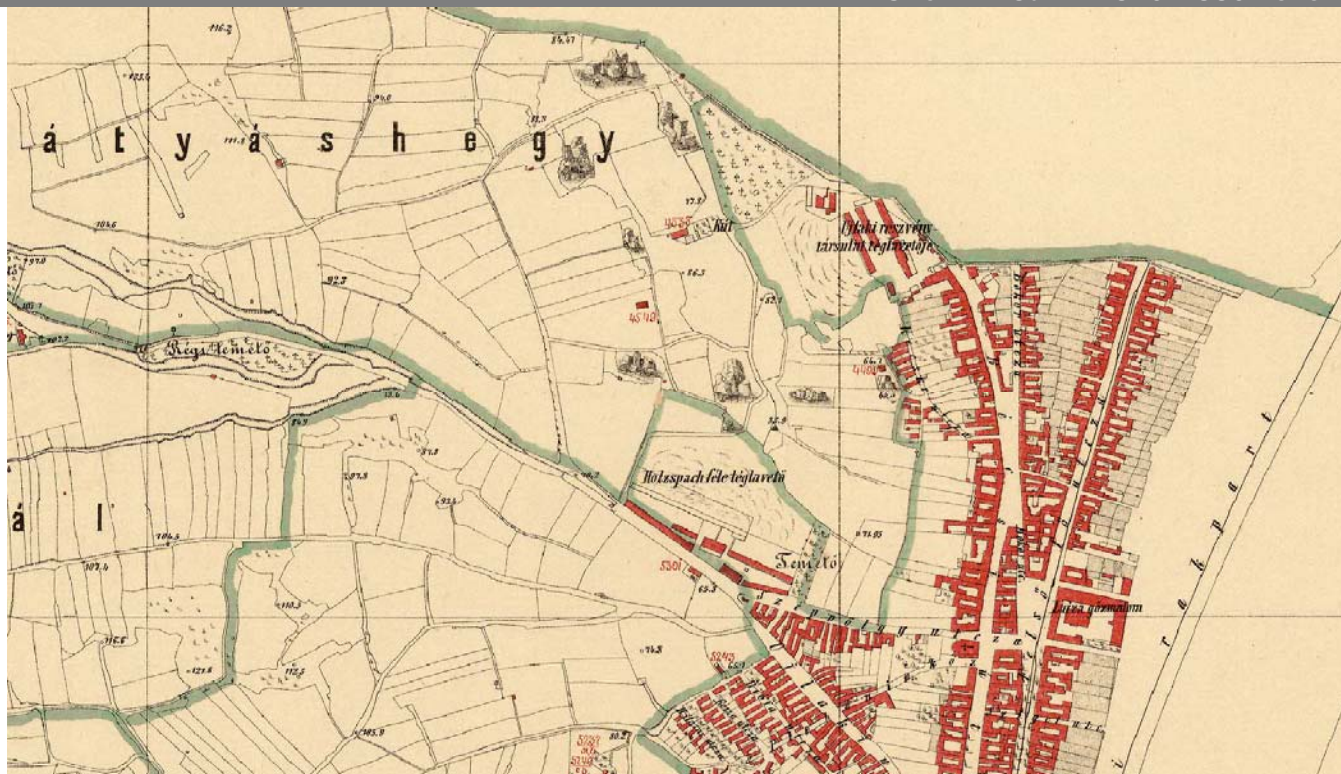
Bár korábbi térkép a Szépvölgyi úti temetőt felhagyottnak jelölte, még ezeken a térképeken is látszanak, meglehetősen, hogy ismét megnyitásra kerültek, vagy használatuk kegyeleti okokból megmaradt.

2337 Buda belterületének kataszteri-szintezési térképe • 1875

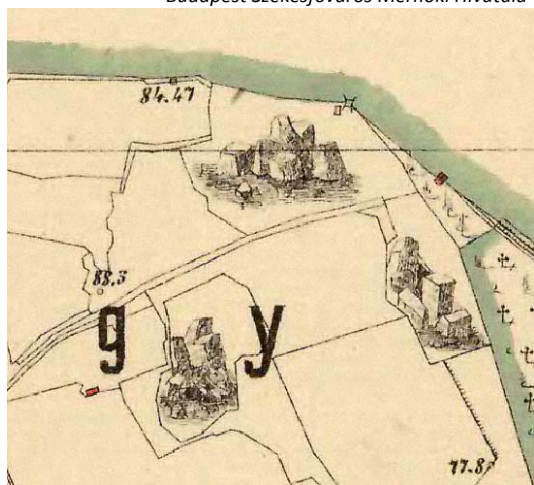
Buda sz. kir. főváros lejtmerési főpontok átnézeti térképe
A szintvonalas térképen magasságok is láthatóak. Újpest területének e rajzolata mind az 1990-es évekig igaz volt, az épületek eltűnése csak akkor következett be az ún. revitalizáció érdekében, de elsősorban a privatizáció volt annak oka, hogy a régi kis házak konfigurációjukban sem őrződött meg – annak ellenére, hogy az 1990-ben készített rendezési terv visszaépítésüket előírta.

ÓBUDA – ÚJLAK 1876-1880 KÖZÖTT

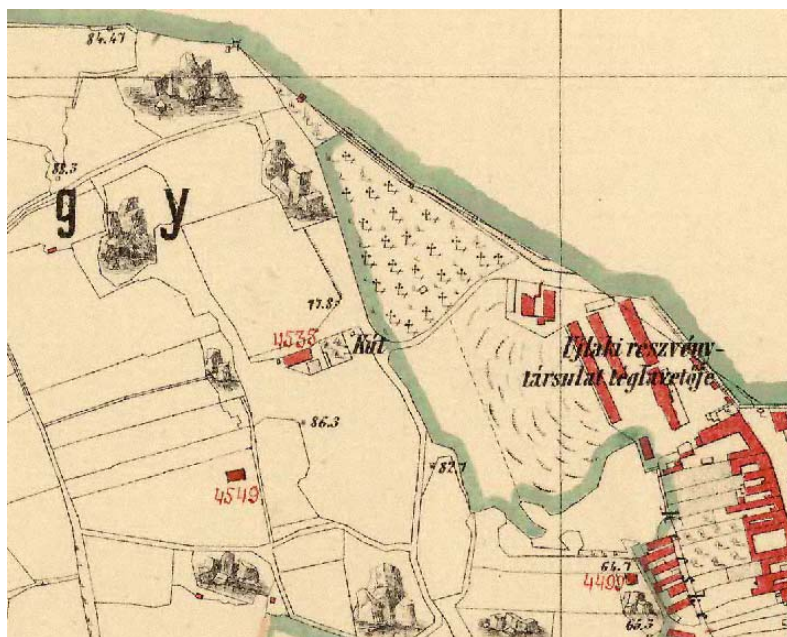

2339 Buda kataszteri jellegű térképe, a dűlők és kültelki házzszámok feltüntetésével • 1876 1880 Budapest főváros budai része egész területének térképe • Budapest Székesfőváros Mérnöki Hivatala

A Halácsy féle térkép tisztább és áttekinthetőbb változata. Talán a városesegyesítés indokolta, hogy a Fő utcát már Felső fő utcának jelöli a térkép és rajta villamos vonal is feltüntetésre került.

Fontos épület még mindig a Lujza gőzmalom, ami – a fényképek alapján - a térkép szerint még nem érte el végleges beépítését, a Szépvölgyi utca végén még hiányzik a tömblezáró sarka.

ÓBUDA 1878 körül

2558 Budapest méter rendszerben (!) készült kataszteri jellegű térképe
 • 1878 Budapest Székesfőváros Mérnöki Hivatala (Halácsy Sándor)

A térkép először ábrázolja kataszteri szintű felmérésre alapozva Buda és Óbuda immár egyesült részeit, egyszerre a kül- és beltelkeket.

Óbuda beltelkei elsősorban az ipari részekben, a Raktár utcától északra indultak fejlődésnek. Elkészültek a Szeszgyár munkások számára készült lakóépületei, és azoktól délre - vélhetően ténylegese raktározási funkcióval – nagyobb csarnoképületek vannak jelölve a Meggyfa utca mellett.

Jól látható a főút, vagyis a Szent Endrei út átvágása a Fő tér irányából a mai nyomvonal felé. Érdekes, hogy két utcát is ugyanezen a néven neveznek ekkor. A Miklós téren egy kis tó is látható a Selyemgombolyító előtt, a vizet árokban a Dunába vezették.

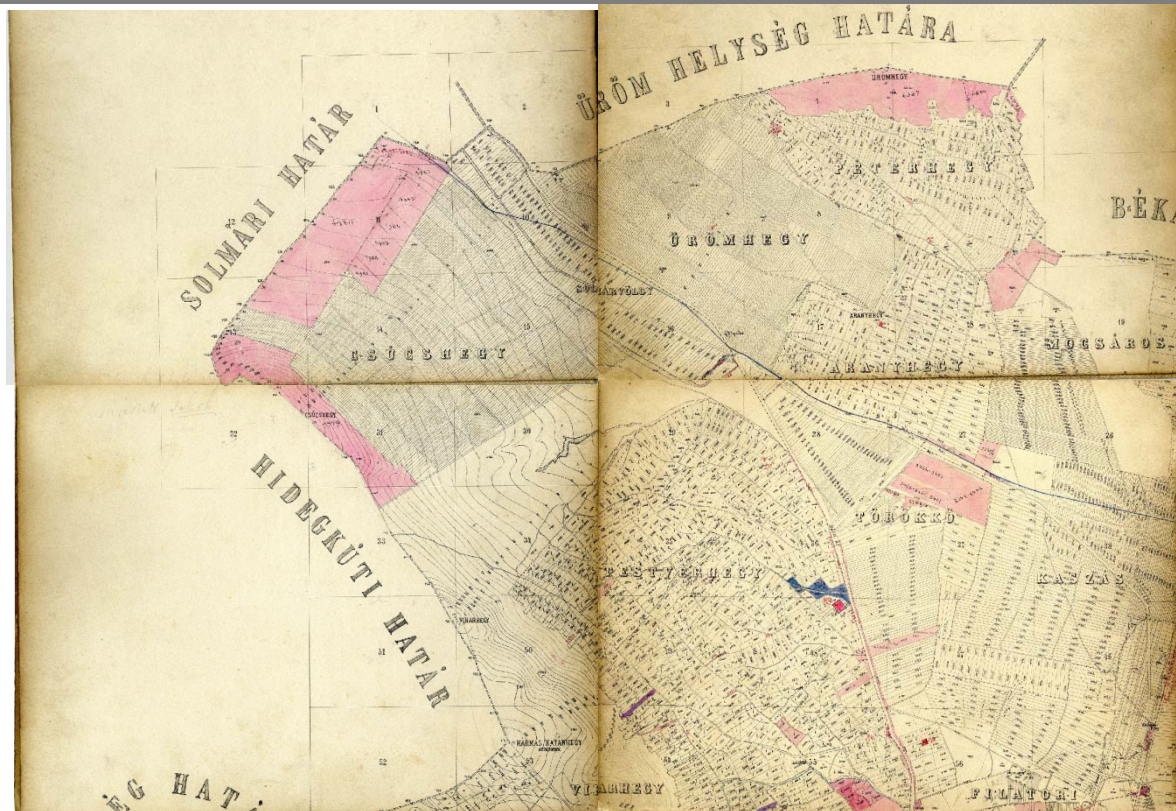
A mai Hévízi út nyomvonalán egy töltés került kialakítása, feltehetően a későbbi villamos vonal számára. A Hévízi út folytatásában a Vörösvári úton keresztül a Bécsi úttal ki akartak alakítani egy utcakapcsolatot, melyet a szabályozási vonal jelez.

A Kis Czelli utca ekkor szabadon álló beépítésként indult el, míg a Föld utca kisvárosias zártan összeépülő épületek sorából állt.

ÓBUDA 1880 KÖRÜL

2339a • Budapest kataszteri jellegű térképe utólagos jelölésekkel, jelkulcs nélkül
• 1880-as évek c.n. Kültelki törzsléltár • Budapest Székesfőváros Mérnöki Hivatala ?

A városfejlődés egyik alapja az ingatlan és a hozzá fűződő tulajdoni jog.

A térkép – bár nem rendelkezik jelmagyarázattal – piros színekkel jelöl egyes térképeket, feltehetően azokat, amelyek városi (esetleg állami) tulajdonban voltak, vagy abba kellett kerülniük.

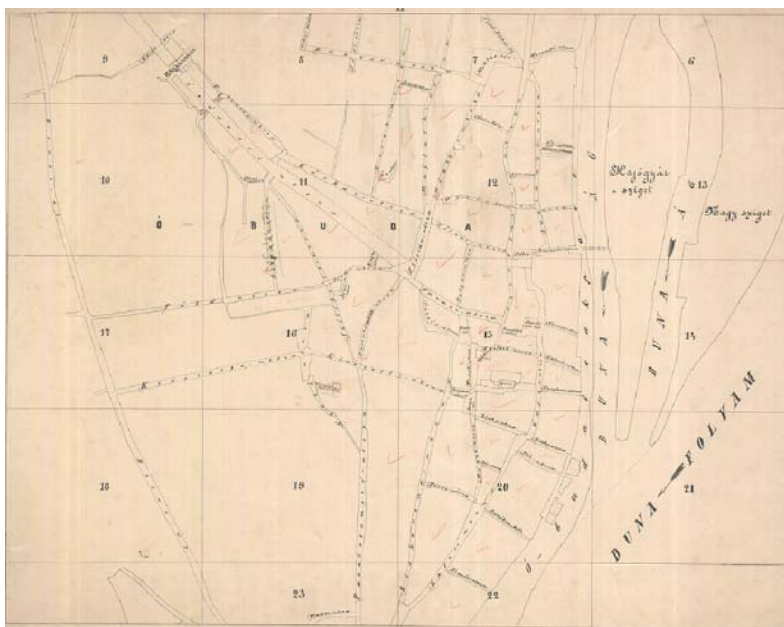
Fontos elemek e szempontból az erdők, amelyek nem kerültek korábban kiosztásra. Jelöli az akkori óbudai temetőt is a Bécsi út mellett, ami később ténylegesen városi tulajdonba került.

A jelzett szabályozások - mint pl. a Hévízi út szélesítése - is tervebe van véve, és az előző térkép kapcsán említett Bécsi úti átkötés helyszíne is pirossal jelölt.

Fontosnak tartották a hegyvidékről levezetető nagyobb vizesárkok jelölését is.

2341 Buda belterületének alaptérképe • 1880
Budapest főváros duna jobbparti belterületének utczahálózata

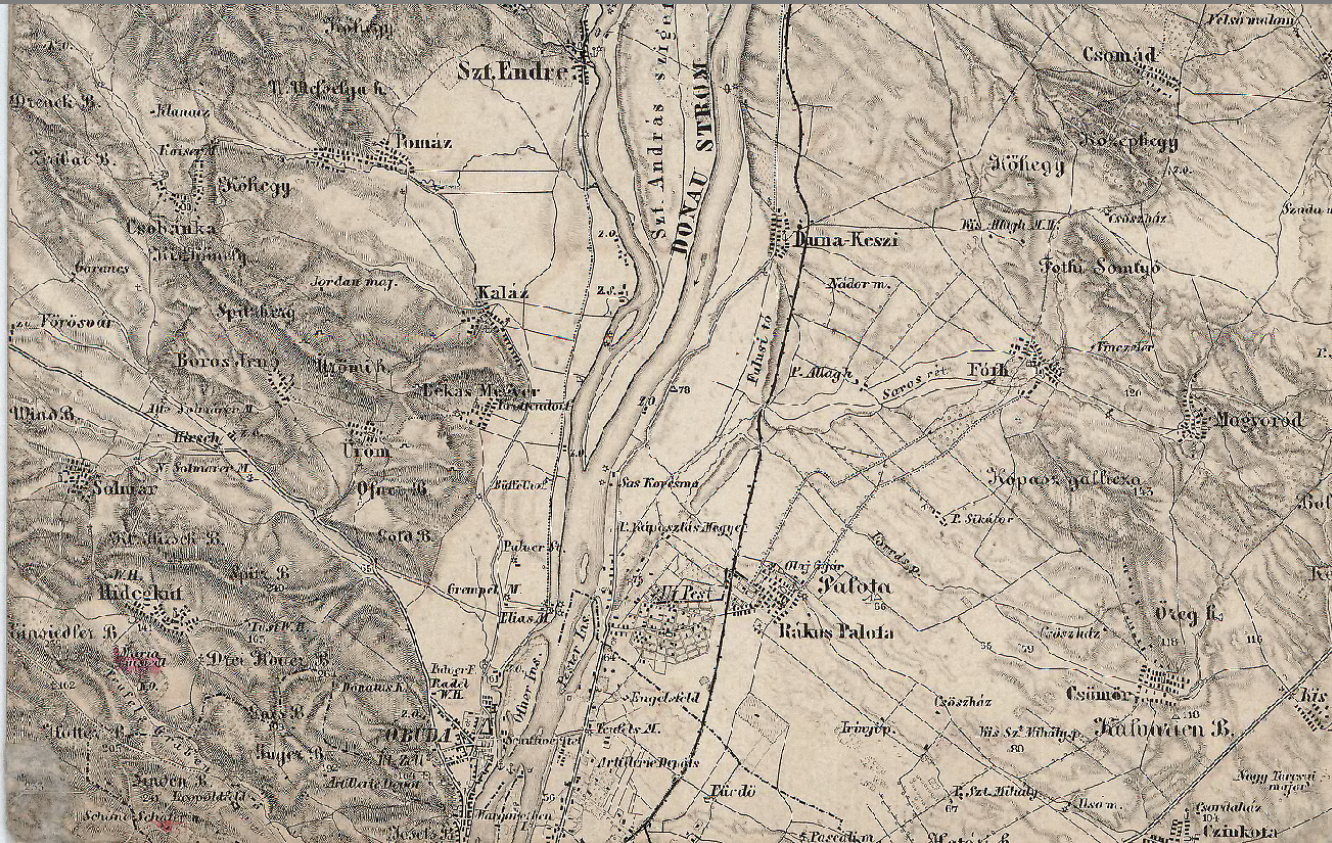

2341a Buda belterületének alaptérképe a közterek és utcák leltári számával • 1880
 Budapest főváros Duna-jobbparti beltelkeinek utcahálózata

Egybefüggő áttekintő térkép Óbuda utcahálózatáról, immáron magyar megnevezésekkel, jellemzően a maihoz hasonló elnevezésekkel.

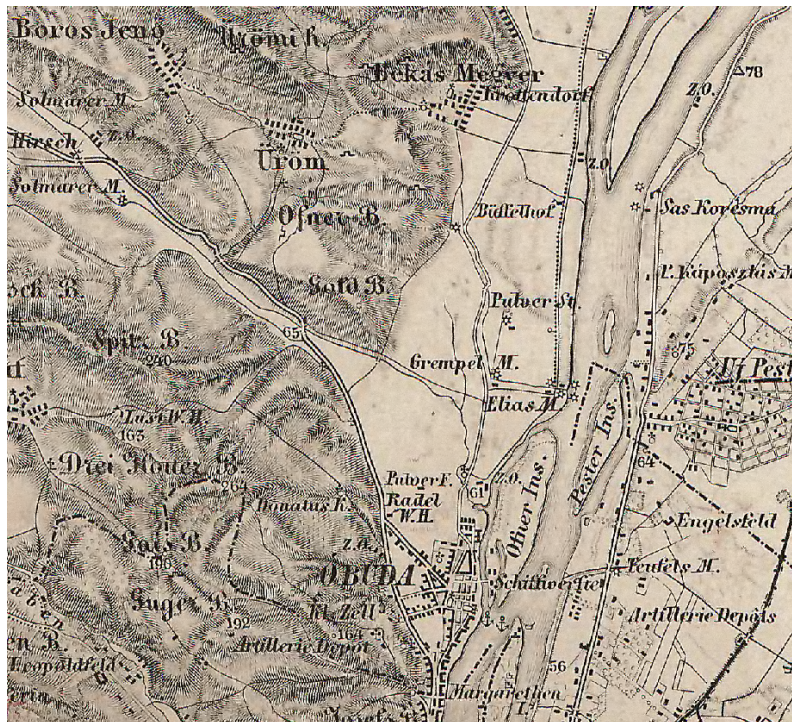
A Felső főutca megkapja a Lajos utca nevet, a Nagyszombat utca még Határ utca, emlékeztetve, hogy ott húzódott a budai határvonal. Megjelenik a Kenyeres utca és a Selmeci utca, ill. a Vályog, a San Marco és a Zápor utca is. Érdekes, hogy a kiszabályozás előtt már elnevezik az utcákat, miközben telekosztás még nem készült rá, és utána is sokáig beépítetlen maradt. A Flórián tér és a mai Árpád híd vonalában vannak időközben eltűnt utcanevek is. Jelölt a Bogdáni út is.

ÓBUDA ÉS KÖRNYÉKE 1880 KÖRÜL

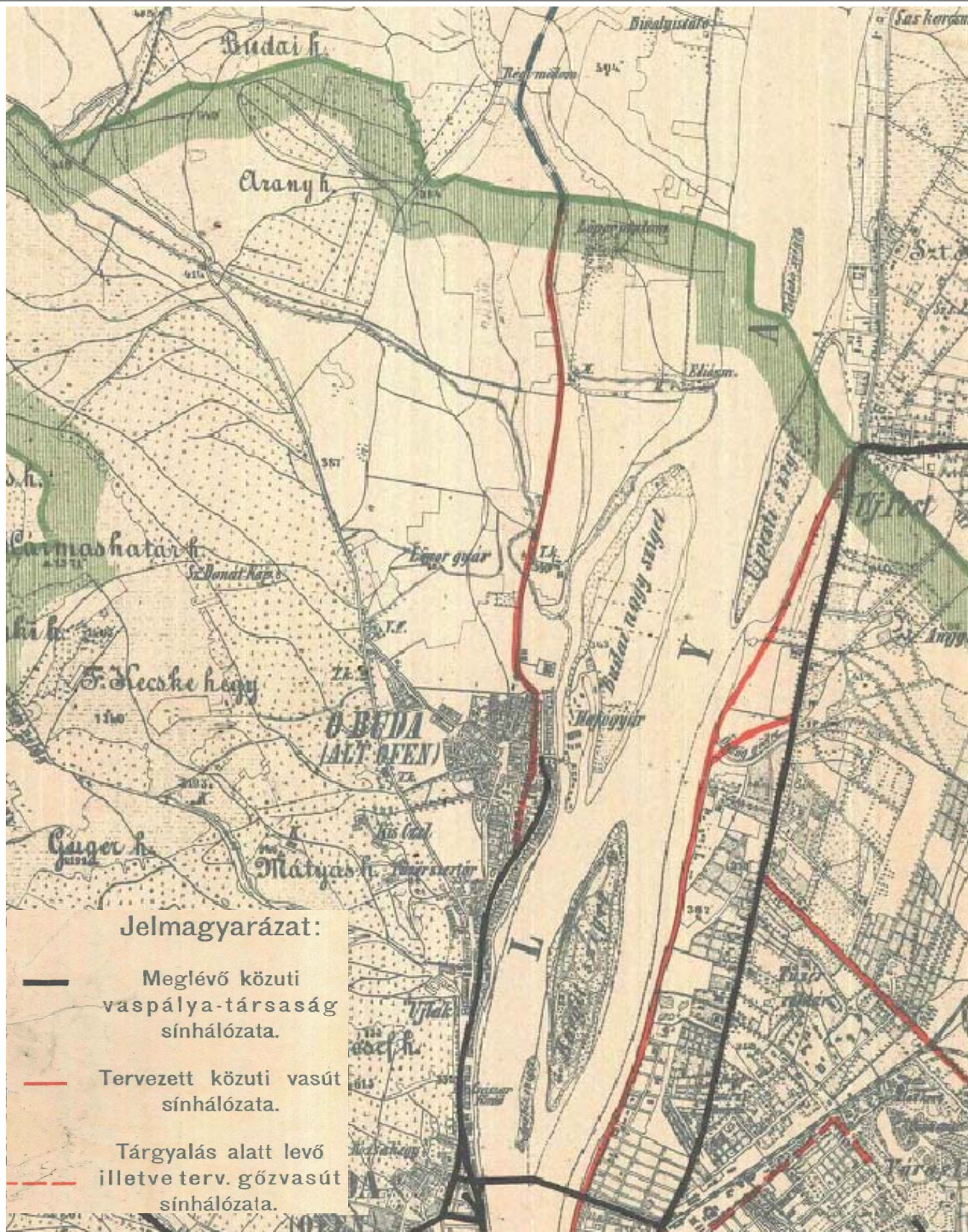

2361a Budapest és tágabb környékének topográfiai térképe vasútvonalak utólagos jelölésével • 1880 k?

A térkép együtt ábrázolja Óbudát a környező településekkel. Határozottan megjelenik a Szentendrei út vonalvezetése, ami a mai Raktár utcától délre ferdén a Fő térre vezetett, és nem a mai vonalon haladt. A forgalom tehát a belső városrészen vezetett keresztül. A térkép jelöli még a malmokat, és a Lőporgyárat is a mai Kaszás dűlő területén. Határozott vonallal jelöli a Bécsi utat a Pilis irányába.

Feltehetően útszélesítést, vagy fasorültetést jelöl végig a Királyok útján, át Budakalászon keresztül egészen Szentendréig.

2448 Budapest közlekedési térképe • 1886

Budapest és környéke • 1:50000 • Budapest Székesfőváros Mérnöki Hivatala

Meglévő, tervezett és tárgyalás alatti közuti vaspálya társaság sínhálózatát ábrázolja, és az engedélyezett illetve a tervezett vicinális nyomvonalakat, tervezett villamos vonalat. A szándék látszik, kapcsolat a nagyobb távolságú agglomerációs településekkel, egyben az iparterületek feltárásával. A Fő térig terjedő villamostól új pályát terveztek egészen Szentendrémig.

ÓBUDA 1900 KÖRÜL

2378 Budapest és tágabb környékének topográfiai térképe (Szentendre-Dunaharaszti, Budakeszi) • 1900 k?

A térkép szerint egyes településrészek felosztása és beépítése megindult, így pl. egyes Rómaifürdői villák, vagy Csillaghegy HÉV és a hegyláb közötti részei, valamint Békásmegyér is elkezdett a Duna irányába terjeszkedni.

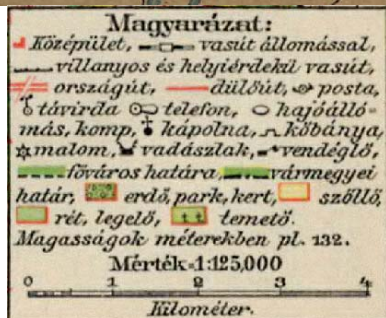
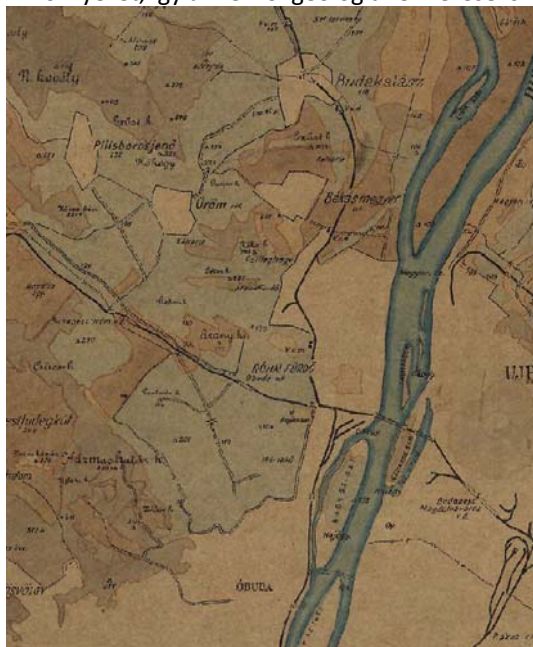
A belső óbudai részeken a kialakított utcarendszer ellenére a Föld utcától északra és a Kenyeres utcától délre kismértékű a beépítés, és a Bécsi út felőli oldalon ipari épületek jelennek meg.

ÓBUDA XX. SZÁZAD ELEJE

2381 Budapest és tágabb környékének
(Pilisszentlászló–Majosháza, Rákocsaba–Pilisszentiván)
talajtani térképe • XX. sz. eleje

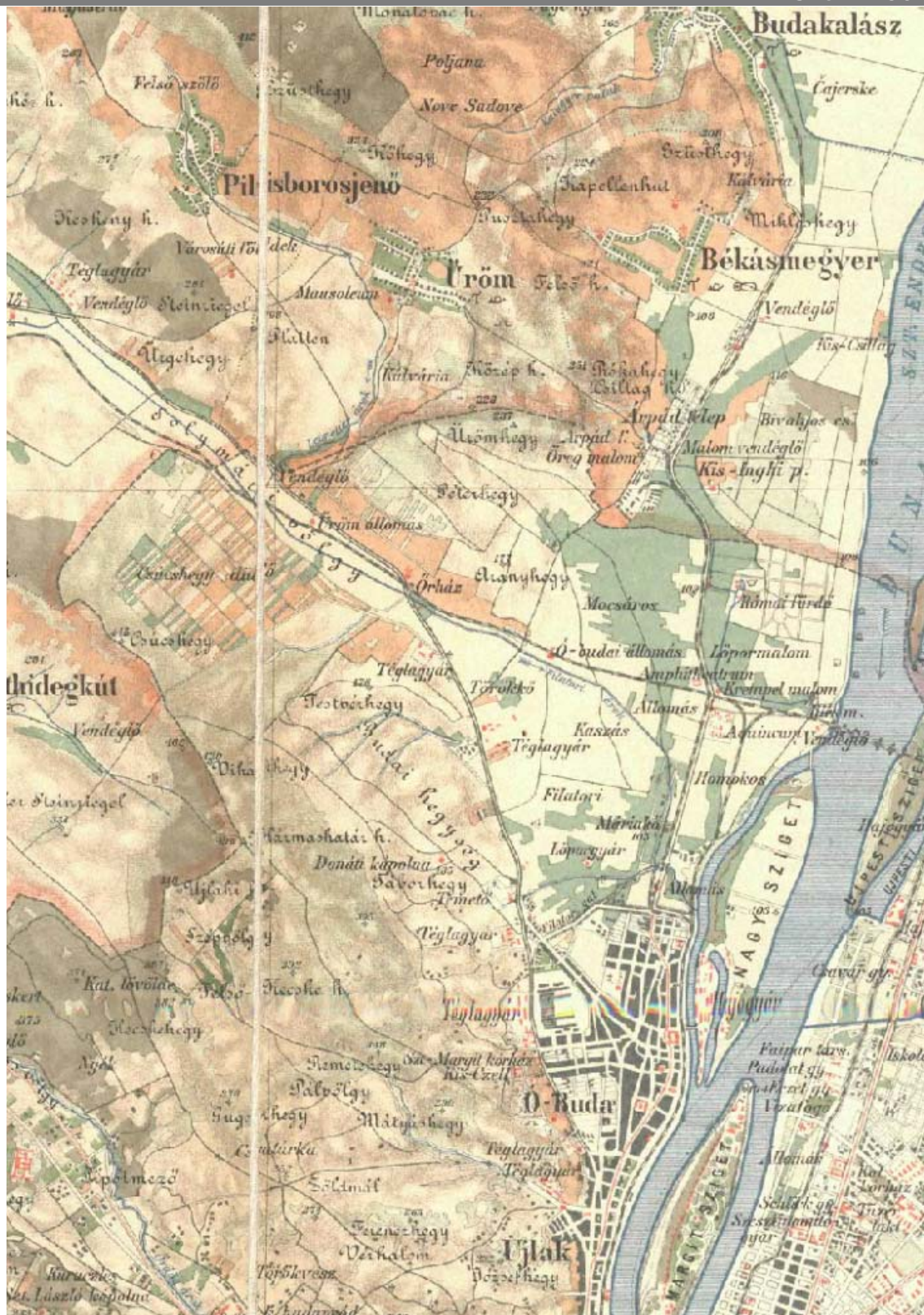
Fontossá válnak a mérnöki ismeretek és a fizikai
környezet, így a mérnökgeológia felmérése is.

2395 Budapest és tágabb környékének áttekintő térképe (melléklet) • 1911 k -
Melléklet a Révai lexikonhoz

A térkép jól mutatja a századforduló előtti beépített területeket és a szándékban álló beépítési struktúrákat, így pl. Kaszásdűlő, de a Mocsáros dűlő is Római fürdővel együtt egy megtervezett elegáns utcakiosztású szerkezetet mutat. A patakok és fontosabb árkok mellett a vasútvonalak meghatározóak, így az esztergomi vasút a Mozaik utcától délre már a HÉV szerepét is betölti, és megy a Margit hídig. A térkép jelöli az Óbudát Szentendrével összekötő HÉV vonalat is.

Még mindig a Filatori beömlésnél éri el az Aranyhegyi patak a Dunát, és Rómaifürdön a forrás vizét vezetik a Dunába a mai Aranyhegyi patak nyomvonalán. Egyre kevesebb malom van feltüntetve, annál több téglagyár. Négy temetőt jelöl a térkép, a Szépvölgyi út, a mai Doberdó út mellett, a Bécsi út mellett és a hegyen egyet, valamint az Aranyhegy területén.

2383 Budapest és tágabb környékének (Budakalász–Fót–Törökbálint) topográfiai térképe • 1902

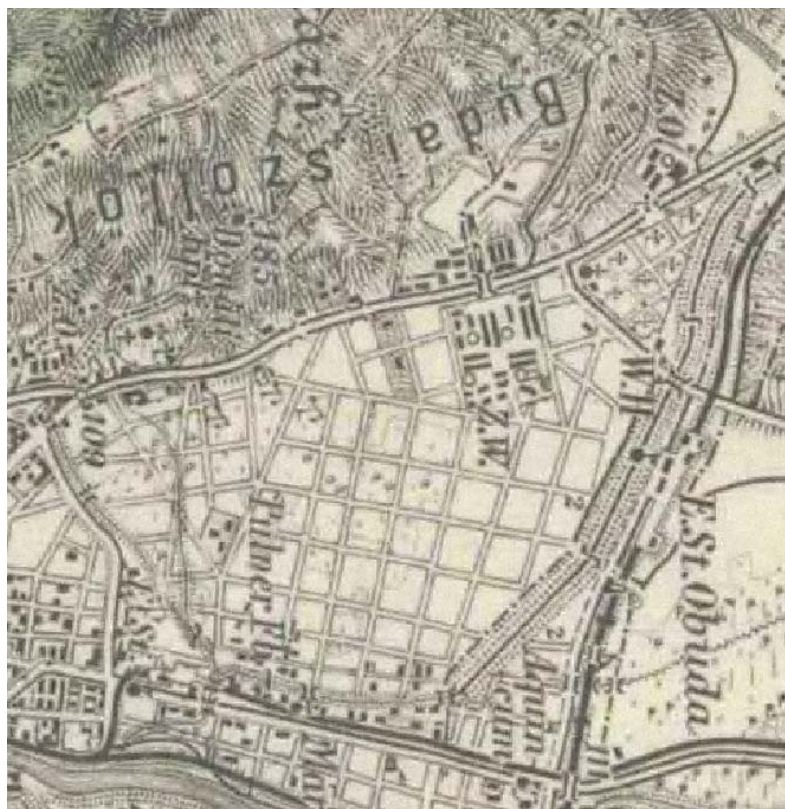
A térkép a beépített tömbök szimbolikus jelzésével érzékelteti, hogy a Bécsi út melletti téglagyár a korábban tervezett utcahálózatot teljesen negligálta, a Raktár utca mellett megindult a feltehetőleg ipari, raktározási beépülés. A város nagy téglai igényét a kiscelli agyagra települt téglagyárak elégítették ki. A hegyen itt-ott más beépítés is megjelenik, de a téglagyárak és építményeik dominálnak. Az ipari épületek egy részét pirossal jelöli a térkép, bár ebből a téglagyárat a Bécsi és Vörösvári út között nem. A Kaszás területén még csak a Lőporgyár található egy téglagyárral. A korábbi patakot már csak Filatori árokként nevezi. A hegyoldaloknak már csak egy részén jelöli a szőlőültetvényeket Óbudán, Békásmegyeren és Árpád telepen – a mai Csillaghegyen - még nagyobb arányban.

ÓBUDA 1913 KÖRÜL

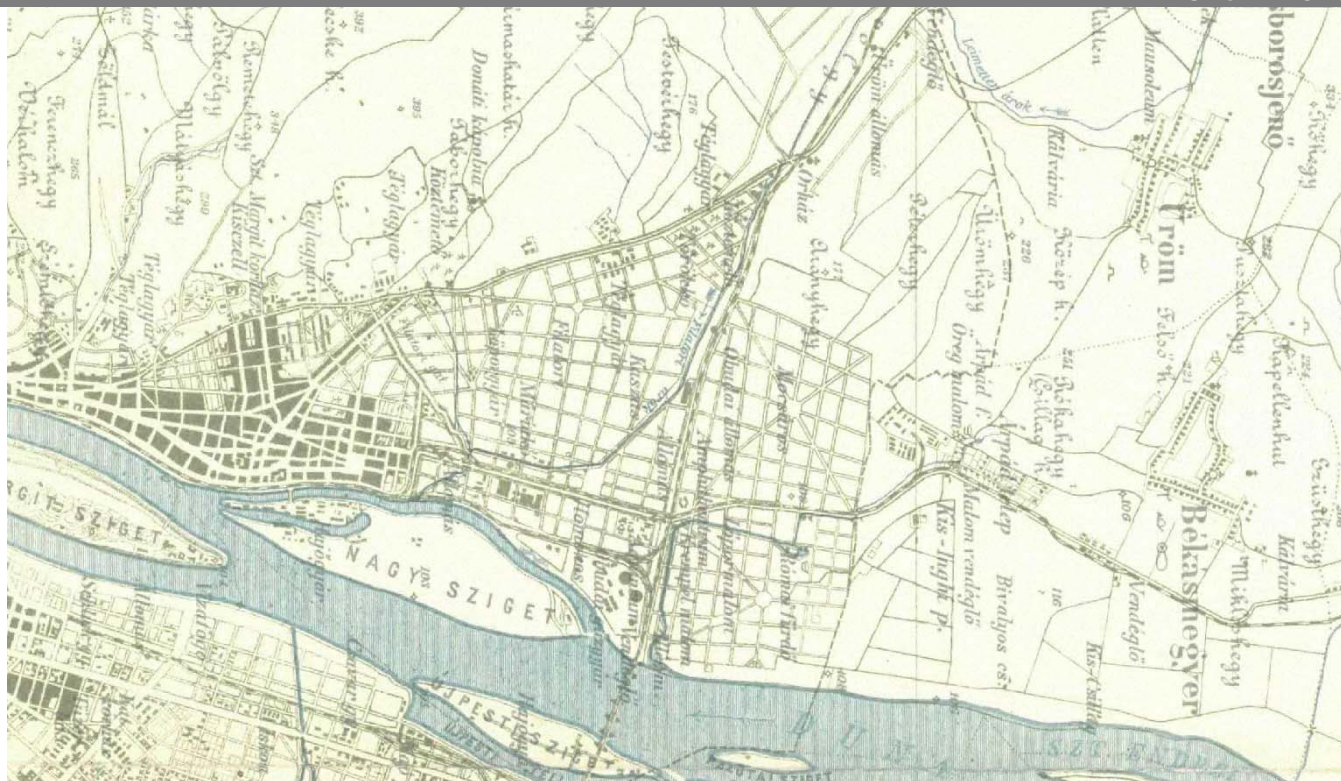

2397 Budapest és tágabb környékének topográfiai térképe • 1913 k

A térkép elnevezése kicsit félreérthető, hiszen tervezett szabályozási elemeket is tartalmaz. Kaszás teljes területén jelöli a tervezett közel raszterben kidolgozott belső úthálózatot, amely csak a téglagyár és a Lőporgyár meglévő épületeit veszi figyelembe. A későbbi Mocsáros hasonló terve még nem jelenik meg.

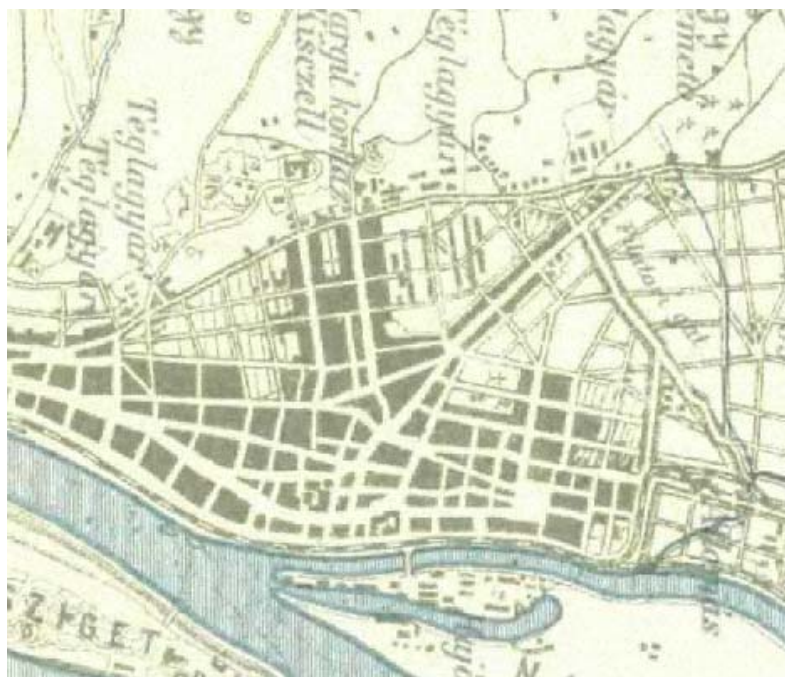
A III. bánya területéről hídon vitték át az anyagot a Bécsi út keleti oldalán lévő téglagyárba. Megjelenik Aquincum helyneve is.

2400 Budapest és tágabb környékének topográfiai térképe • 1915

A térkép a korábbinál nagyívűbb városfejlesztéssel számol, már Mocsáros területe, valamint Rómaifürdő és a Szentendrei út keleti oldalán is az iparvágányáig terjedően az utcahálózat raszteres tervét tartalmazza.

Mindeközben a Vörösvári úttól délre csak a Föld és a Kiscelli utca menti rész alakul városiasan, a többi részen téglagyár és még csak telekosztás látható.

Nem lehet tudni, hogy csak sematikus az ábrázolás, vagy pedig már átalakítást és beavatkozási javaslatot is ábrázol azzal, hogy a Lajos utca, Fő tér, Miklós tér, valamint a Kórház utca jelentősebben kiemelt tényezőként szerepel a térképen.

ÓBUDA 1922-23 KÖRÜL

2406 Budapest és tágabb környékének (Szentendre-Dunaharaszti, Budakeszi) topográfiai térképe • 1922-23

A térkép pontosabb ábrázolást ad Óbudáról, az épületek jelleghelyes ábrázolásával. Látszik, hogy Kaszás területe a Szentendrei út mellett kezd beépülni. Egyre meghatározóbbá válnak a vasúti vonalak. Megjelenik a Bécsi út végén a mai Óbudai Temető, ez után tudnak megszűnni a lakóterületek a belső óbudai részeken.

A Nánási út és a Duna között megjelennek a csónakházak.

A térkép ábrázolja a Ney Ede és Társa cég által 1897-ben a csillaghegyi Rókahegyen fekvő kőbányáitól a Duna partjáig épített kőszállító iparvasutat. Megjegyzendő, hogy Újlak területén a HÉV alatti átkötések futnak le a Dunáig, valószínűleg a felszíni vízelvezetés létesítményei.

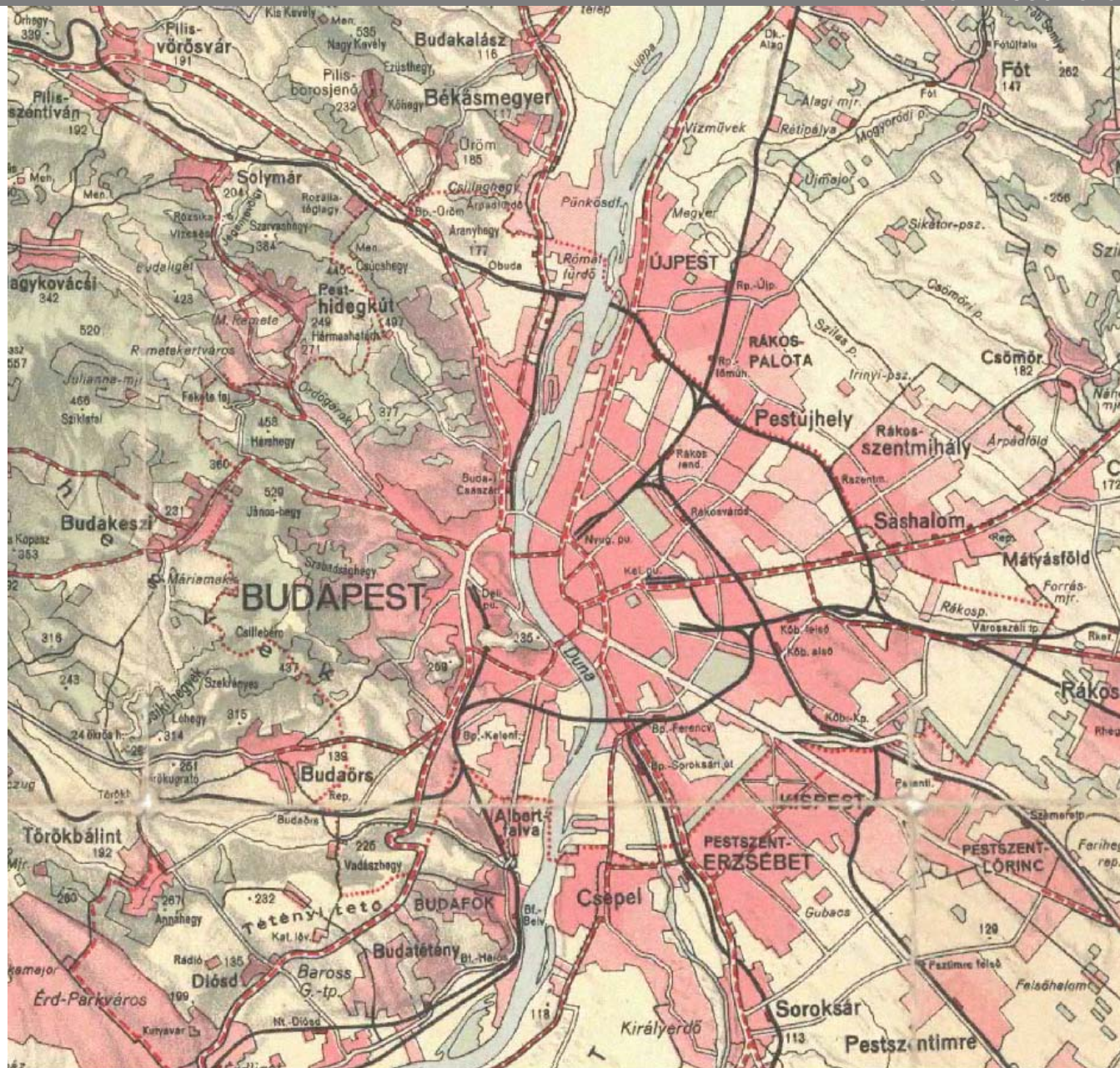

2409a Észak Budapest és a pilis egy részének topográfiai térképe (Lánchídtól Dobogókőig) • 1929

A térképen a folyamatos városfejlődést jól nyomon lehet követni. Belső Óbudán a tömbök sűrűsödése tapasztalható, különösen a Vörösvári út mentén, a Kaszás keleti oldala kertes házakkal épül be. A Raktár utca mentén a Hévizi út és a Vörösvári út közötti terület beépülése tapasztalható. Egyre nagyobb arányban jönnek létre beépített tömbök Rómaifürdőn és a felirattal is megjelenő Csillaghegyen. A Csetz János utcától délre három gyár épült ki, vasúti kapcsolattal rendelkezik a Csillaghegyi téglagyár és a kőfejtőből induló kisvasút.

ÓBUDA 1936 KÖRÜL

2437a Budapest és tágabb környékének áttekintő térképe • 1936 k

426a Budapest és környékének közigazgatási-
várostervezési térképe Nagy-Budapest kialakításához •
1940

Beépítésre és városias kialakításra szánt területek Budapest
könyvéjén. • 1:25 000 • Fővárosi Közmunkák Tanácsa

Bár általában az a hiedelem, hogy Nagy Budapest létrejöttét az ötvenes évek megalomán városfejlesztése indukálta, kijelenthető, hogy az akkor már úgymond benne volt a levegőben. Megelőző munkálatok és tervek készültek még a II. Világháború előtt. Az 1940-es városrendezési terv is foglalkozik ezzel a kérdéssel, és javaslatok születtek hogy mely települések kerüljenek a székesfővároshoz becsatolásra. Ez folyamatos szakmai és politikai viták tárgya volt, de csak 1950-ben teremtődött meg a politikai lehetőség a végrehajtásra. Nagy-Budapest kérdésnek első komoly felvetése Bárczy István polgármestertől származik 1906-ból és két évvel később a javaslat kimunkálásra került, mint a Bárczy–Harrer -féle tervezet.

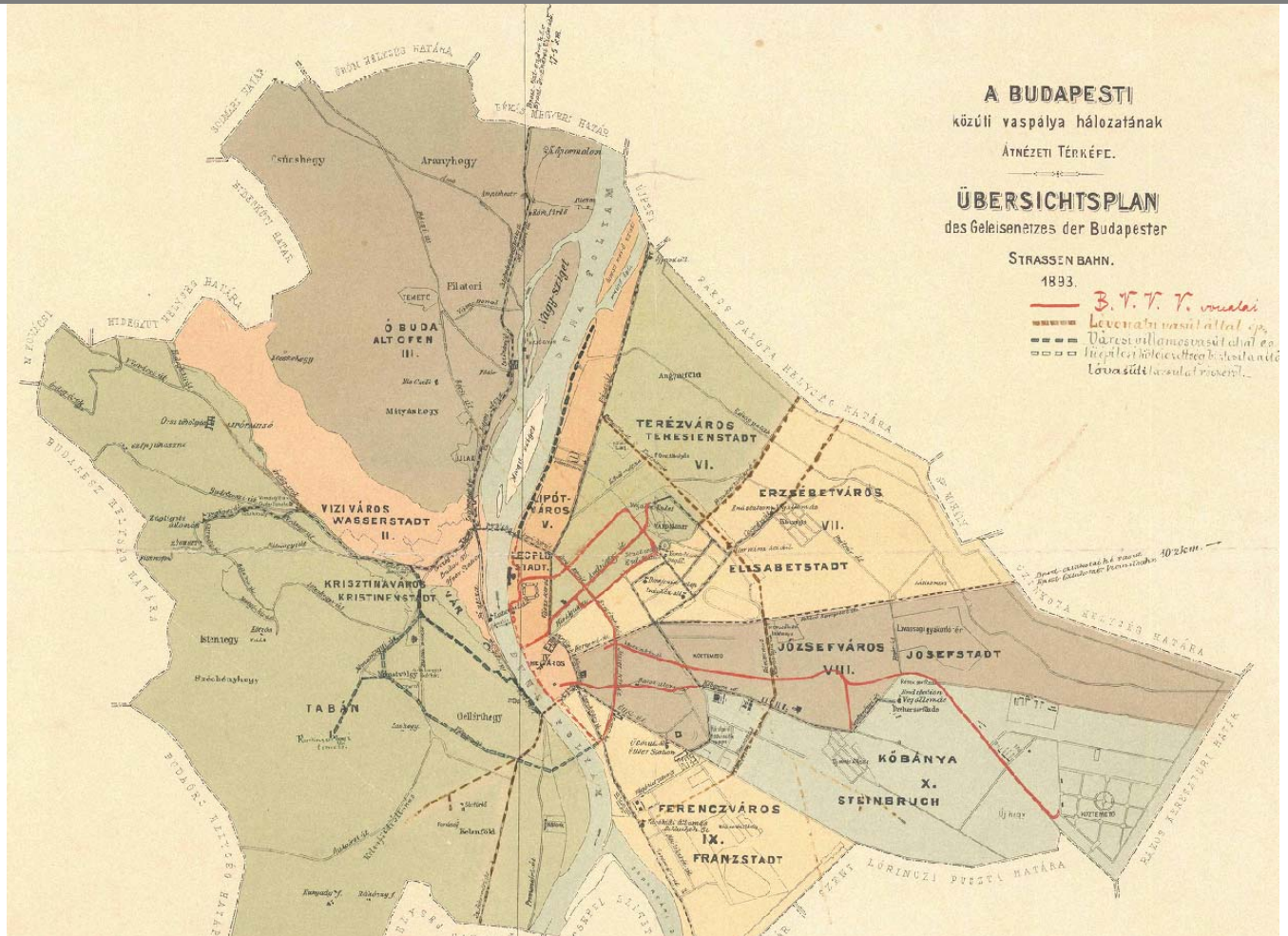
2565 Budapest áttekintő térképe • 1889

Buda-Pest főváros összes területének átnézeti térképe • 1:50 000 • Budapest Székesfőváros Mérnöki Hivatala, Lukács Ignác • Klösz György és Fia
Térképészeti Műintézet

A térkép együtt ábrázolja Budapest Székesfőváros egészét, a bel- és kültereket együttesen. A belterületen minden épület feltüntetésre kerül, a külterületen csak a telkek megosztása és helyrajzi száma látszik. Újdonságok a korábbiakhoz képest, hogy Aquincum területén feltárt római fürdő falai látszanak. A régészeti feltárások megindulása más megvilágításba helyezik Óbudát.

A korábbi évben készült térképhez képest a belterületnél sok változás nem tapasztalható, ellenben kiépül egy töltés a későbbi HÉV vonal mentén a Dunaparton, és csatlakozik a korábban már jelzett Hévízi úti vonalhoz.

BUDAPEST 1893

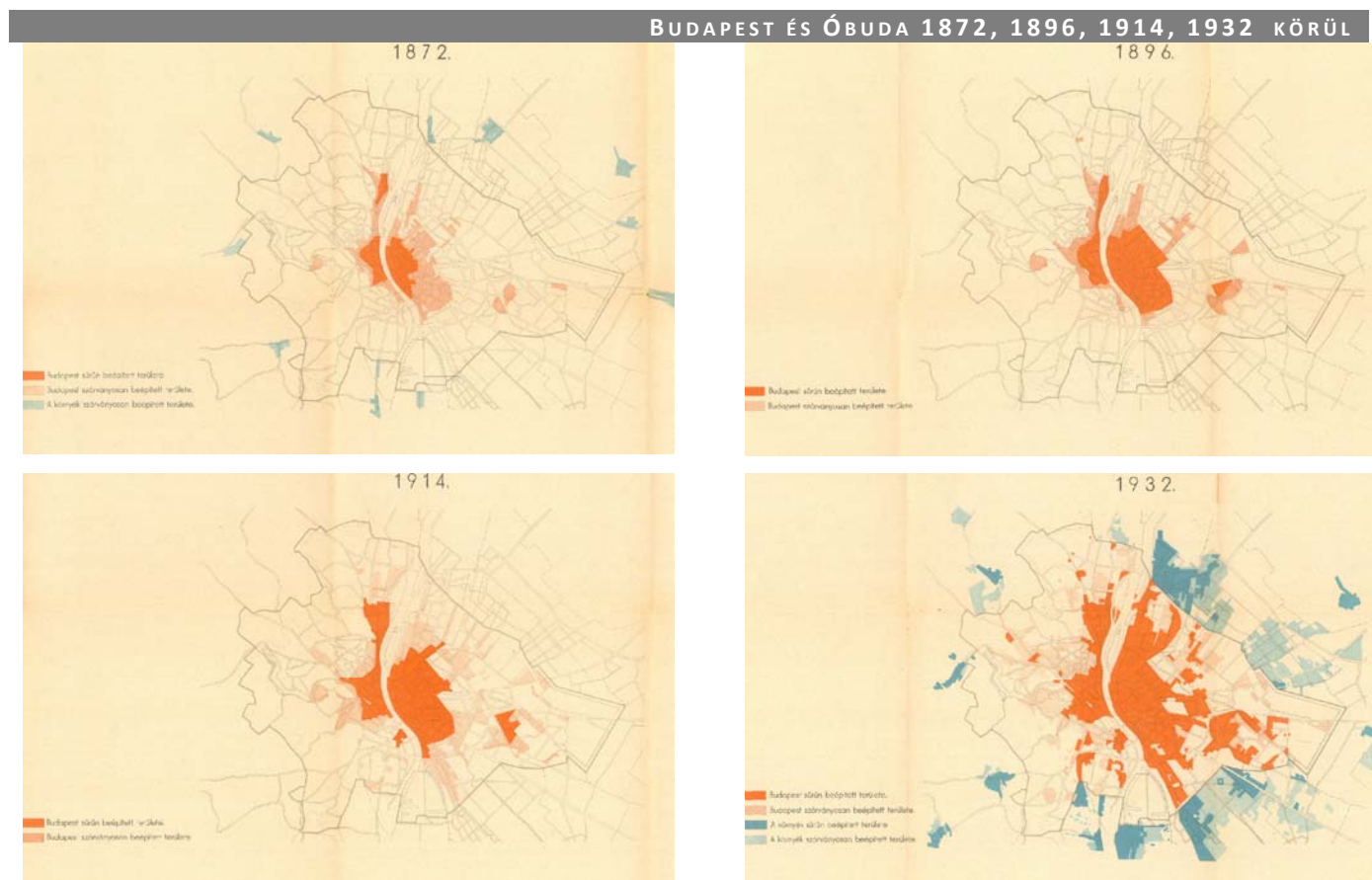
2567 Budapest közlekedési térképe • 1893
A budapesti közúti vaspálya hálózatának átnézeti térképe.

A székesfőváros egészének tervezése más léptékű gondolkodást igényelt a városegysítés utáni 20 évben. Jelentős közlekedésfejlesztések indulnak meg és tervi szinten is számos javaslat születik.

A térképen jól elválik, hogy a mai II. kerület egy része még Óbudához tartozott ebben az időben, később ismét leválasztották, és akkor alakult ki a II. kerület.

A térképen látható vasúti pályák közül a HÉV vonal Szentendrétől való kivezetése érinti Óbudát, a Fő tér magasságában átszállással.

Még nem került betervezésre az esztergomi vasútvonal, ami később más irányban változtatta a vonal jellemzőit. A túloldalon, Pesten ló vontatta vasutat jelöl a mai körvasúti nyomvonalon, ebből a nyomvonalból fejlődött ki végül az esztergomi vonal, és a mai összekötő vasúti híd is ennek köszönheti megépülését.

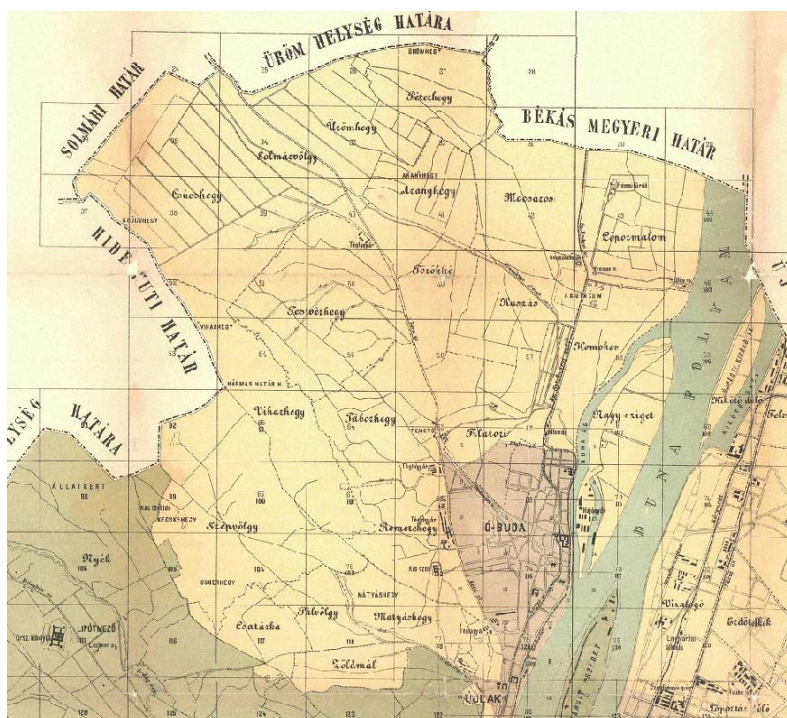
2555 Budapest közigazgatási térképe a beépíttség jelölésével 1872., 1896., 1914. és 1932. évben (melléklet) • 1872 Budapest beépíttségének fejlődése • ma.n. • Budapest Székesfőváros Polgármesteri III. Ügyosztálya

A városfejlődést bemutató térképsorozat jól jelzi Óbuda fejlődéstörténetét. Míg az 1914-ig Buda és Pest is rohamos ütemben fejlődik területileg, addig Óbuda szinte alig terjeszkedik. Jelentősebben 1914 után indul fejlődésnek, köszönhetően a jelentős méretű síkvidéki tartalékterületnek és előkészített szabályozásnak.

Minden tekintetben érdekes a városfejlődés jogilag szabályozott formáit is megfigyelni. 1838-ban készült első *pesti építési szabályzat*, majd 1871-ben dolgozta ki az F.K.T. az *ideiglenes építési utasítását*. Az utasítást 1875-ben az F.K.T. végleges *építési szabályzata* követte, de a főváros 1877-re saját, rövidebb szabályzatot készített. 1886-ban már nem ideiglenes jelleggel szabályzatszerű, új „*Utasítást*” léptettek életbe.

Az 1914. évi építési szabályzat az előbbieknél részletesebb és átfogóbb, realitább szemléletű volt. Nyolc építési övezetet különböztetett meg, a korábbinál részletesebb beépítési előírásaikkal együtt. Övezeteinek differenciáltsága lehetővé tette célszerűen elkülönített gyári és lakóterületek kialakítását, külön vári beépítésről azonban nem intézkedett. A közművek iránti szigorú igénye és műszaki előírásai megfelelnek a korszerű építészet követelményeinek.

Az 1940-ben kiadott a fővárost immár tíz övezetre osztó szabályzat azonban már a városházi műszaki ügyosztályok realitább és modernebb szemléletéhez igazodott.

2570 Budapest városszabályozási, övezeti térképe • 1894 k Budapest övezeti beosztása. Az Építésügyi Szabályzathoz tartozó térkép • 1:25 000 • Dobrzywiecki Gergely • Fővárosi Közművek Tanácsa

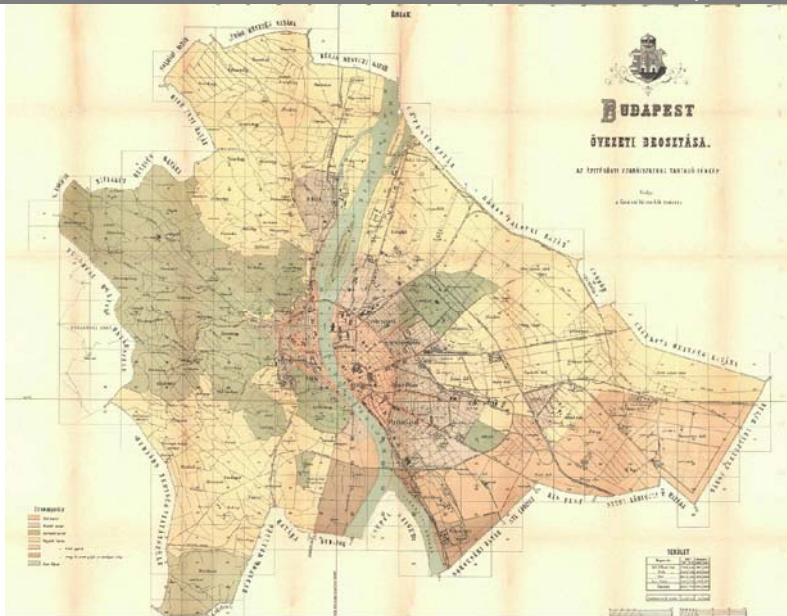
Az övezeti terv Óbudát két fő kategóriába sorolja.

BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS ÖVEZETI BEOSZTÁSA - ÓBUDA 1894, 1914

2570 Budapest városszabályozási, övezeti térképe

• 1894 k

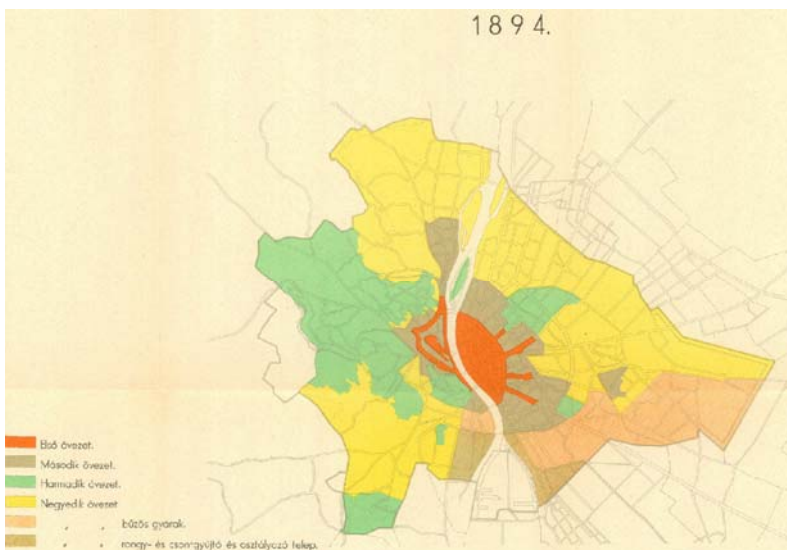
Budapest övezeti beosztása. Az Építésügyi Szabályzathoz tartozó térkép • 1:25 000 • Fővárosi Közmunkák Tanács

2571 Budapest városrendezési, közigazgatási térképe

• 1894 1914

Budapest építési övezeti beosztása az 1894. évi és az 1914. évi építésügyi szabályzat szerint 2. számú melléklet Budapest városfejlesztési programjához

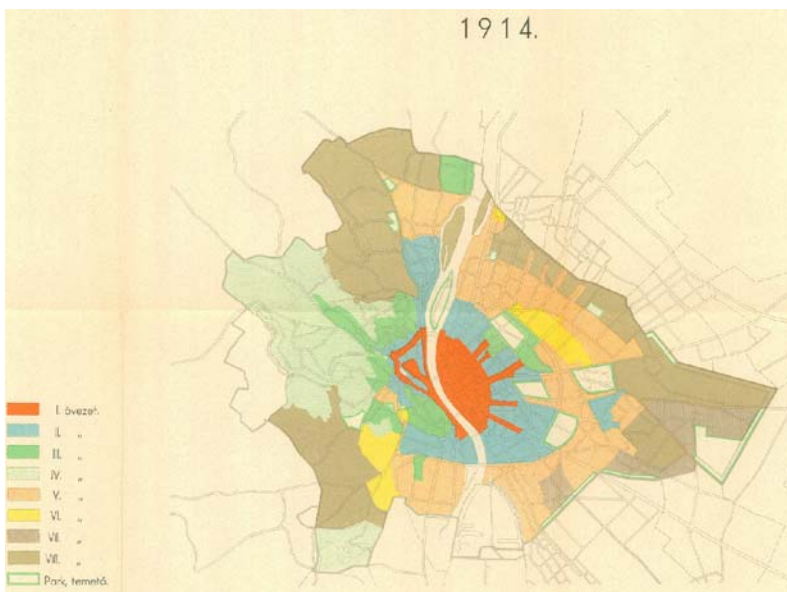
A két térkép az övezeti változásokat hasonítja össze a székesfőváros akkori területére vonatkozóan.

A korábban jelettek szerint Óbuda fejlődése jelentősen elmaradt Pest városrészeihez képest. Ennek egyik oka az övezeti besorolás is lehetett, bár az út- és közműépítések szigorú előírásai nem tették volna lehetővé a megfelelő infrastruktúra nélküli építést.

Az 1914-es szabályzat már egy jobban strukturált környezetet teremtett az óbudai területi fejlődés számára. Ebben az időszakban a nagykörúton kívül pesti II. övezeteknek megfelelő övezetbe kerül belső Óbuda, nagyjából a Bogdáni és Hévizi utca vonaláig. Ezt követően a következő pesti „karéjnak” megfelelő V. övezet előírásai szerint lehet építeni.

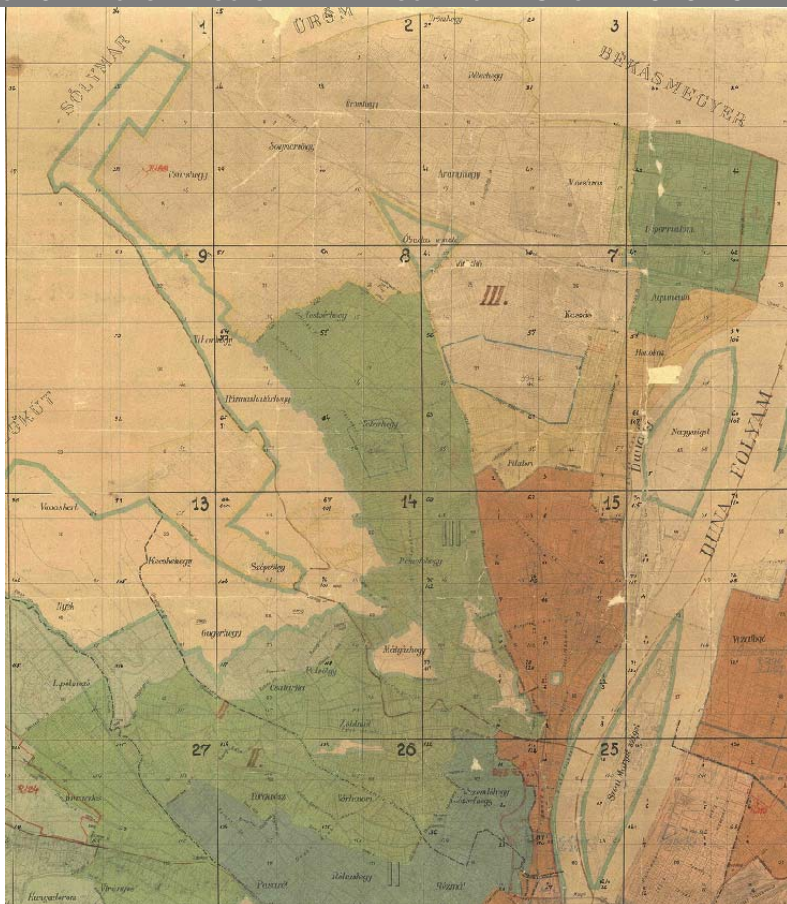
Római fürdő egésze a III. övezetbe sorolt, a hegyvidék és Mocsáros területe is a VIII. övezetbe tartozik.

Parkok és temetők kijelölése is megtörténik, de Óbudán csak a két temető kerül ebbe a kategóriába. Az óbudai sziget egésze a VIII. övezetbe sorolt. Mint látható volt az előzőekben, ez a besorolás már engedi fejlődni Óbudát, és beépítésében is jelentős változások következnek be 1914 és 32 között is.

BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS ÖVEZETI BEOSZTÁSA - ÓBUDA 1913-1914

2634 Budapest városszabályozási, övezeti térképe (tervezet?)
 • 1913 k
 Budapest övezeti beosztása. Az Építésügyi Szabályzathoz tartozó térkép

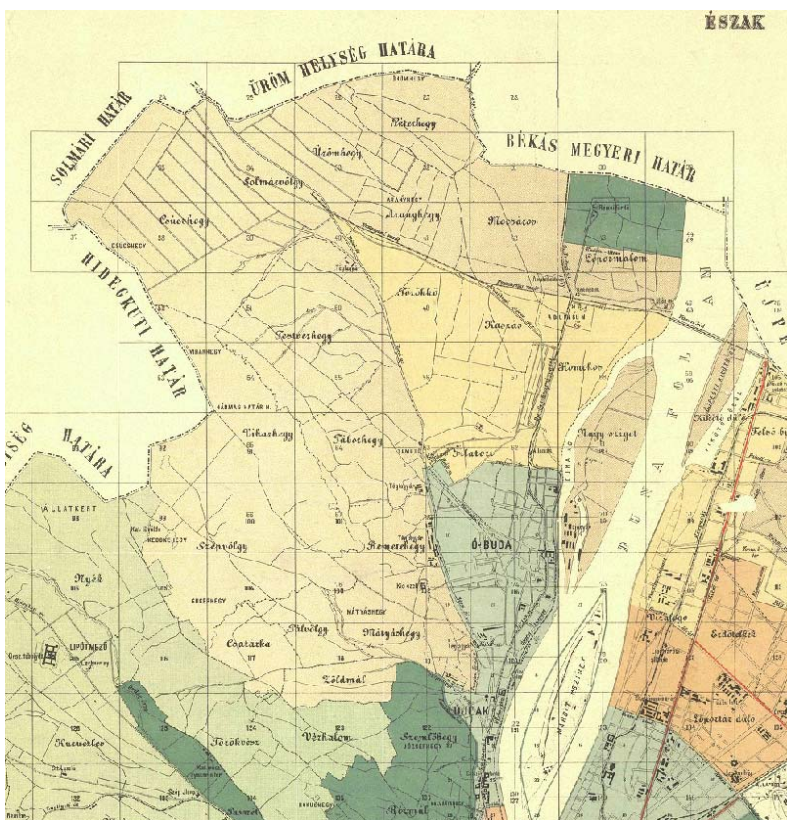

A színezés jelentése.

I. övezet	: zárt sorú beépítésmód a beépítés legmagasabb fokozatával
II. "	: zárt sorú beépítésmód a beépítés magas fokozatával
III. "	: zárt sorú beépítésmód a beépítés közepes fokozatával
IV. "	: zárt sorú beépítésmód a beépítés első fokozatával
V. "	: zárt sorú beépítésmód családi házak céljára
VI. "	: szabadonálló beépítésmód a beépítés magas fokozatával
VII. "	: szabadonálló beépítésmód a beépítés közepes fokozatával
VIII. "	: szabadonálló beépítésmód a beépítés első fokozatával
IX. "	: szabadonálló beépítésmód családi házak céljára
X. "	: bizárolag iparüzemek céljára
	Erdő-, közkert-terület
	Gazdasági használatra kijelölt terület
	Későbbi rendelkezésnek fenntartott terület

2637 Budapest városszabályozási, övezeti térképe
 • 1914

Budapest övezeti beosztása. Az Építésügyi Szabályzathoz tartozó térkép • 1:25 000 • Fővárosi Közmunkák Tanácsa
 Építési övezetek (I–VIII). Főbb utcanevek; dűlőnevek; terület-kimutatás FKT által hitelesítve.

Az előzőekben már jelzett építési övezeti besorolás nagyban kedvez a területnek beépülésének.

A térkép kismértékben eltér a nagyvonalúan jelzett sématerképektől, de jogi értelemben ez volt a hitelesített változat, az építések során ezt kellett figyelembe venni.

Szinmagyarozat

[Light Green]	Első övezet
[Medium Green]	Második övezet
[Dark Green]	Harmadik övezet
[Light Yellow-Green]	Negyedik övezet
[Light Yellow]	Ötödik övezet
[Yellow]	Hatodik övezet
[Orange]	Hetedik övezet
[Light Brown]	Nyolcadik övezet
[White with Green Border]	Kert (park)
[Hatched]	Hetedik övezetből kivendő terület

ÓBUDA 1896, 1903

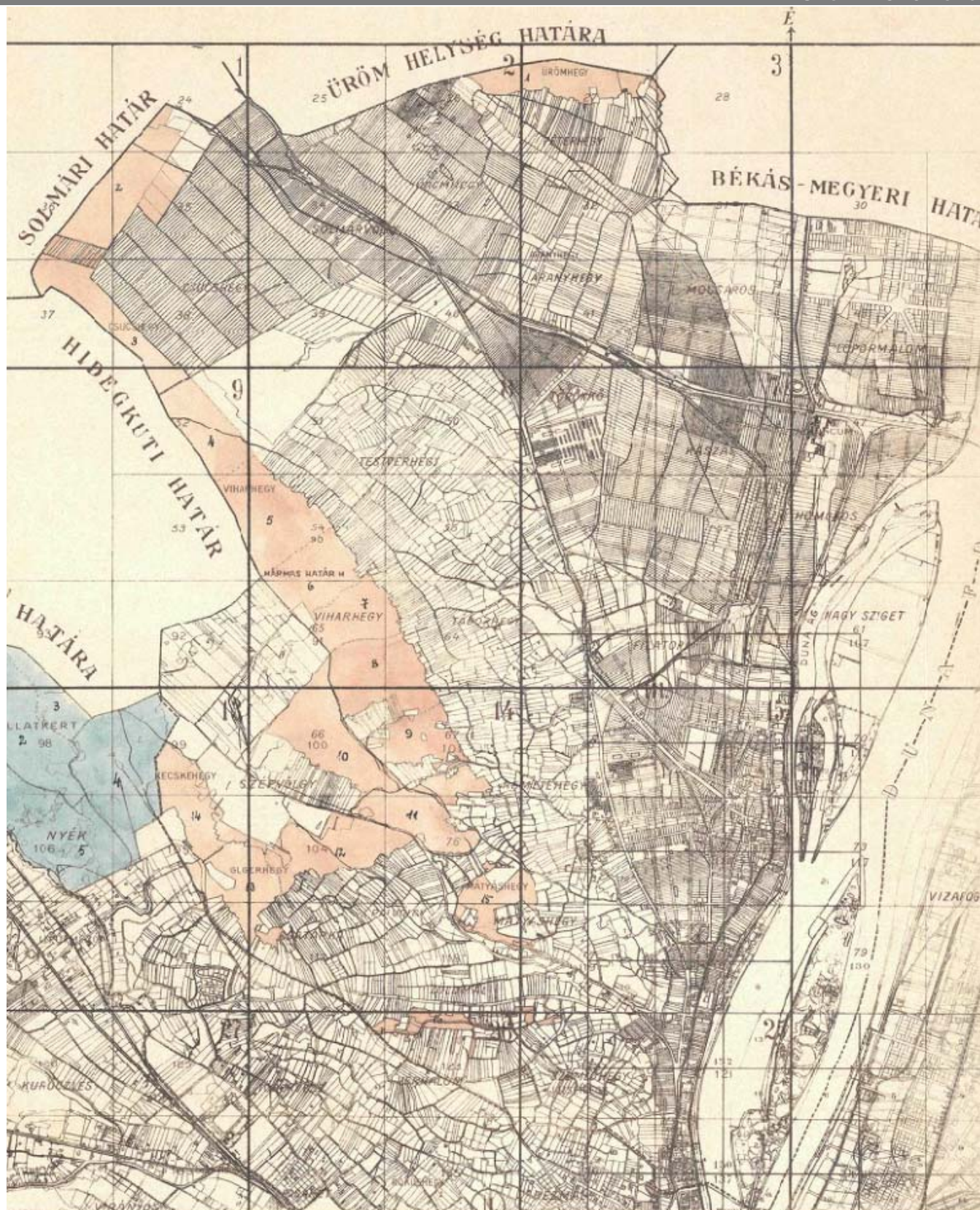
2580 Budapest szabályozási terve (melléklet) • 1896

2595 Budapest városrendezési, építésővezeti térképe • 1903
 Budapest székes főváros általános szabályozási terve •
 nyomta: Klösz György és Fia Térképészeti Műintézet

A térképek tartalmazzák az építési övezeteket, de ennél sokkal jelentősebb, hogy már ekkor megjelenik a Kaszás és a Mocsáros dűlő beépítésének gondolata. Klasszikus várostervezési raszter és közparkkal kiegészített központ jellemzi. A szabályozási vonalak még sokáig fennmaradtak, mintegy 100 évig. (ebben a javaslatban még a mai temető területe is beépítésre szánt volt)

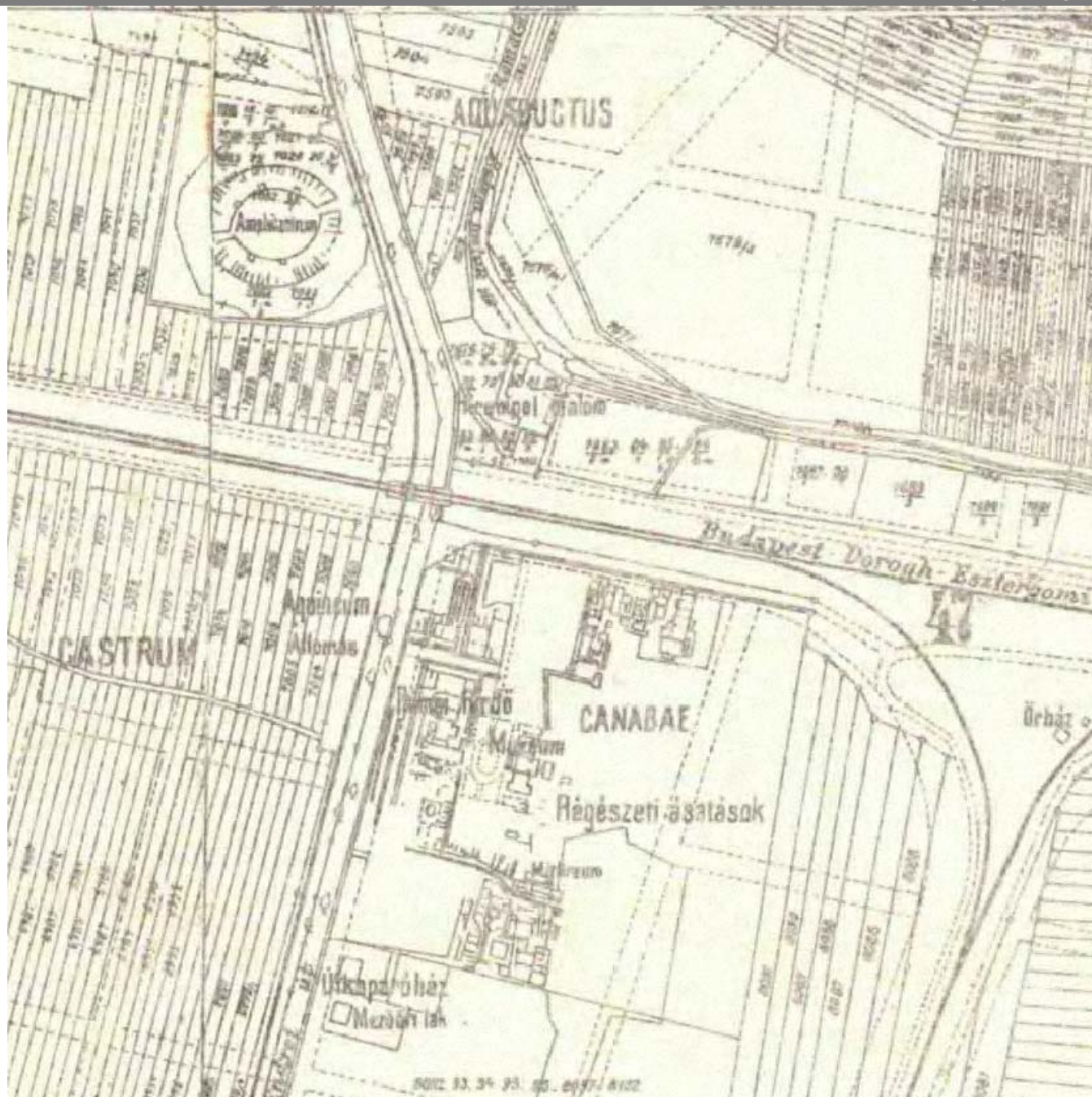

ÓBUDA 1910 KÖRÜL

2621 Budapest várostérképe • 1910-es évek

A térkép a korábbi szabályozásokat tartalmazza a Kaszás, a Mocsáros és Rómaifürdő területén is. Az erdőket külön kiemeli.

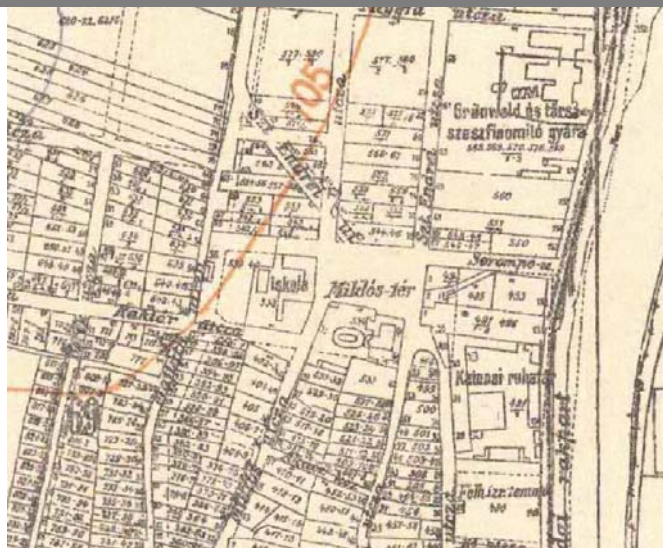
2640 Budapest áttekintő topográfiai térképe • 1915
Budapest székesfőváros területének térképe • 1:10 000 • Budapest Székesfőváros Mérnöki Hivatala • Budapest Székesfőváros Tanácsa

Kiemelt jelentőségű a térképen az aquincumi rommező feltüntetése. Jelentős terület feltárását mutatja, római fürdő, canabe, és a túldoldalon castrum felirattal. Megjelenik már a Budapest – Dorogh-Esztergomi helyi érdekű vasút nyomvonala is.

A kutatástörténet szerint a polgárváros területén és közvetlen környezetében 1880-tól kezdve beszélhetünk szisztematikus régészeti munkáról. Ezt a korszakot Torma Károly, Hampel József és Gömöri Havas Sándor neve fémjelzi. Az 1891-től kezdve rendszeressé váló kutatások vezetője, szervezője Kuzsinszky Bálint lett, és az ő nevéhez fűződik a múzeum megalapítása is 1894-ben. A folyamatos feltárások eredményeképpen a XIX-XX. század fordulóján Aquincum már turistalátványosság, kutatói tudományos folyóirat-sorozatban számoltak be a legújabb eredményekről (Budapest Régiségei). A polgárváros és közvetlen környezetében – eltekintve a középkori „pusztításoktól” – az első komoly károkat a HÉV és az esztergomi vasúti sínpályák és töltés kiépítése okozta, amelyek négy részre szabdalták az addig egységes rommezőt.

A régészeti feltárások hiánya pedig ahhoz vezetett, hogy ezeken a területeken egyszer és mindenkorra megsemmisültek és/vagy hozzáférhetetlenné váltak a régészeti emlékek. (forrás: Gyuricza Anna – régészeti fejezet)

ÓBUDA 1915 KÖRÜL

A Miklós téren megépül az iskola, a régi lutheránus temető már felszámolásra került. A Selyemgombolyítótól északra kanyarodik el a főút Szentendre irányába. A Raktár utcától északra elindulnak a telekosztások.

A Fő tér a legnagyobb forgalmat bonyolítja, hiszen a főúton kívül itt halad keresztül a villamos is. A Szentlélek tér összeköttetésben áll a Tavasz utcán keresztül a Flórián térrrel, ahol a Dohánygyár működik. A Kórház utcában iskola jelölt, nagyjából a mai zöldterület helyén.

A Serfőző utca folytatásában egy kesztyűgyár működött a rakpart mellett.

A Szt. Lélek tértől délre a katolikus templom, és a református templom környezete is tartja még a korábbi beépítés jellemzőit. A zsinagógától délre, a Fazekas utcától északra van egy gőzhajó kikötő, ami a Nagysziget miatt csak itt kapott első kapcsolatot a nagy-Dunaággal. A Goldberger textilművek még Kartongyár megnevezéssel működik, de lényegében a későbbi gyárterület egészét már majdnem elfoglalja.

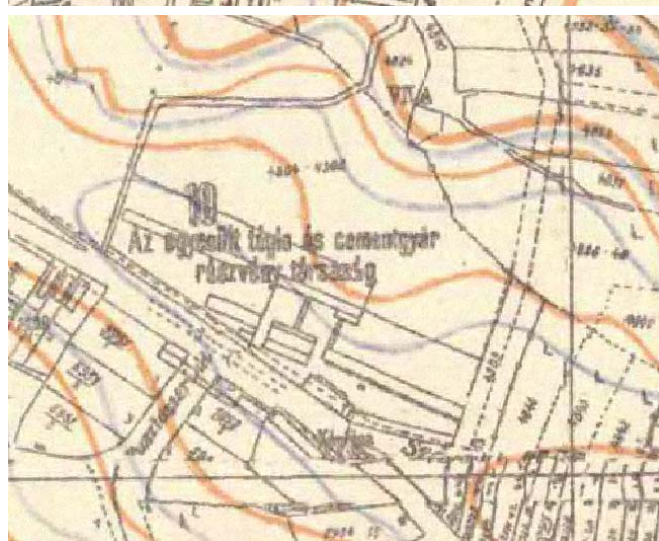
A Lajos utcán halad végig a villamos.

ÓBUDA 1915 KÖRÜL

Délebbre, a Szépvölgyi út mentén még látható a Lúzza Gőzmalom, és a rakparton a Vízvezeték szivattyú telep, ami ma is meglévő fontos infrastruktúra elem, szép ipari architektúrával rendelkezik.

A Szépvölgyi út mentén a korábbi Holzspach téglagyárat az Egyesült Tégla és Cementgyár Részvénytársaság foglalja el, teraszos, már megközelíti a későbbi beépítést megalapozó lehetőséget.

A Bécsi út és a Határ út találkozására felett működött az Újlaki Tégla és Mészégető Részvénytársaság telepe. A térkép jelzi a tőle északra eső felhagyott temetőt, ami a mai Doberdó utca mellett volt. A Királydomb irányába még a téglagyár ipari épületei láthatók, de már látszik a szabályozás szerinti utcaháló is a tervezett telekosztásokkal.

Kis Czell hányatatott sorsú kastélya és trinitárius kolostora, amely egy időben invalidus házként működött, továbbra is uralja a hegyormot.

A kastély alatt már jól látszik a Margit kórház, még a mainál kisebb mélységű telke, épülete és kertje.

A Fényes Elek utca a régi téglavetőhöz vezet a térképen, ez a mai Tégla utca.

ÓBUDA 1915 KÖRÜL

Az Újlaki Téglá és Mészégető Részvénytársaság másik telephelye a téglagyári épületekkel jól jelzi, hogy Óbuda e szempontból rendkívül fontos helyszíne volt a fővárosnak, hiszen a nagymértékű építkezésekhez rengeteg téglamennyiségre volt szükség. Ennek mértékét jelzi az is, hogy a bánya mellett a Bécsi út másik oldalán is ott vannak a téglagyári épületek.

Épületeinek egy része még az 1980-as évek végéig fennmaradt.

A Vörösvári út és a Bécsi út találkozásától délre lévő Újlaki Téglá és Mészégető Részvénytársaság téglagyári épületei látszanak. Itt is jellemző, hogy a szabályozási terv szerinti tervezett utcavonalak jelezve vannak, de az épületek még a régi telekosztáson mindenek keresztül kerültek kiépítésre. Az idővel megszűnő Bécsi úttól keletre eső téglagyárak felszámolása után a terület beépülése megkezdődhetett.

A másik téglagyár északabbra a Viktória téglagyár volt, a mai Eurocenter helyén.

A Vörösvári út mentén a régi raktárépületek ebben az időszakban a Magyar királyi hadsereg élelmezési raktárául szolgáltak. A raktárépületek kétszintesek voltak, mára lakóparkká alakultak.

A Körte utca sarkán ott van az iskola, lényegében a mai konfigurációval megegyező módon.

ÓBUDA 1915 KÖRÜL

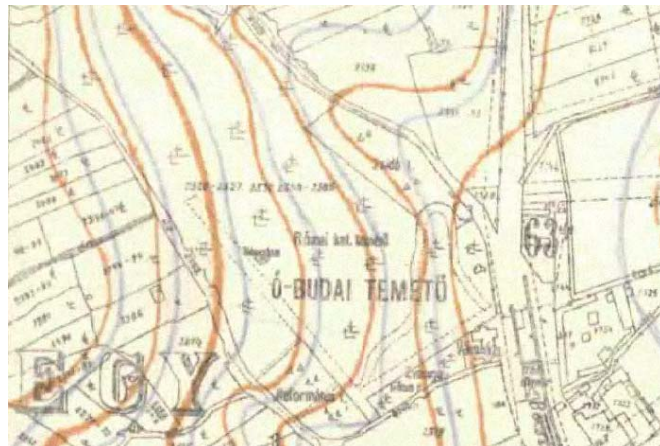
A Szentendrei út és Bogdáni út találkozásánál a helyi érdekű vasút nyomvonala kanyarog. Külön telephelye a Budapest – Szt. Endrei Vasútnak a mai Baumax és benzinkút helyén volt, nagyon sokáig, a kilencvenes évekig penetráló helyszíne volt a térségnek, minekutána a HÉV-et erről a nyomvonlóról a Mozaik utcánál a XX. század végén áttelepítették, ezzel a sebességét növelni tudták a felesleges kanyarok kiiktatásával.

A Filatori dűlőben már működik a Lőpor gyár, amit később porcelángyár vált fel.

Az óbudai temető ebben az időben még a Bécsi út és a Vörösvári út találkozásánál volt, ahol ma az ún. Barátság park található. Temetőkapornáját már átépítették más célra.

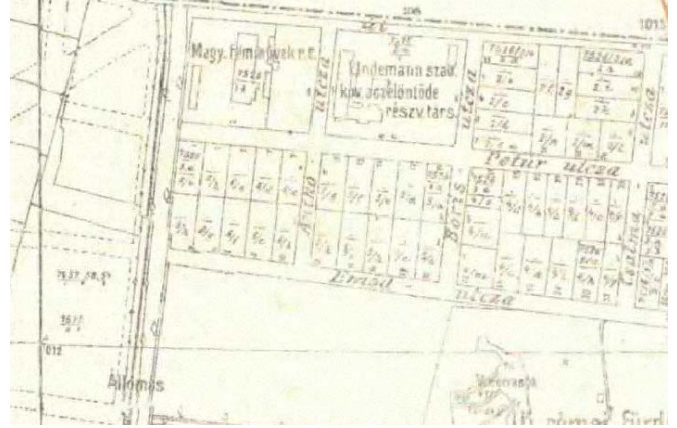

A Törökkő területén, vagyis a Bécsi út és a mai Pomázi út kereszteződésétől keletre volt a Budapesti Téglá és Mészégető Gyár részvénytársaság, melynek épületei sokáig, szinte napjainkig fennmaradtak. Az utolsó épületek bontása az elmúlt időszakban történt meg. Részben a Festo korszerű gyára található már itt, amelynek bővítését most készítik elő. Az új óbudai temető kialakítása még nem indult el, a korábbi szabályozás szerint ugyanis az városi lakóterületnek volt kijelölve.

ÓBUDA 1915 KÖRÜL

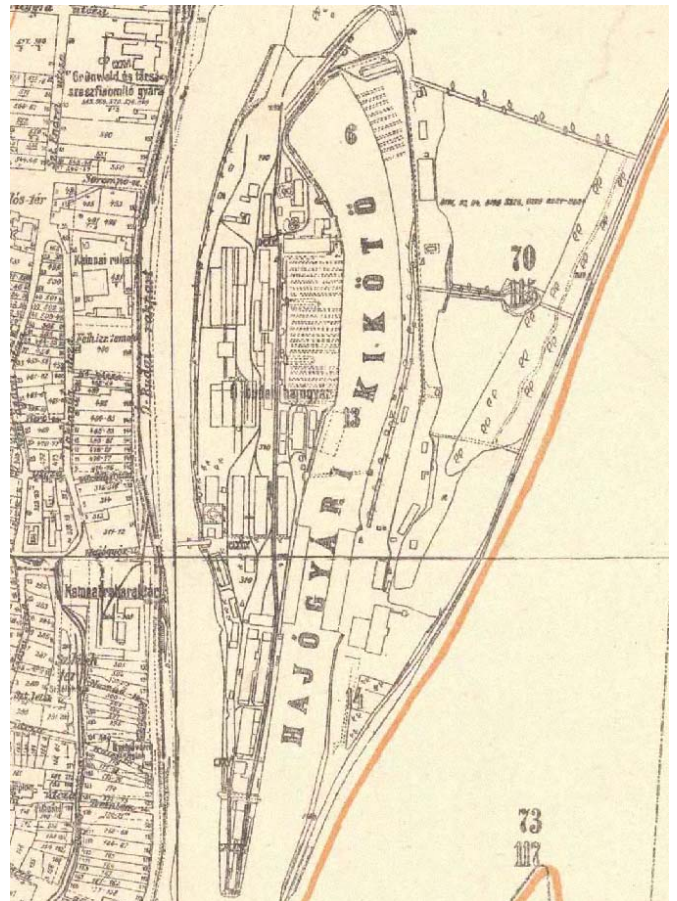
A Rómaifürdőtől északra a városhatáron jöttek létre új gyárak, a Magyar Fémhúvek, és az Undermann szav. kov. aczélöntöde részvénytársaság gyára, amelyek később a Ganz gyárak közé tartozott, majd egy időben, mint amikor a mezőgazdasági gépgyár működött. A Ganz a privatizáció során a területen irodát és lakóparkot tervezett az 1990-es évek elején, melyből egyelőre csak az MVM irodaháza valósult meg. A Petur utcától délre még nem látható a későbbi ipari bővülés.

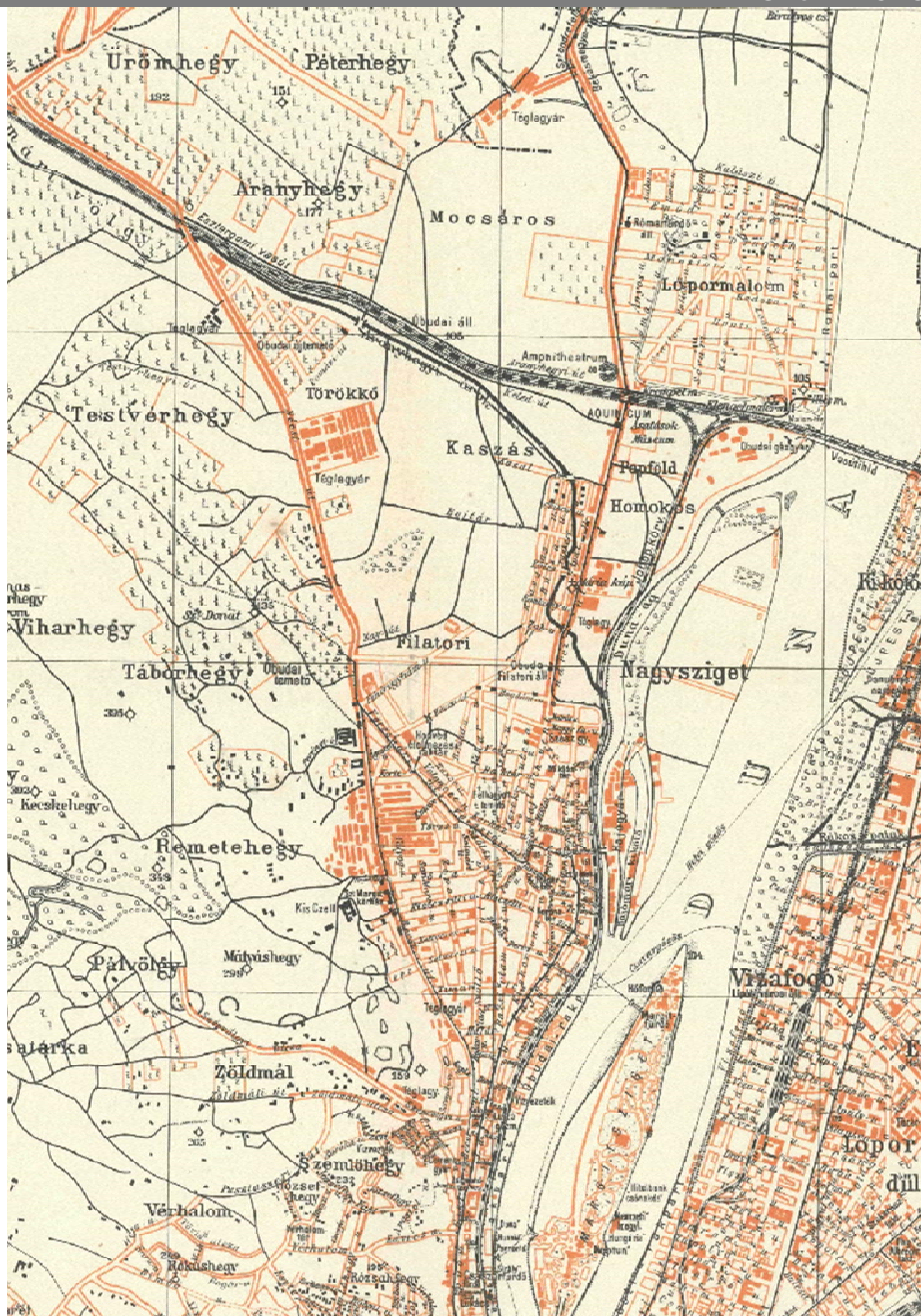

A Mocsáros dűlő mintegy 100 évig tartalmazta a korábbi szabályozási vonalakat. Kedvezőtlen infrastrukturális problémák miatt a mai napig is csak terveken jelenik meg elképzelésként. A szocialista lakásépítés ún. ötödik ötéves tervében még lakásépítési területként szerepelt. A kerületi és fővárosi tulajdonban lévő terület még soká várta a megvalósításra, de már sokkal visszafogottabb területi keretek között.

A hajógyár ebben az időszakban teljesen kiépültnek tekinthető, szinte minden talpaltnyi földje beépült, sőt már a nagysziget területére is áthúzódott a termelés. Az itt még megmaradt vasöntöde épülete műemlék lett. A Kis sziget épületeinek zöme is az építés korának mives ipari létesítményei, ezért közülük is több műemlék, de fontos a terület egységének védelmét is megemlíteni.

2646 Budapest várostérképe • 1918
Budapest székes-főváros egész területének térképe

A térképen a városfejlődés XX század első két évtizedének eredményei láthatóak. A térkép tömör színnel jelöli a gyárpépületeket. Feltűnőek a téglagyárak hatalmas területet elfoglaló telepei, amelyek az agyagbányákra települtek rá. Meghatározó a hajógyár, és már a Szentendrei út keleti oldalán is téglagyár felirat látható. Aquincumban a gázgyár emészt fel szép Duna melletti területet, de épületei azóta is meghatározóak Óbudán.

Északon a már említett fémgégyártás indul meg a városhatárban és Csillaghegyen is működik a fővárosi piacra termelő téglagyár.

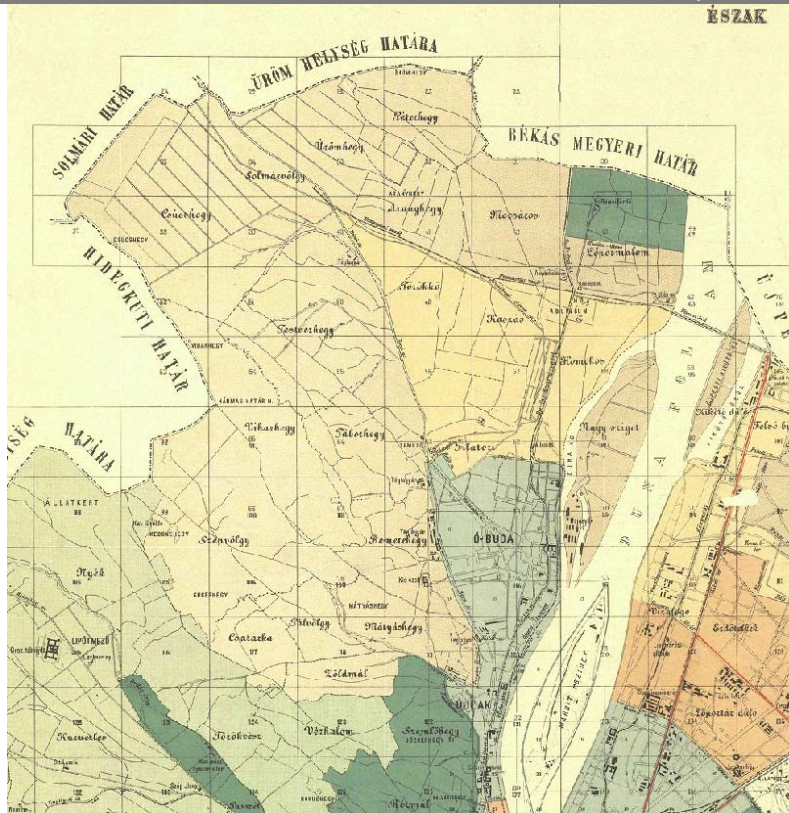
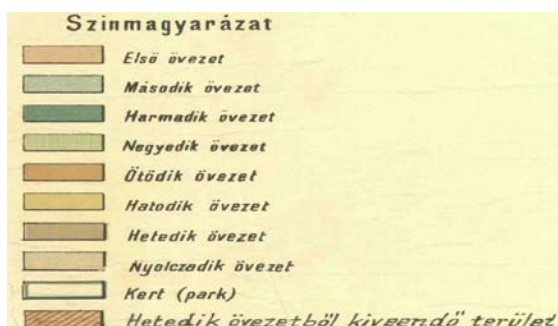
A hegyvidéken elsősorban még mindig a szőlőművelés determinál. Római fürdő jelzi a térkép a tervezett utcahálózatot, amiből végül nem valósult meg semmi a Monostori úttól délre.

A vasút, mint már említettük éppen a római polgárvárost vágta ketté, ami sok emlék megsemmisülésével járt.

ÓBUDA 1914, 1926

2637 Budapest városszabályozási, övezeti térképe
 • 1914

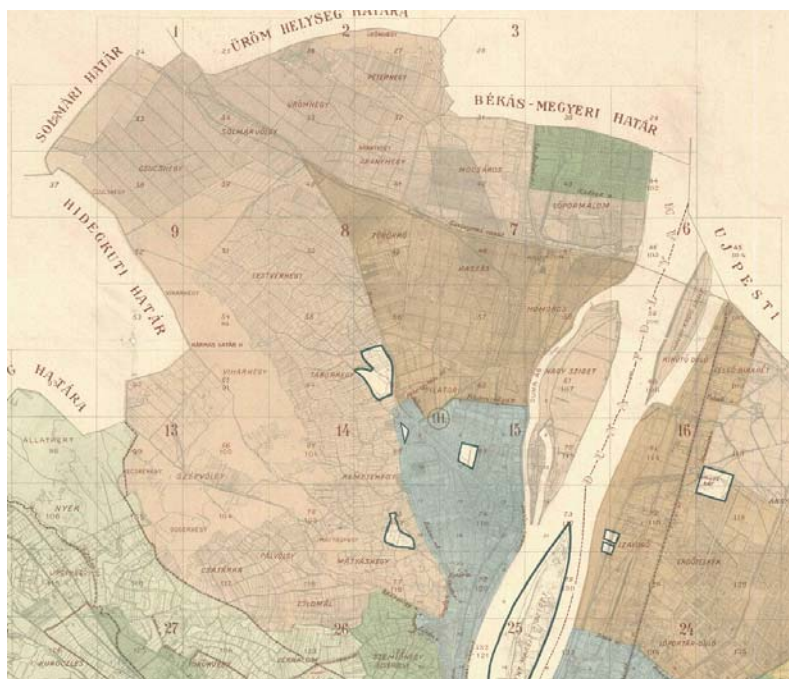
Budapest övezeti beosztása. Az Építésügyi Szabályzathoz tartozó térkép • 1:25 000 • Fővárosi Közmunkák Tanácsa
 Építési övezetek (I–VIII). Főbb utcanevek; dűlőnevek; terület-
 kimutatás FKT által hitelesítve.

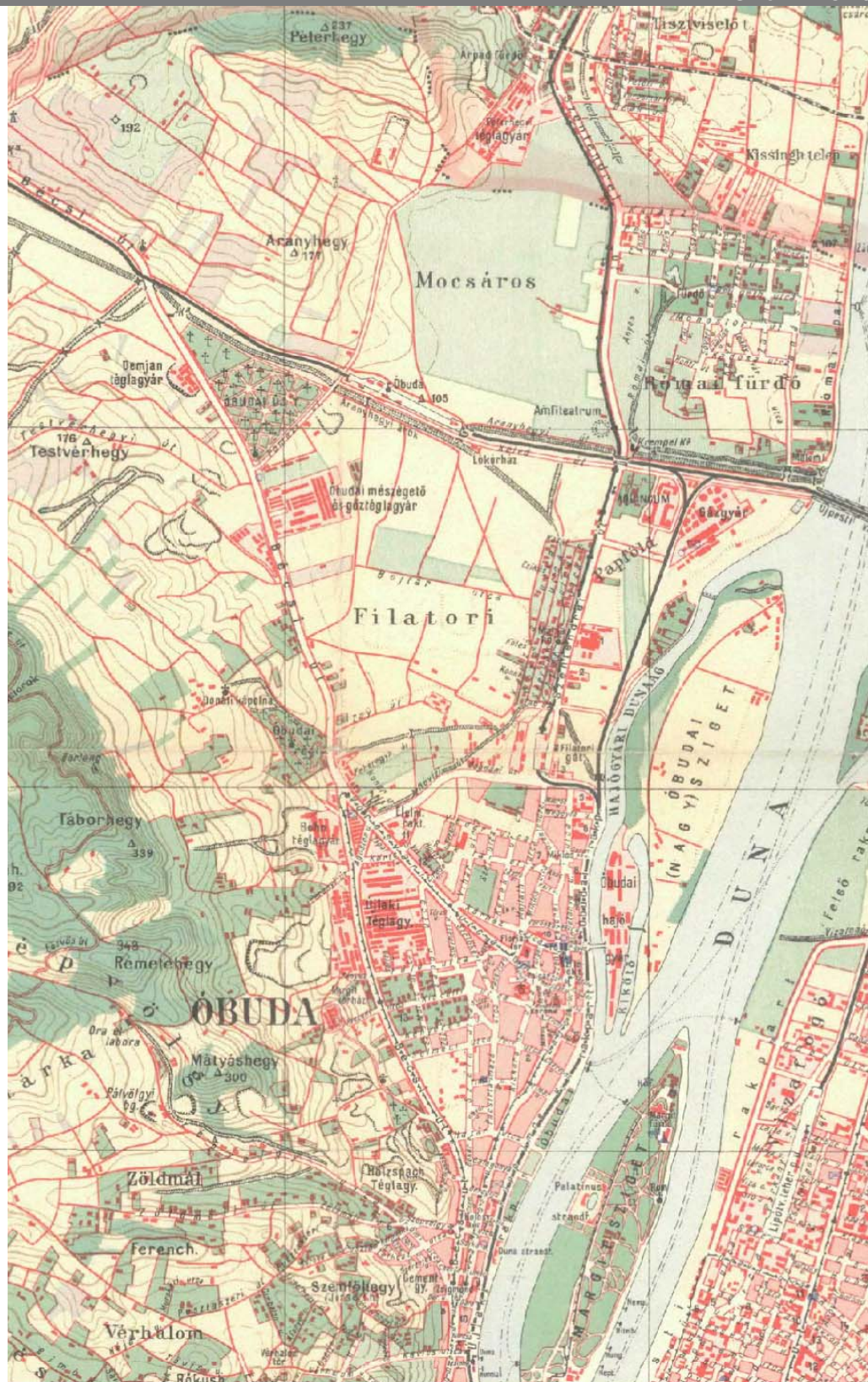
2663 Budapest városszabályozási, övezeti térképe
 • 1926

Budapest övezeti beosztása. Az Építésügyi Szabályzat második kiadásához tartozó térkép

Az övezetek módosítása kismértékű, lényegében négy kisebb park kialakítására korlátozódik a fenti 1914-es, 10 évnél régebbi szabályozáshoz képest. A volt temetők helyén alakít ki közparkot, illetve egy kisebbet a Bécsi út mentén ott, ahol azt a városszerkezeti terv indokoltta tette.

ÓBUDA 1926

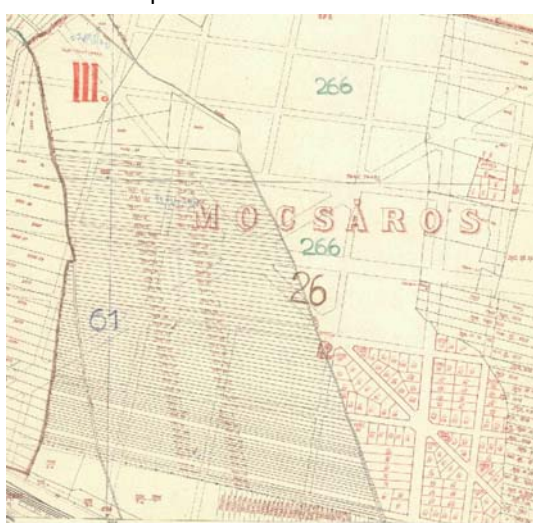
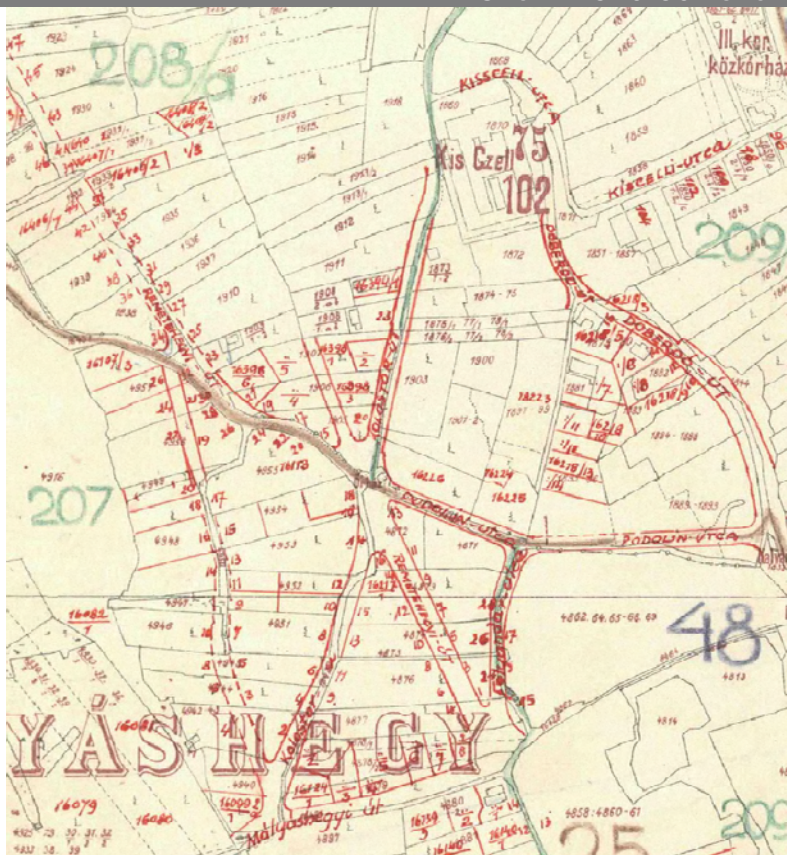
2665 Budapest városterképe • 1926 Budapest székesfőváros térképe

A tíz évvel korábbi térképen még látszanak Rómaifürdő tervezett szabályozásai, ez a térkép viszont már csak a kialakult állapotot tünteti fel. Jól jelzi, hogy a Bécsi út és a Szőlő utca közötti terület még mindig nem épült be, kisebb ipari épületeket tüntet fel. Kialakult, vagy csak tervi szinten jelölt a Hévízi utat a Bécsi úttal összekötő Ágoston utca, mellette az övezeti terven meghatározott kis park helyett még a téglagyári épületek láthatók. A hegyoldali utcák egyre jobban kirajzolják a mai állapothoz hasonló utcaszerkezetet. A térkép Csillaghegyet is ábrázolja.

ÓBUDA 1926-30 KÖRÜL

2692 Budapest közigazgatási térképsorozata, a telek- és helyrajzi szám változásokkal, valamint az 1930-as népszámlálás körzeteivel • 1926 1930

Az 1908-as alaptérképen vezetett szabályozások és telekosztások vannak feltüntetve. A pirossal vezetett térkép rendkívül informatív. Belső Óbuda egésze a Szőlő és a Bécsi út között, vagy a Kiscelli kastélytól délre eső terület útsabályozása is szépen kivehető. A Kolostor út, Remetehegyi út találkozási pontja, vagy a mai napig nem megoldott Doberdó utca kiszabályozása is jól kivehető. Már nyeles telek kialakítása is látszik a területen, tehát már megindultak a telekosztás problémái. Szabályozástörténeti szempontból rendkívül értékes térkép!

A Mocsáros területén, a HÉV-hez közeli, kevésbé vizenyős területen a korábbi szabályozás szerint kialakítják a Zsófia utcát és a Rozália utcát, és a megfelelő telekosztást is elindítják. A Gladiátor utca szabályozása a mai napig nem zárult le.

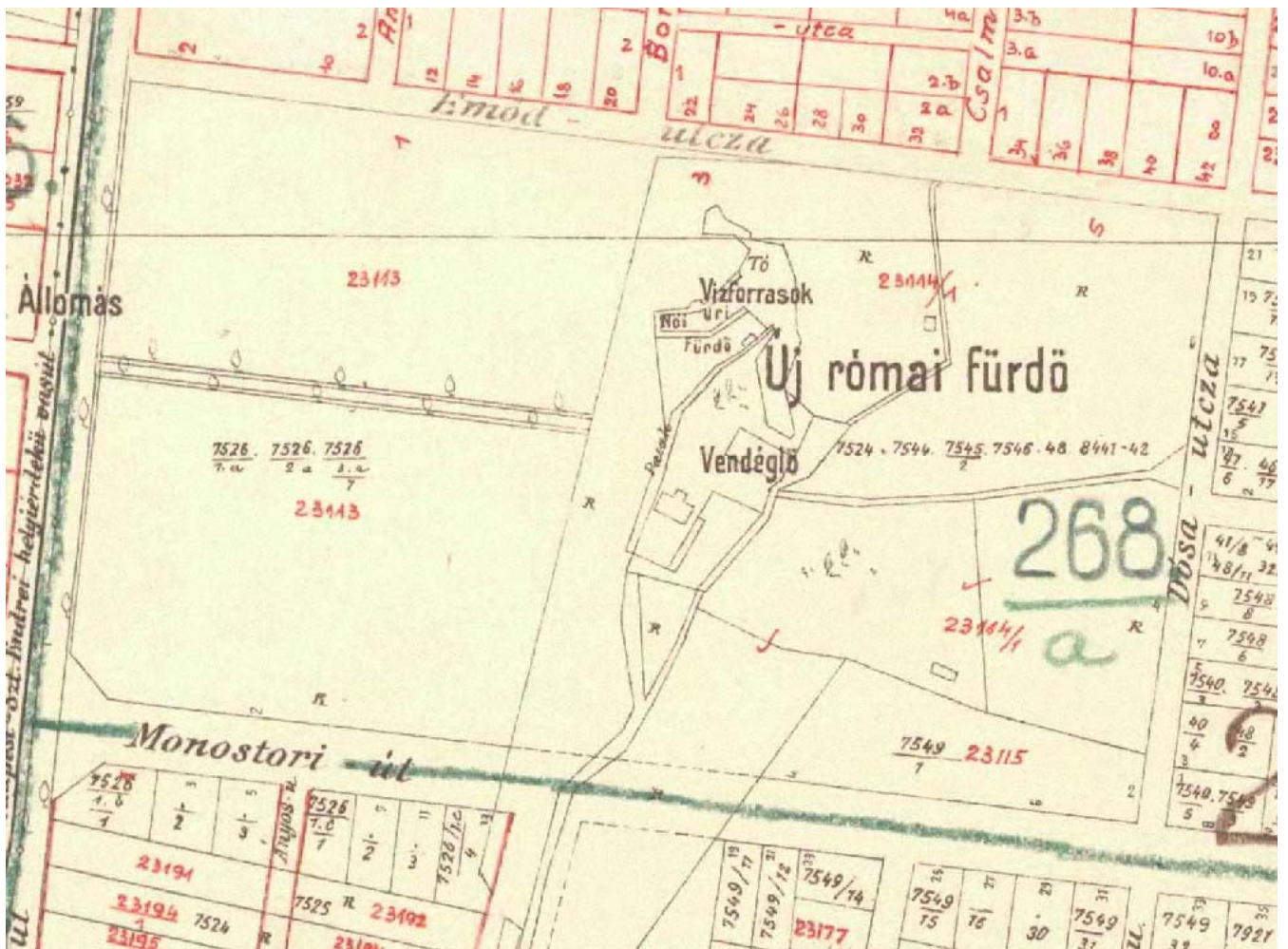

A Hévízi út mentén speciális lakóterület számára alakítanak ki telkeket, a mai Kalap utca mentén. A modern felfogású telekosztás a mai napig értéke a területnek. Ebben az időben jön létre a Bécsi út melletti négy tömb is a Radl ároktól délre.

Rómaifürdő szabályozása elakadt, a Monostori út sokáig nem épül ki. A térképen feltűnik az Új római fürdő elnevezés, ami megalapozza a római strand mindmáig fejlődő fővárosi fürdőjét. A Szentendrei út melletti telek még nem került megosztásra, de a Hév-től már faszoros út vezet a fürdőhöz és a vendéglőhöz.

A Hévízi úttól és a Bogdáni úttól délre általános telekosztás kerül kialakításra, még nincs nyoma a nagy egybefüggő tömböknek.

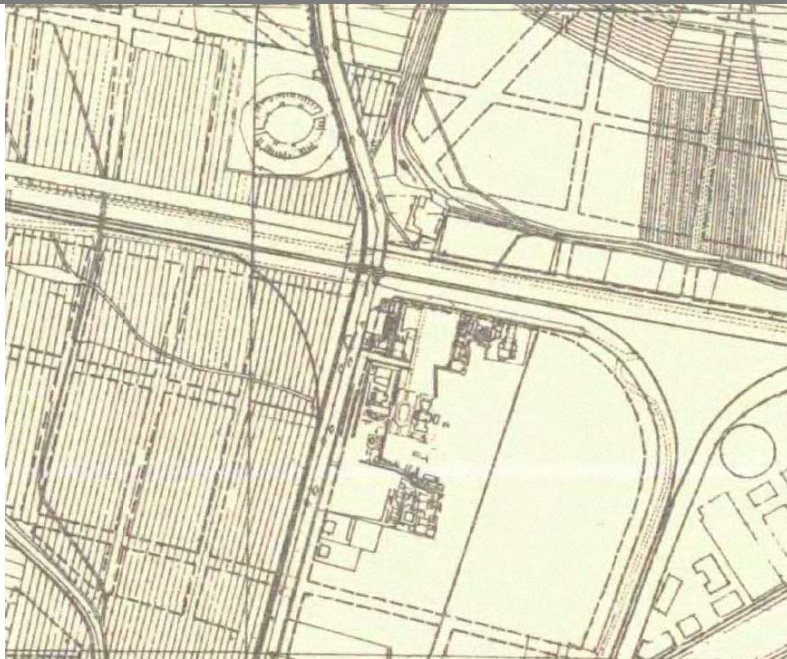
A térképen látszanak a vízforrások, a női és az úri öltözők, a patak, ami a meleg vizet déli irányba vezette el egészen a Grempl malomig, majd onnan a Dunába.

ÓBUDA 1926- 1933 KÖRÜL

2668 Budapest alaptérképe feliratok nélkül • 1926 k
Budapest székesfőváros övezeti térképe az Építésügyi
Szabályzathoz • 1:10 000 • [Fővárosi Közmunkák Tanácsa] •
Klöz György és Fia Térképészeti Műintézet

A térkép már szerepelteti az Aquincum
romterület feltárt romjait.

2878a Budapest belterületének és a külterület egy
részének idegenforgalmi térképe • 1930-as évek

A térkép külön szerepelteti Aquincum területét.

3648 A Rómaifürdő szabályozási helyszínrajza • 1933
A III. kerületben Római partnak és a Lőpormalomdűlő egy
részének szabályozás-módosítása

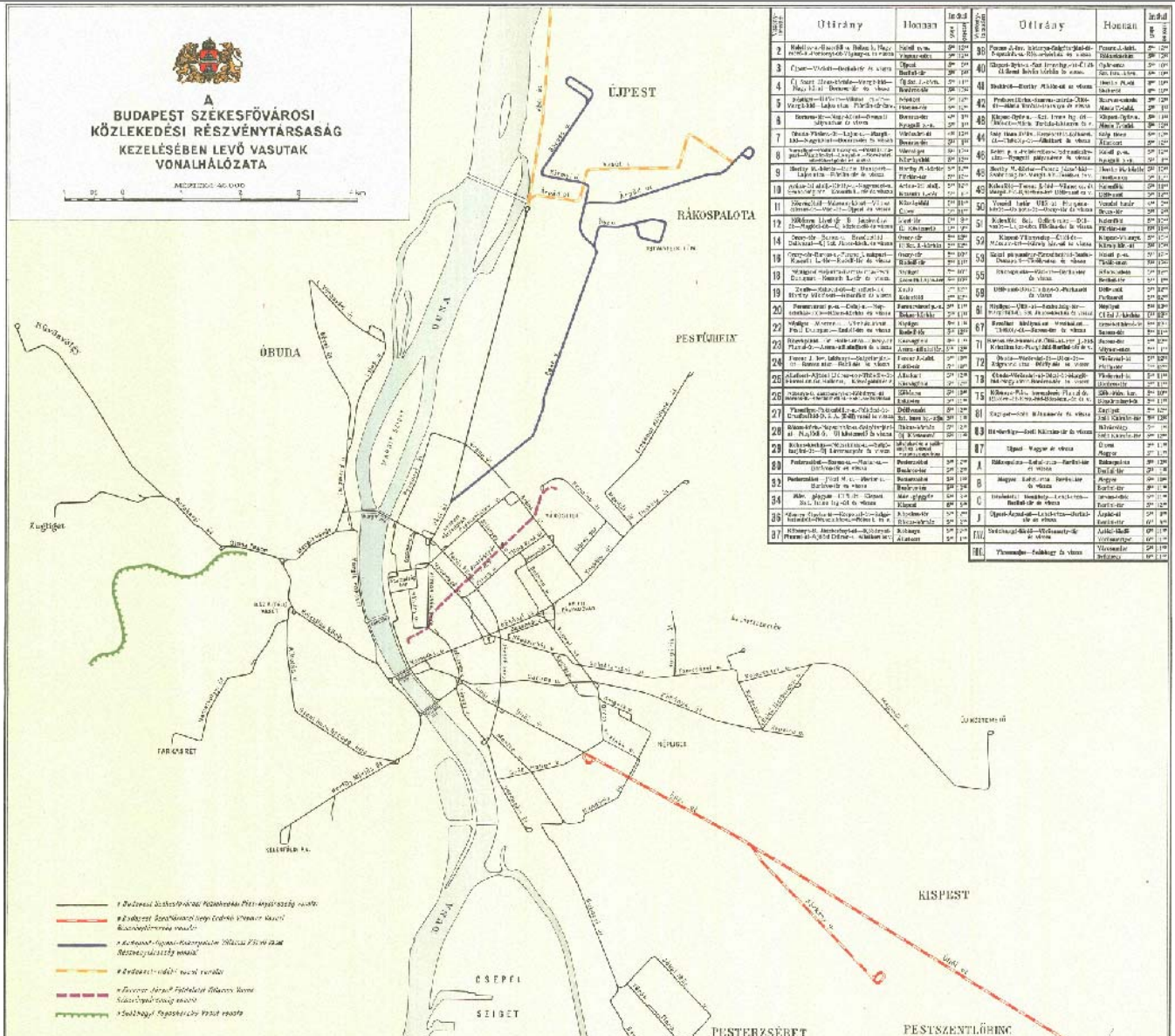
Római fürdő a 30-as években jött úgymond
divatba. Sokat lendített ezen az aquincumi leletek
feltárása, és a római strand melegvízű forrása. A
város lakossága számára ezekben az évekbe vált
világossá, hogy Óbuda régebbi múltra tekint
vissza, mint azt gondolták.

Ezek mellett a korábbi szabályozást néha-néha
módosították, így a Lőpormalom dűlő területére
vonatkozót is.

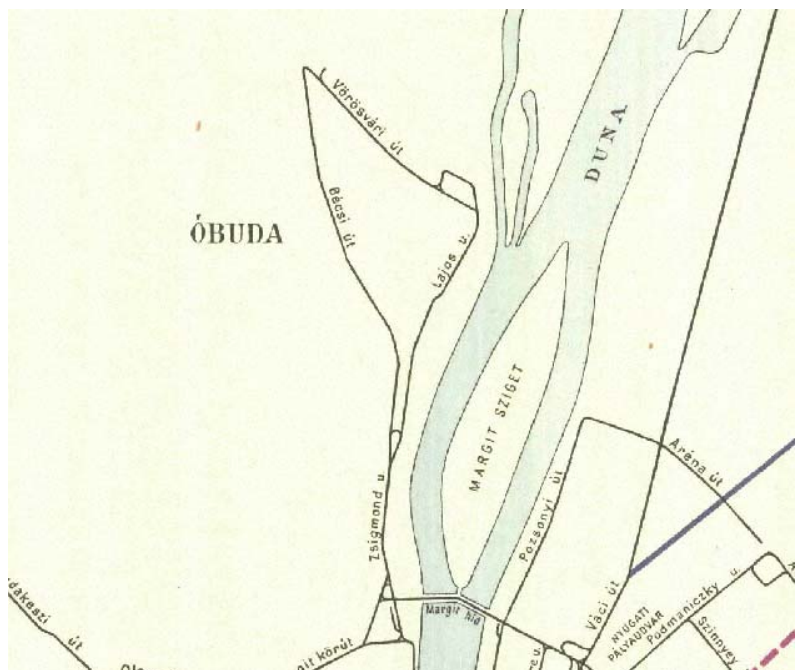
Semmi sem valósult meg belőle.

ÓBUDA 1931

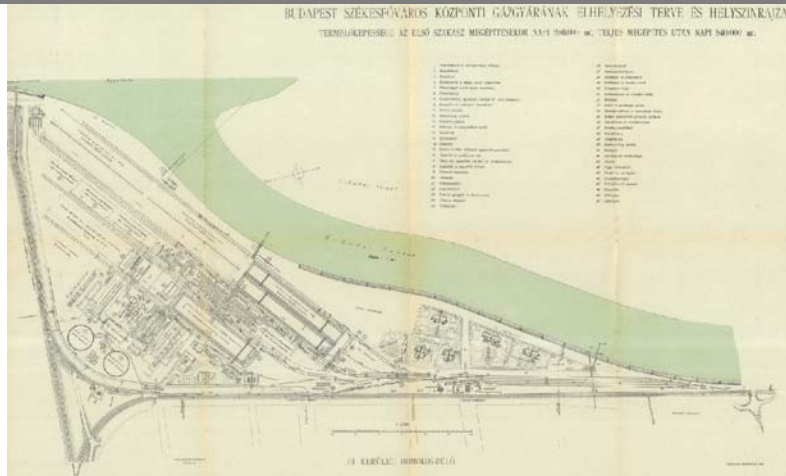

2495a Budapest közlekedési térképe • 1931

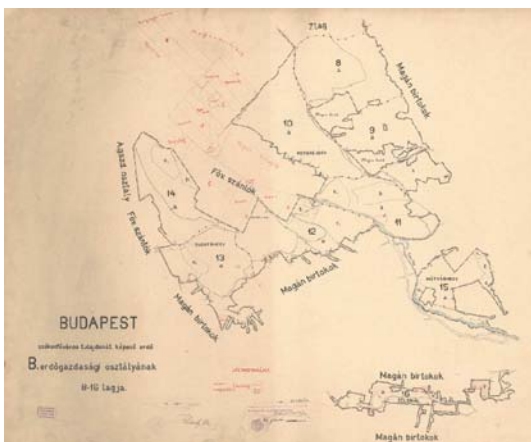
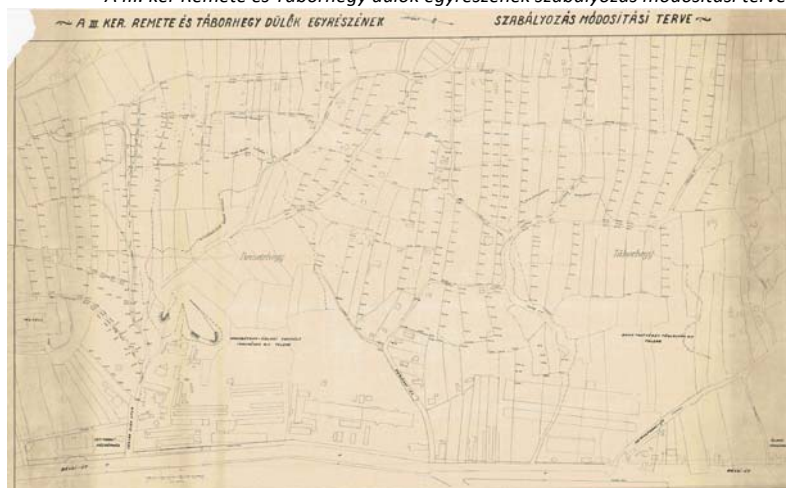

ÓBUDA 1910-1933

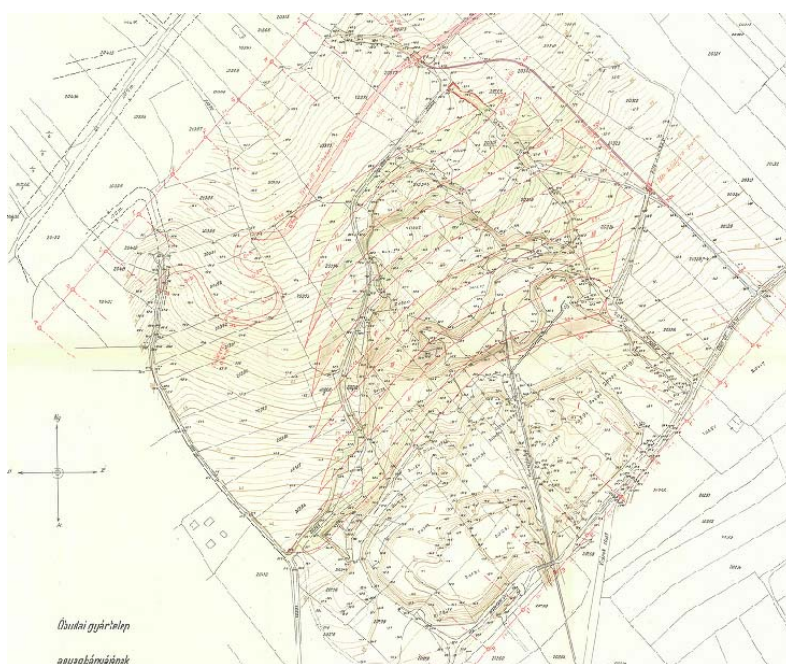
3633a Az óbudai gázgyár helyszínrajza • 1910
 Budapest székesfőváros központi gázgyárának elhelyezési terve és helyszínrajza. III. kerület, Homokos-dűlő

3643a Remete-hegy és Tábor-hegy kataszteri jellegű térképe téglagyár és bányák jelölésével • 1928
 A III. ker Remete és Táborhegy dűlők egyrészének szabályozás módosítási terve

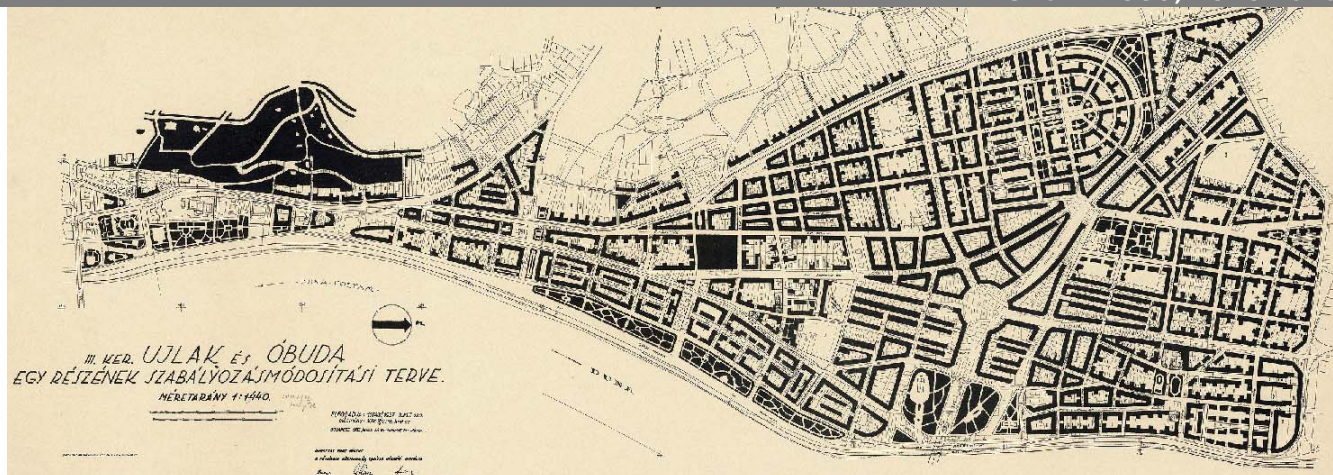

3642 Mátyás-hegy, Kecse-hegy és Zöldmál erdőgazdálkodási térképe • 1924

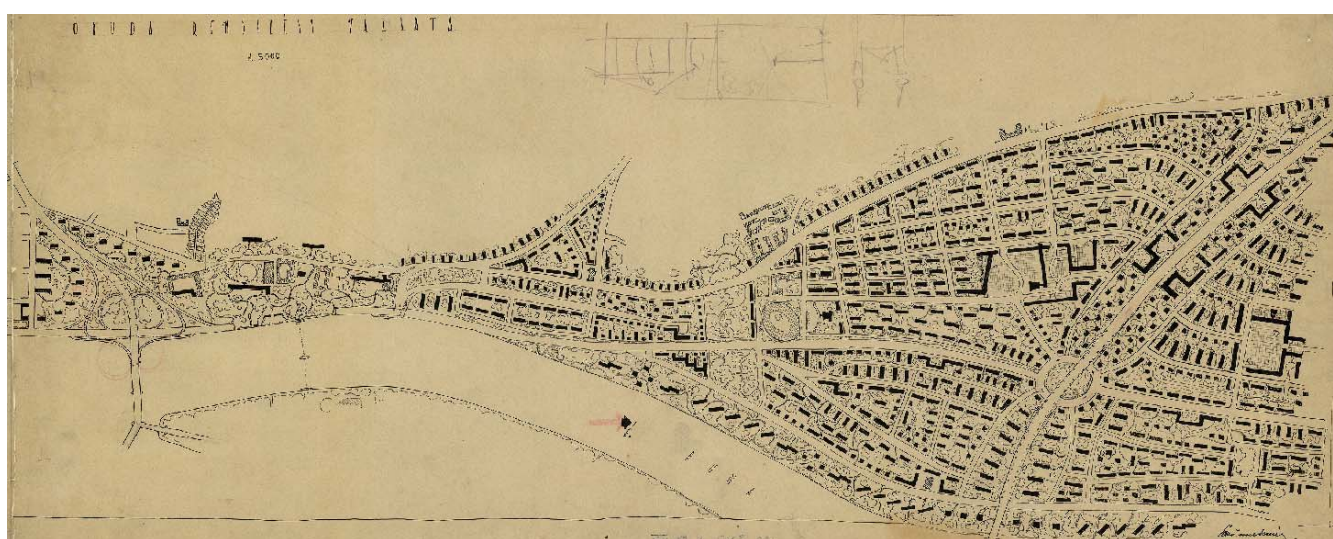
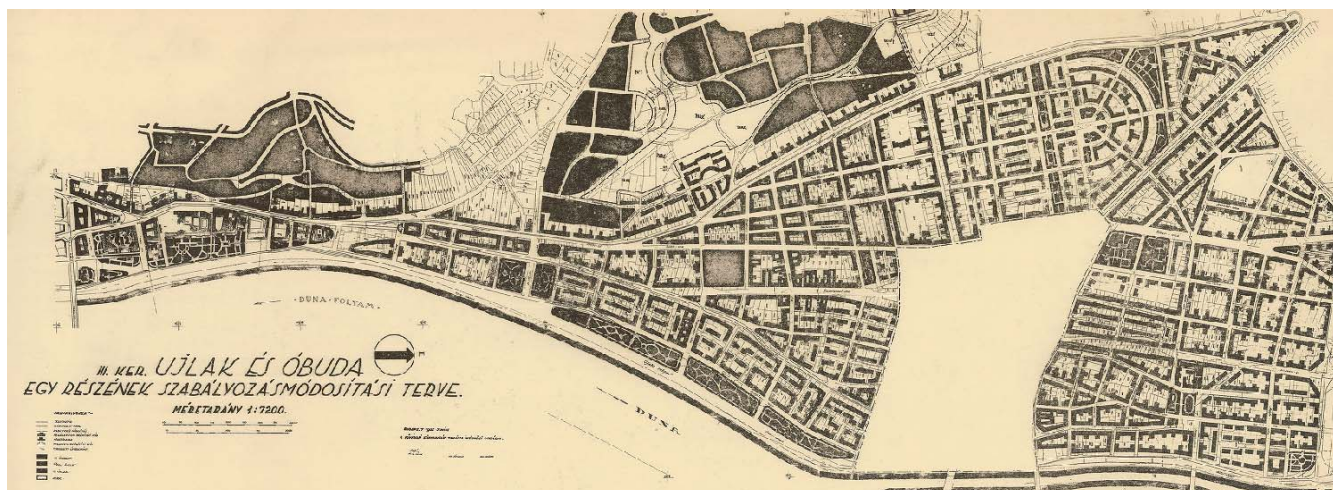

3649 A Bécsi úti Drasche téglagyár agyagbányájának rendezési terve • 1933

ÓBUDA 1936, 1940 KÖRÜL

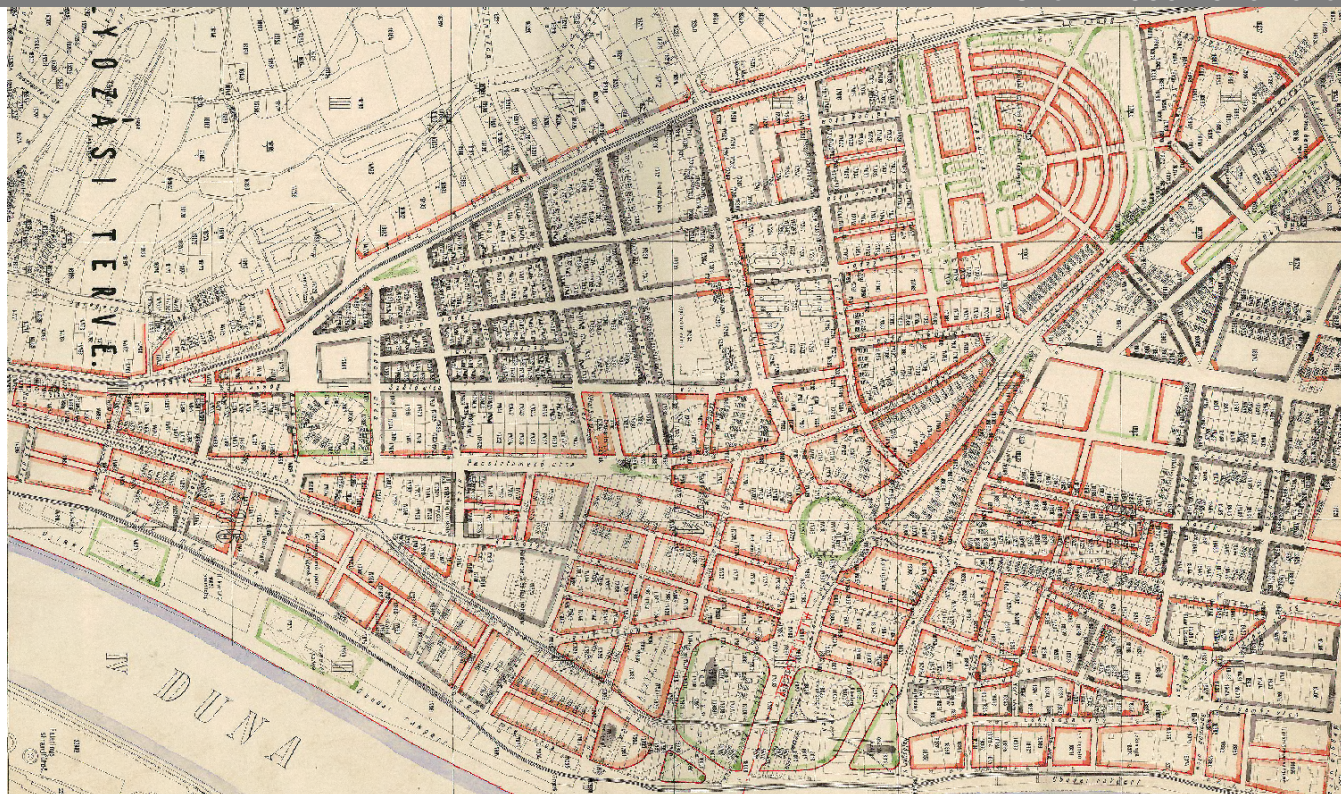

3652b Újlak és Óbuda városszabályozási terve • 1936 III. ker. Újlak és Óbuda egy részének szabályozásmódosítási terve
 AZ FKT várostervezési pályázatot írt ki Óbuda egész területére. Ennek nyertesei az Olgvai fivérek voltak. Nagyszabású tervük volt Óbudán a Via Antiqua, a Római sugárút megépítése. A két római kori amfiteátrumot a Via Antiqua nevű sugárút kötötte volna össze (a mai Szentendrei út vonalában), mely a római Via dei Fori Imperiali mintájára épült volna ki. Az elképzelés a városrendezési terv része lett, de csak szabályozási tervig jutott és a háború miatt nem valósult meg.

3653b Óbuda rendezési terve • 1940-es évek Óbuda rendezési vázlata • 1:5000 • Schömer Ervin

ÓBUDA 1930-1946 KÖRÜL

3653e Óbuda szabályozási terve • 1940-es évek eleje?

A tervből sok gondolat megmaradt, de ebből csak a Flórián téri körforgalom tudott megvalósulni, mivel a nagy ívű gondolatokat a lakótelepi tervezés elsodorta.

Megvalósult elemei a szabályozás alapján a Szépvölgyi úttól északra fekvő pár tömb, a Lajos utca és az Árpád fejedelem útja között látható.

3653c Óbuda belterület városrendezési térképvezérlési vázlatai • 1946 k?

3647 Az Árpád híd óbudai hídfőjének rendezési vázlata • 1930-as évek?

ÓBUDA 1949-1950

3655a Óbuda központjának részletes rendezési terve
• 1949-1950 c.n. • 1:1000 • BUVÁTI

A visszamaradt városrendezési gondolat az 1950-es években tovább élt a tervekben és a szabályozásokban, de ezek sem értek el eredményt.

ÓBUDA 1937 KÖRÜL

2730 Budapest közigazgatási térképsorozata az 1908–1937 közötti változások jelölésével • 1908–37 [Budapest székesfőváros területének térképe]

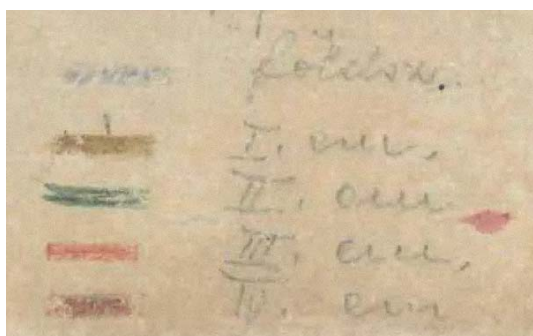
Az 1908-as alaptérképen kerültek feltüntetésre a mellékelt vizsgálati térképen a főváros szintszámai.

Óbudát a földszintes épületek jellemzik, kevés kétszintes akad, pl. a Zichy kastély, vagy a Harrer Pál utcai saroképületek, a Selyemgombolyító épülete. A Kiscelli kastély épülete, a Margit kórház, vagy a Szeszgyár épületegyüttese ilyen. Háromemeletesek a városi házak, a Tímár utca még zártudvaros épületei, és egy két ház, jellemzően a saroképületek.

A vizsgálat rendkívüli helyzetképet ad a városról, és részben érthetővé teszi, hogy miért vált a nagy lakásépítési szándékok célterületévé nem csak a lakótelep építések időszakában, de már a 30-as években is.

A hegyvidék még rendkívül gyéren beépített, de látszik, hogy egy-egy utcaszakason tömörülnek az épületek, és mind földszintes.

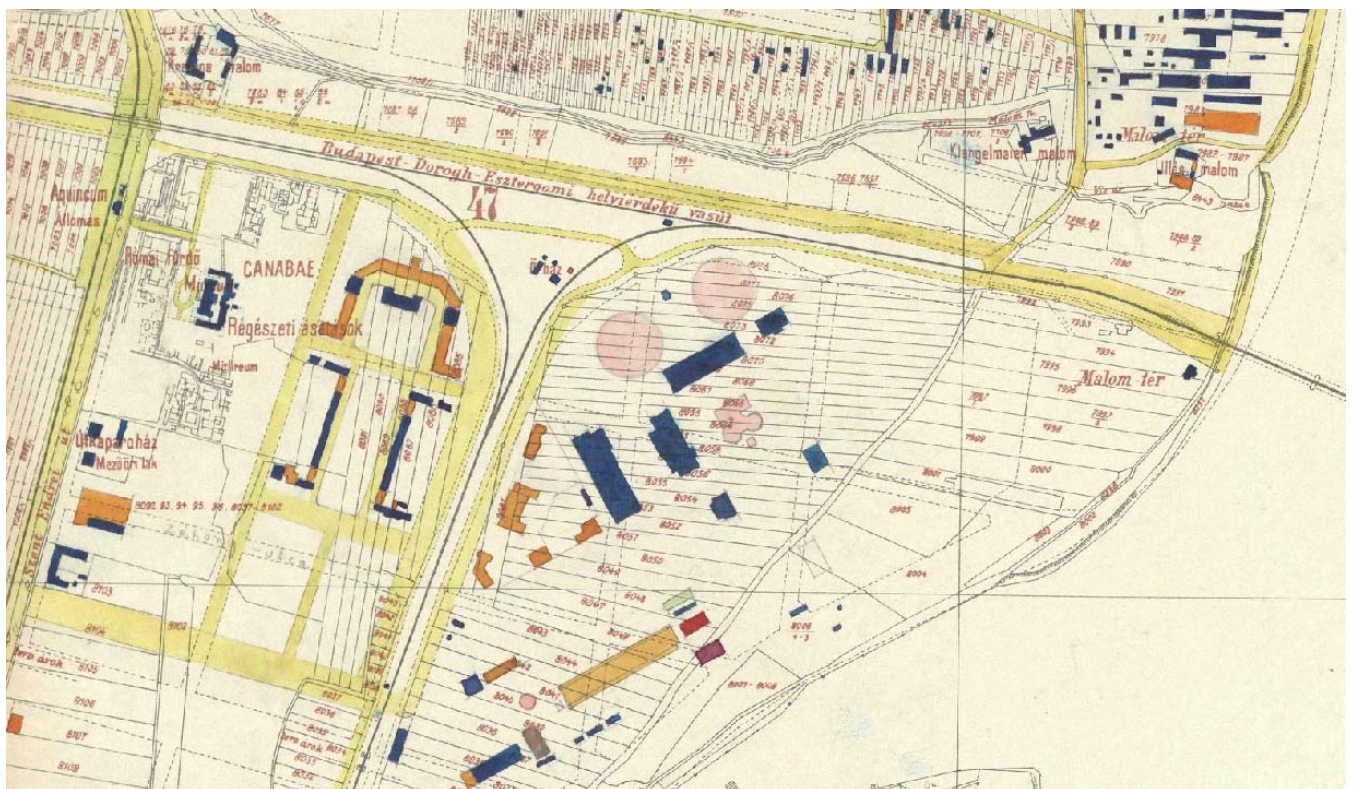
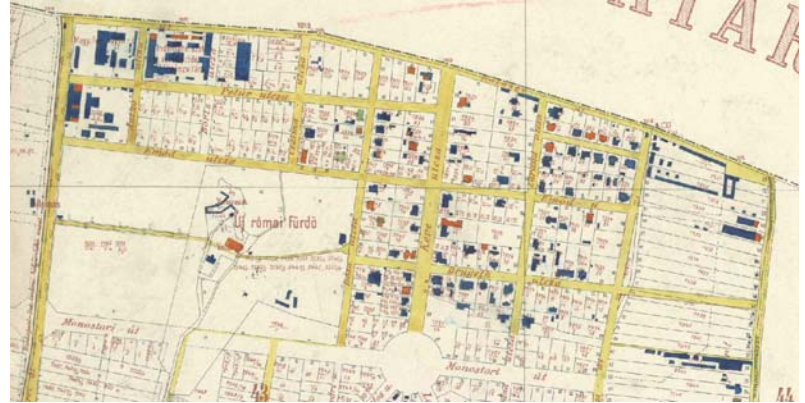

ÓBUDA 1937 KÖRÜL

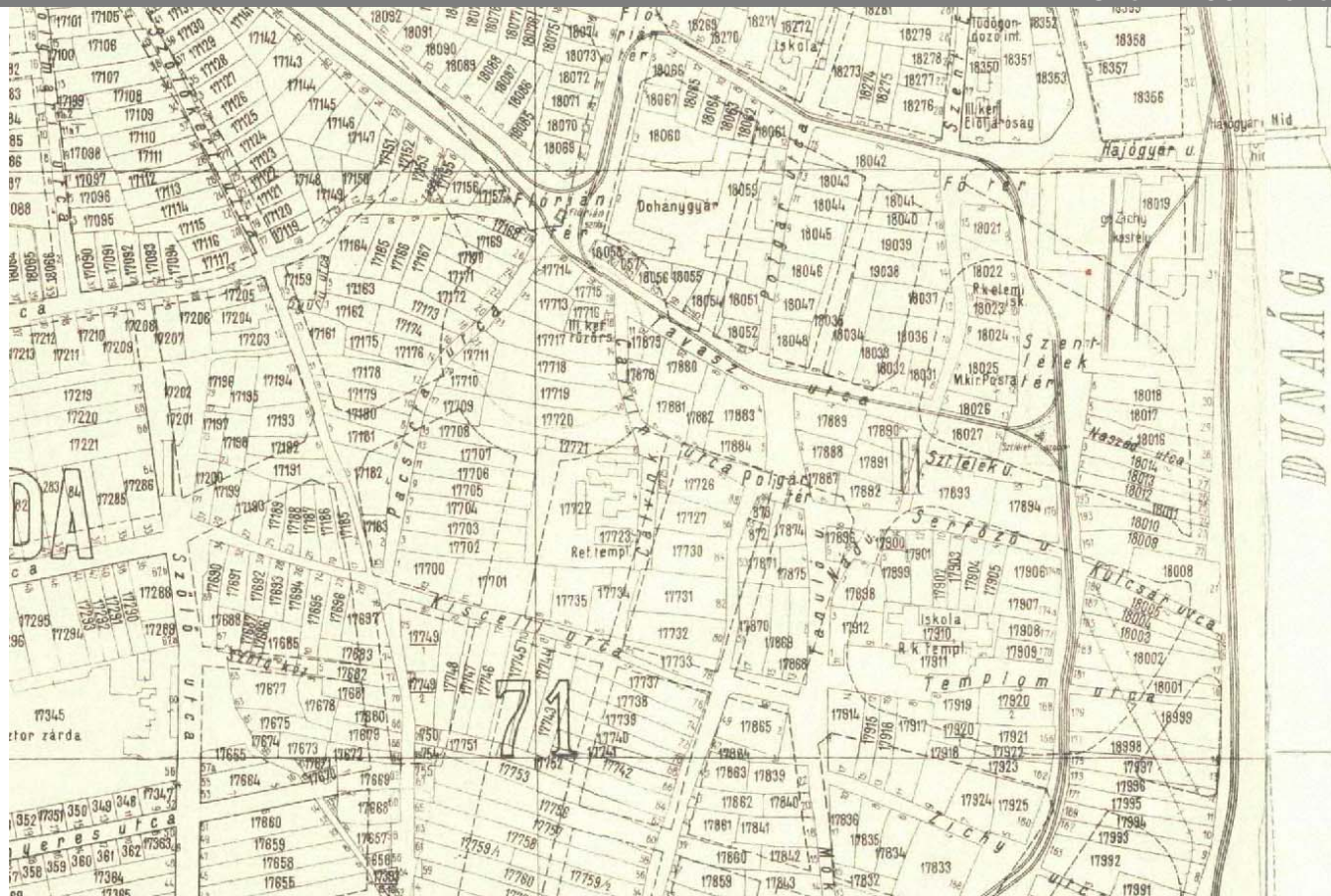
Ezen a térképeken a külső területek beépítése látható, ahol szintén a földszintes épületek meghatározóak. A városhatárban már újabb tömböt foglal el ipari épület, és Rómaifürdő telkei is lassan beépülnek.

A Gázgyár egyes épületei – amelyek ma védelmet is élveznek – kétszintesek, illetve a gázgyári lakóterület északi karéja is emeletes épületből áll.

A Kaszás irányában is földszintes épületek jöttek létre a Vörösvári úttól északra. A Szeszgyár lakóépületei között található egy-két emeletes épület is.

ÓBUDA 1937 KÖRÜL

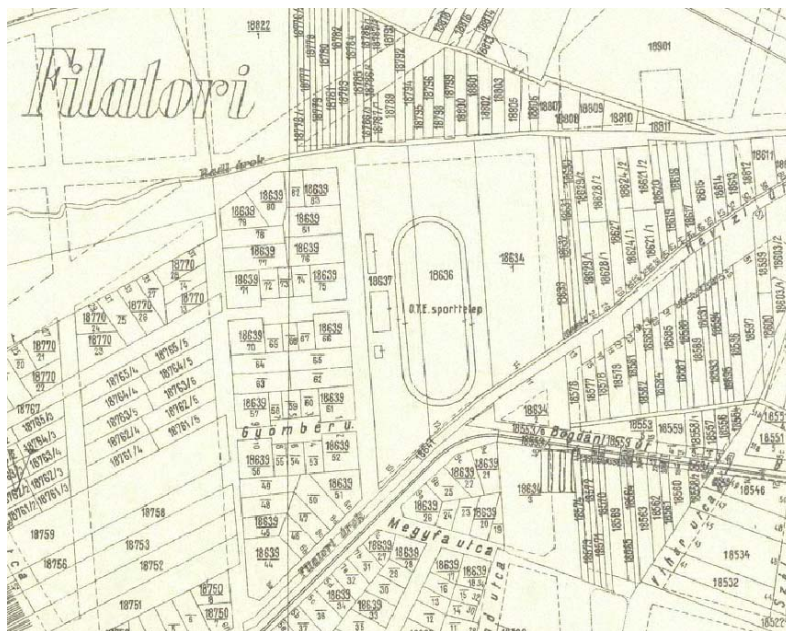

2732 Budapest közigazgatási térképsorozata az épületek szintszámával és az újabb utcanevekkel
• 1937
Budapest székesfőváros területének átnézeti térképe

1937-ben készült el az új közigazgatási térképsorozat. Ezen pár olyan változás is észlelhető, ami Óbudának azt az időszakát jelenti, amikor elindult a nagyvárosiasodás irányába.

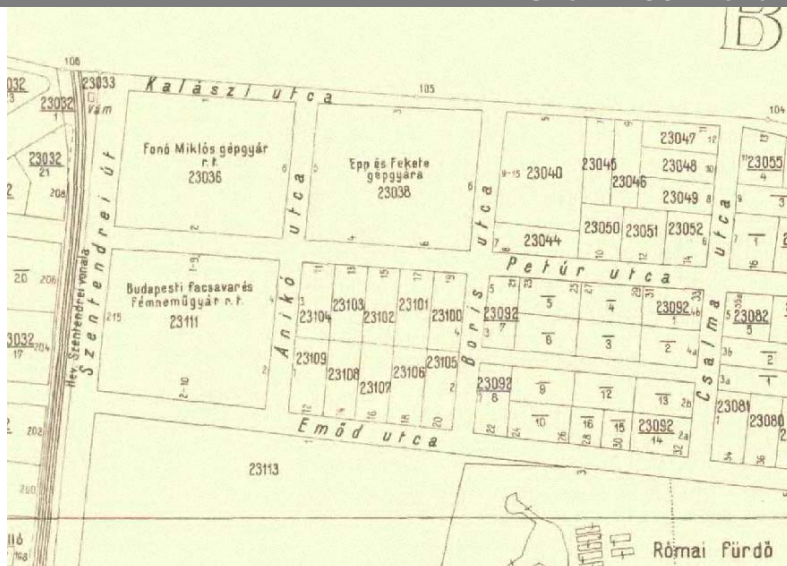
Tervpályázat eredményeként került szabályozásra a Flórián tér és környéke, ami már a korábban elhatározott Árpád hídfő helyét is biztosítja. Jól látszik, mennyire átrendezi a teret a Szentlélek tér mellett, és lényegében elvágja – rendkívül brutális módon – a korabeli központját Óbudának.

A Filatoriban a Kalap utcai telekosztás elkészült, a Hévízi úton már villamos közlekedik. Létrehozzák az OTE sporttelepét, ami az Óbudai Torna Egylet pályája, ami 1872-ben alakult. Kezdetől fogva leginkább a tornát művelte, de az idők során a többi sportágat, (atlétika, úszás, vívás) is felvette működési körébe.

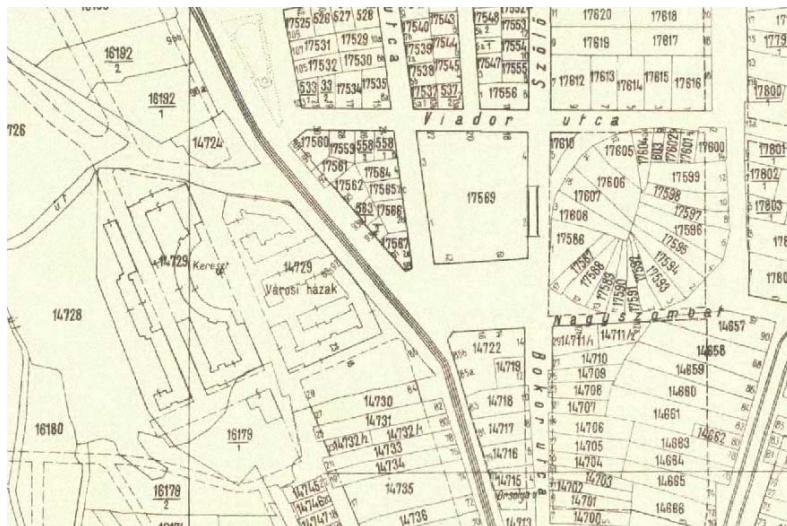

ÓBUDA 1937 KÖRÜL

A városhatárban átalakulnak a gyári tulajdonok, a korábbiak helyét a Fonó Miklós Gépgyár Rt, Epp és Fekete gépgyára, valamint a Budapesti Facsavar és Fémneműgyár Rt veszi át.

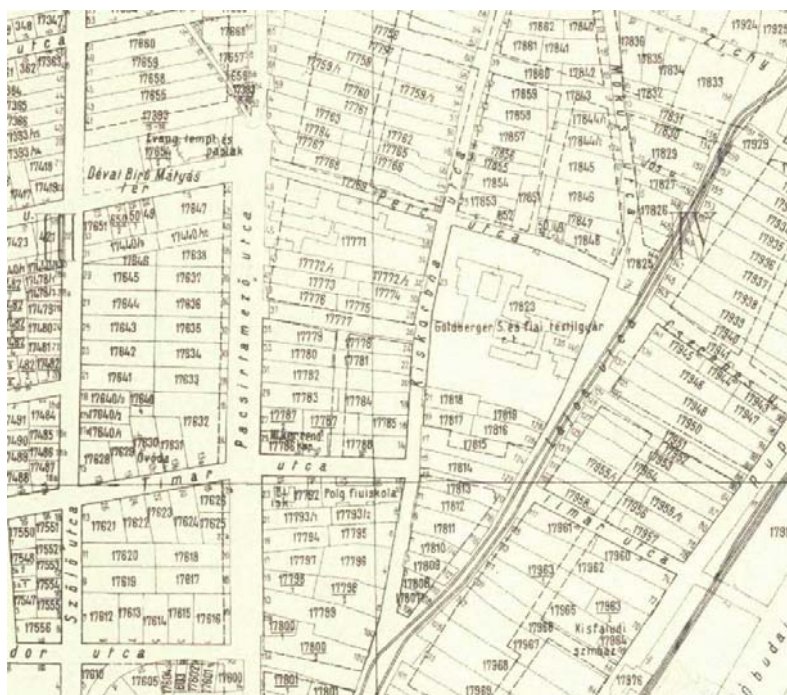
A Bécsi út mentén a korábbi téglaiipari területen megépülnek az ún. városi házak. A 1926-28-ban a főváros több helyen a városban lakóházakat épített – négy bank által támogatva, innen van a „városi házak” elnevezés.

A Pacsirtamező utca szélesítését jelzi a térkép, hiszen az Árpád híd kapcsolattal szélesebb felvezető útra volt szükség. Megépül a Dévai Bíró Mátyás téren az evangélikus templom is.

A korábbi kartongyár már felveszi Goldberger és fiai Textilgyár Rt nevet. Más különös változás a szabályozás átvezetésén kívül nem tapasztalható.

Óbuda belső területének változását a már bemutatott tervek készítették elő.

ÓBUDA 1936-40 KÖRÜL

2733 Budapest közigazgatási térképsorozata a tulajdonviszonyok és funkciók utólagos jelölésével • 1937
Budapest székesfőváros területének átnézeti térképe

A térképen színesen kerültek feltüntetésre azok a telkek, amelyek városi tulajdonba kerültek – vagy a város kisajátítani gondolta őket.

A Schmidt kastély telkei adományozás útján szálltak a városra.

Schmidt 1935. április 1-jei halála után – végrendelete értelmében – a kastély és kertjének tulajdonjoga, valamint hatalmas műgyűjteménye a fővárosra szállt. Az elhunyt örökhagyó akarata az volt, hogy az épületben iparművészeti múzeumot rendezzenek be. Értelemszerűen a városi házak is maradtak városi kézben. A katonai amfiteátrum és az Árpád gimnázium telke is a városhoz tartozott. Pár kisebb utcaszabályozás során került még telkek a főváros kezébe itt belső Óbudán.

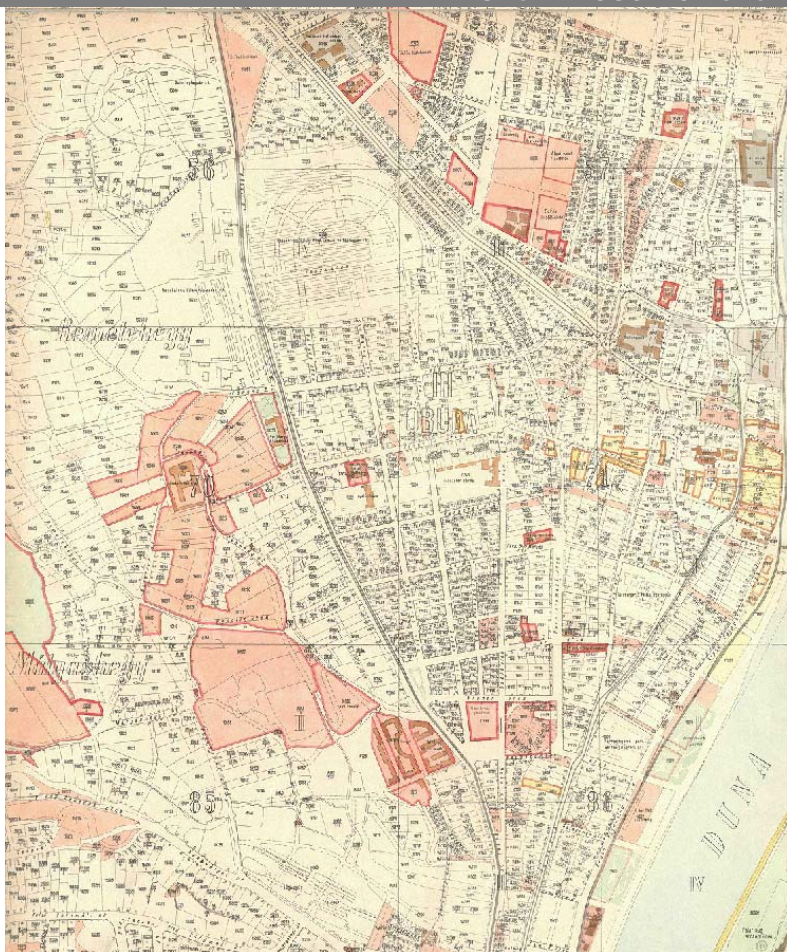
Az Árpád híd hídfőjének előkészítéseként jelölve vannak a megvásárolni, kisajátítani kívánt telkek is, vagy azok eljárása már megindult. Mivel a térkép nem tartalmaz ilyen jelmagyarázatot, ez csak feltevés.

Városi tulajdonban van a Vörösvári úti volt temető, ennek helyén jöhetett létre a piac. Városi a Körte utcai iskola és a Hunor utcától északra is egy teljes tömb, ahol később telepjellegű lakóházak épültek.

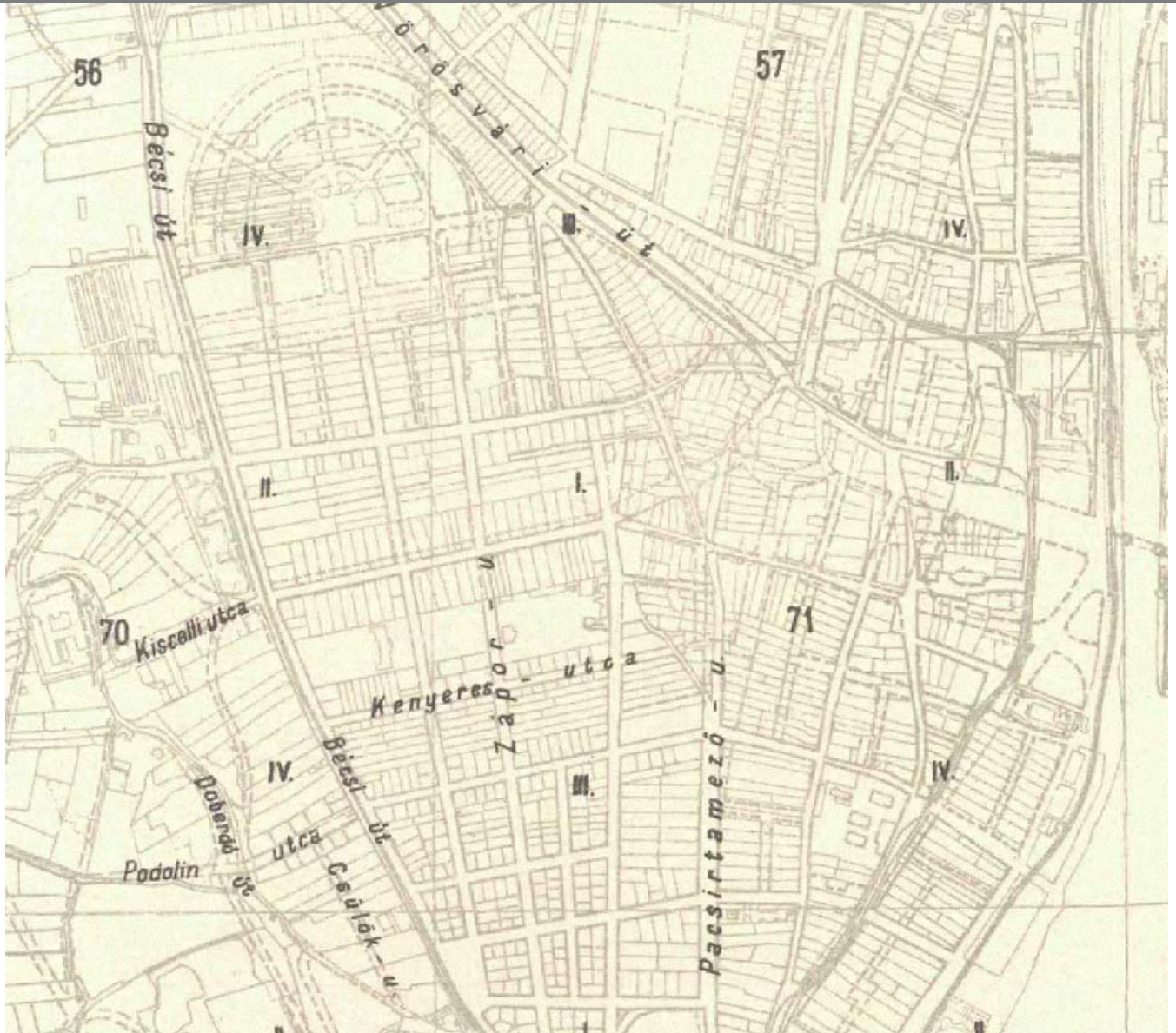
2750 Budapest közigazgatási térképsorozata utólagos építésrendészeti kiegészítésekkel • 1937 1950

Ugyanezen az 1937-es térképen kerültek jelölésre az úgynevezett részletes rendezési tervek, a fővárosi jegyzék szerinti ún. R számmal. Az R számon lajstromba vett elfogadott tervek helyét mutatja a térkép a Római területén.

A Nagyszigeten is külön bejegyzés rögzíti, hogy a területen parkot kell kialakítani.

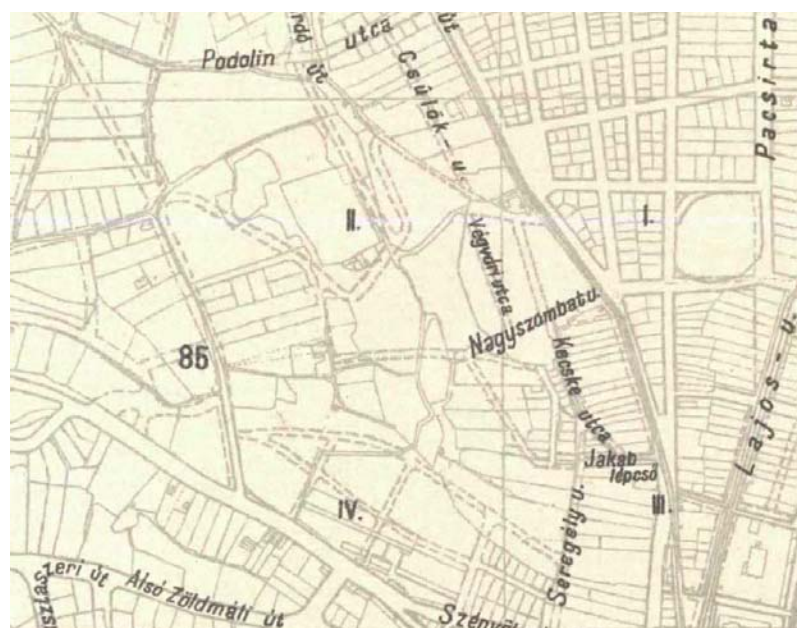

ÓBUDA 1936-40 KÖRÜL

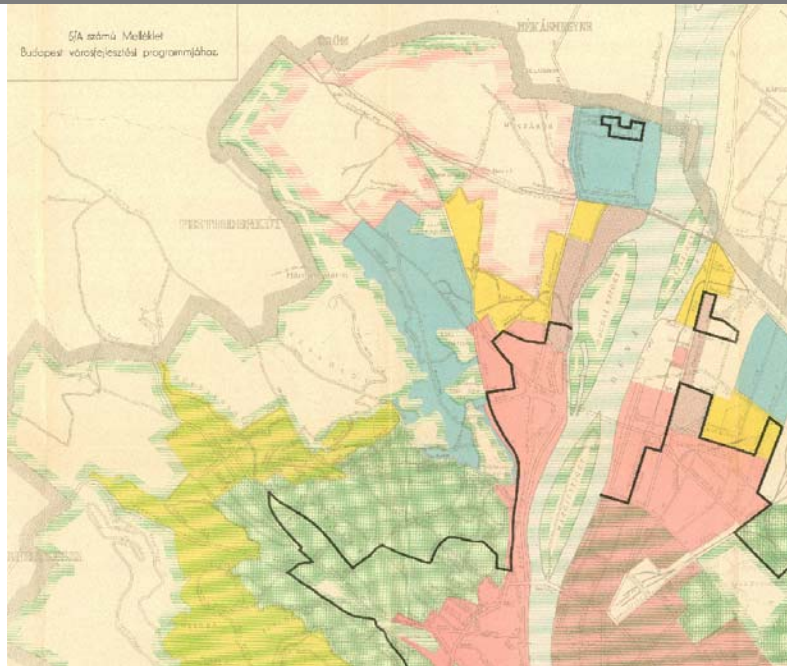

2726 Budapest városszabályozási, övezeti térképe •
1936-40
Budapest székesfőváros övezeti térképe Építésügyi
szabályzatához • 1:12 500 • Fővárosi Közmunkák Tanácsa
Klősz György és Fia Térképészeti Műintézet

A mellékelt térkép rögzíti a korábbi tervpályázat alapján elfogadott rendezési terv szabályozási vonalait. Ebből nem sok valósult meg, de pl. az Árpád fejedelem útja és a Lajos utca közötti beépítés ezen alapul. A Flórián tér – későbbi módosításokkal – de körforgalomként került kiépítésre a hídfő megépülte során.

ÓBUDA 1940 KÖRÜL

2776 Budapest városrendezési térképe (melléklet) • 1940 k

Budapest telepítési térképe A. Beépítésre szánt terület. B. Be nem építésre szánt terület és fürdőváros. • 1:25 000 • Budapest Székesfőváros Polgármesteri III. Ügyosztálya (Becske Kálmán, Messik Géza)

A főváros új tervének előkészítését többféle szempont alapozta meg. Óbuda tekintetében csak minimális területen terveztek gyárak számára területet, ez a Szentendrei úttól nyugatra eső területeket jelentette. A többi területen lakófunkciót javasolt a terv.

BUDAPEST TELEPÍTÉSI TÉRKÉPE.
 A) BEÉPÍTÉSRE SZÁNT TERÜLET.

M = 1 : 25.000

JELMAGYARÁZAT:

	Többlakásos házak, zárt sorban tömör beépítéssel.
	Többlakásos házak, zárt sorban laza beépítéssel.
	Többlakásos házak, szabadon állóan tömör beépítéssel.
	Többlakásos házak, szabadon állóan laza beépítéssel.
	Családi házak sorházas beépítéssel.
	Családi házak szabadon állóan.
	Lakóházak és ipartelepek vegyesen.
	Gyárak és elkülönítendő ipartelepek.
	Mező- és kertgazdasági művelésre szánt terület.
	Zöld területek.
	Vasúti és rendelkezésre fenntartott fővárosi területek.
	Kiépített közműhálózat (víz, csatorna, út) határa.

BUDAPEST TELEPÍTÉSI TÉRKÉPE.
 B) BE NEM ÉPÍTÉSRE SZÁNT TERÜLET ÉS FÜRDŐVÁROS.

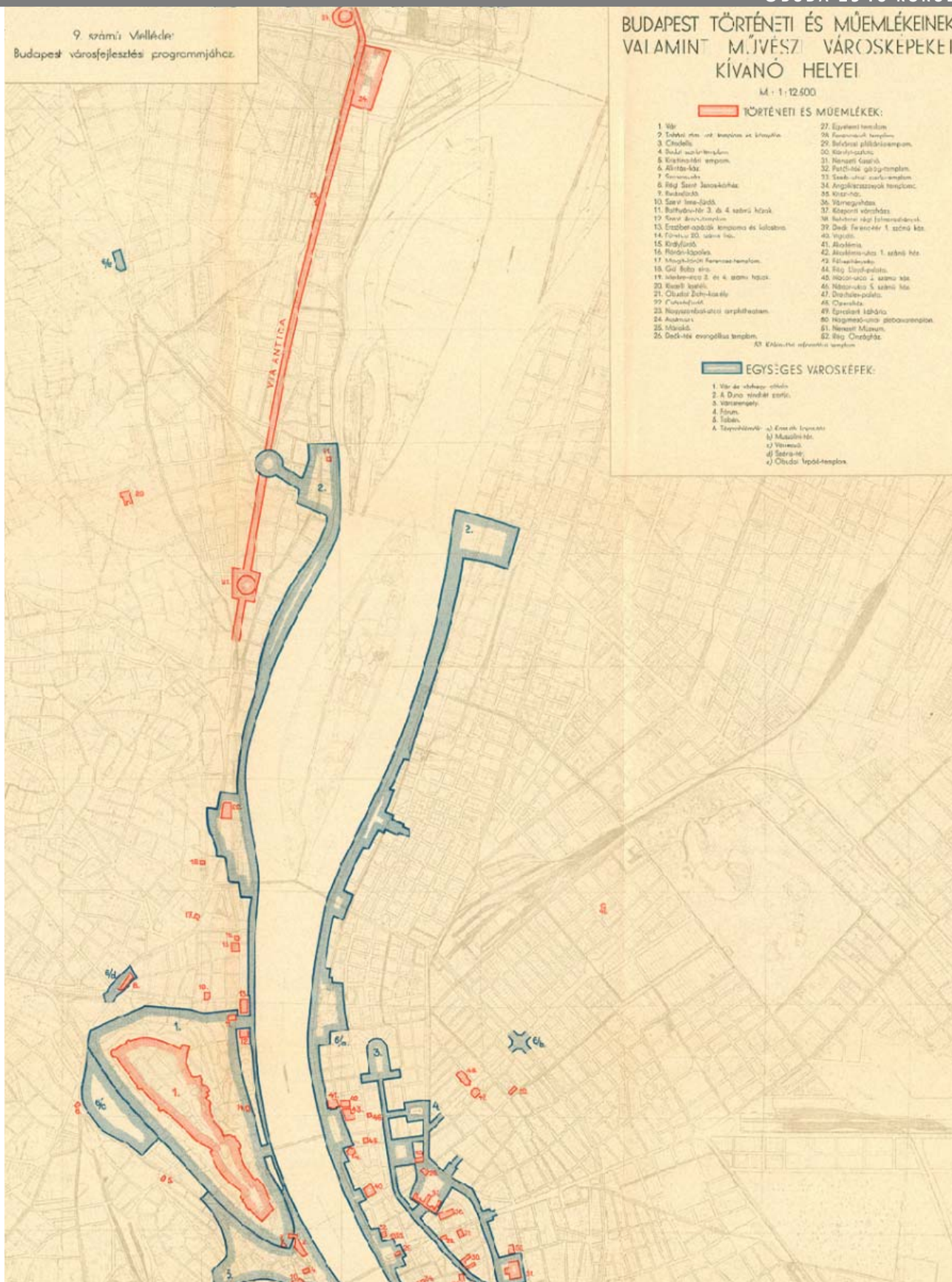
M = 1:25.000

JELMAGYARÁZAT:

	Mező- és kertgazdasági művelésre szánt területek.
	Erdőterületek.
	Erdősítendő területek (Erdőkiegészítés)
	Ligetek, kávéterek (Parkok).
	Parkávok.
	Temetők.
	Katonai gyakorlóterek.
	Repülőtér.
	Iskolai és levele-sportközpontok.
	Társadalmi sportintézmények.
	Vízisportközpontok.
	Nemzeti Stadion céljára avasolt területek.
	Ágyagbányák.
	Barlangok.
	Fürdőcsoporthatárai.

ÓBUDA 1940 KÖRÜL

3311 Budapest tágabb belterületének (Aquincum–Lágymányos–Köztemető között) városfejlesztési térképe (melléklet) • 1940-es évek? Budapest történeti és műemlékeinek valamint művészeti városképeket kívánó helyei

Az új városfejlesztési terv külön foglalkozott a műemléki területekkel és értékekkel, amelyek között az aquaductus és Aquincum is kiemelt helyet kapott.

2726 Budapest városszabályozási, övezeti térképe •
 1936-40

Budapest székesfőváros övezeti térképe Építésügyi
 szabályzatához • 1:12 500 • Fővárosi Közmunkák Tanácsa
 Klösz György és Fia Térképészeti Műintézet

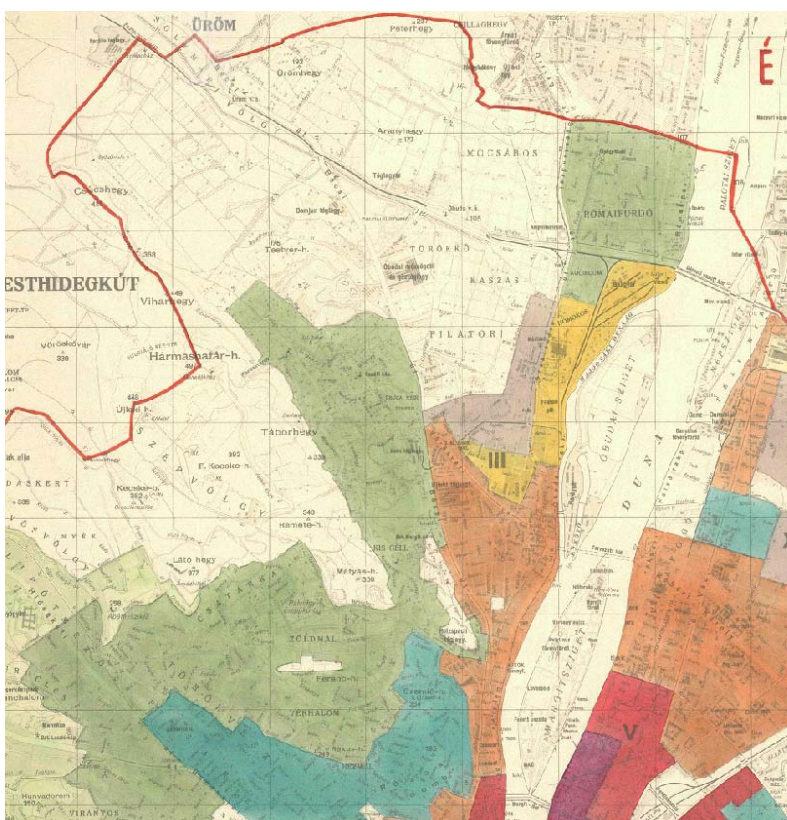
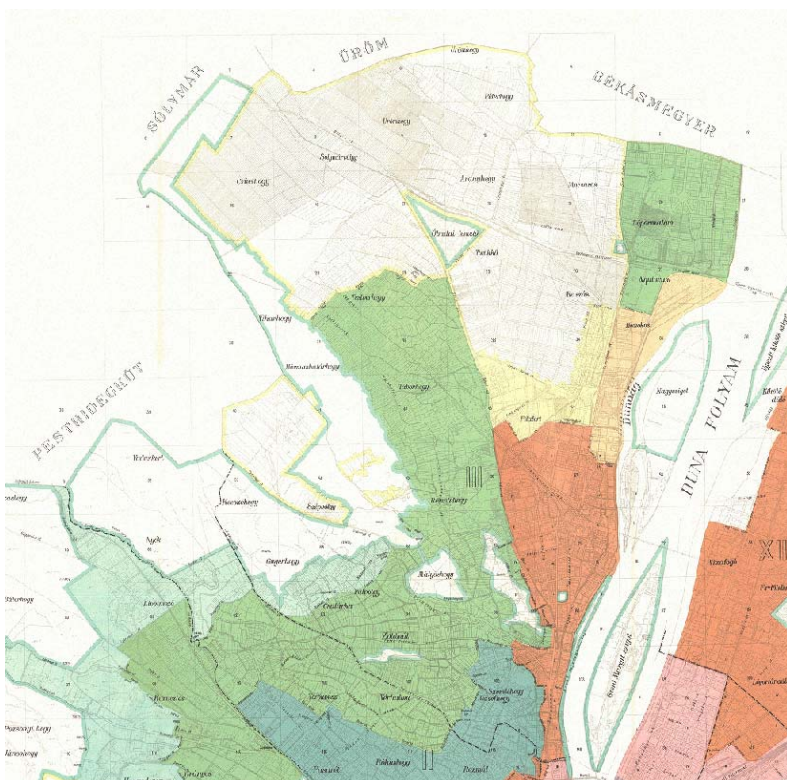
Az 1937-es törvénycikk foglalta törvénybe, hogy Budapest Székesfővárosnak új építési szabályzatot kell kidolgoznia és elfogadnia. Ennek melléklete az övezeti terv, ami immáron ismét építési övezetet határoz meg. Az övezetek már megkülönböztetik a zárt sorú és szabadonálló beépítést, az ipari üzemek céljára fenntartott területeket, és az erdő, közpark, gazdálkodási használatú területeket, valamint a későbbi rendelkezések fenntartandó területeket.

A színezés jelentése.

	I. övezet: zárt sorú beépítésmód a beépítés legmagasabb fokozatával
	II. „ : zárt sorú beépítésmód a beépítés magas fokozatával
	III. „ : zárt sorú beépítésmód a beépítés közepes fokozatával
	IV. „ : zárt sorú beépítésmód a beépítés alsó fokozatával
	V. „ : zárt sorú beépítésmód családi házak céljára
	VI. „ : szabadonálló beépítésmód a beépítés magas fokozatával
	VII. „ : szabadonálló beépítésmód a beépítés közepes fokozatával
	VIII. „ : szabadonálló beépítésmód a beépítés alsó fokozatával
	IX. „ : szabadonálló beépítésmód családi házak céljára
	X. „ : kizárólag ipari üzemek céljára
	Erdő-, közpark-terület
	Gazdasági használatra kijelölt terület
	Későbbi rendelkezésnek fenntartott terület

A későbbi térkép hasonló jelöléseket használ, de kismértékben eltér a felette lévőttől. Sajnos a levéltári anyag leírása nem utal arra, hogy melyik került elfogadásra, de jelentős különbség nincs a kettő között.

Alapvető, hogy ipari területet egyik változat sem jelöl ki. Mások viszont a besorolásai, így összehasonlításuk is nehézkes. Lényeges, hogy a második térkép úgy tűnik ipari jellemzőjeű területeket is kijelöl a Kaszás csatlakozó területein, az attól északra esőket mezőgazdasági célra tartja fenn. A hajógyár területére egyik sem ad javaslatot, és nem szabad elfelejteni, hogy abban az időben készült, amikor a háború már közeli volt.

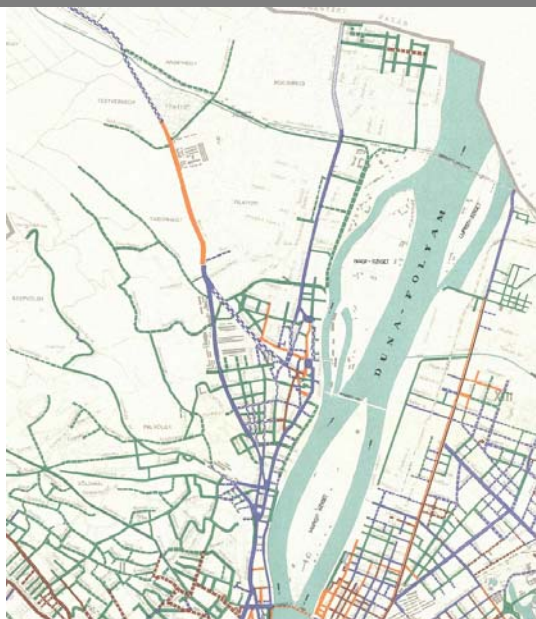

beépítésre ki nem jelölt terület

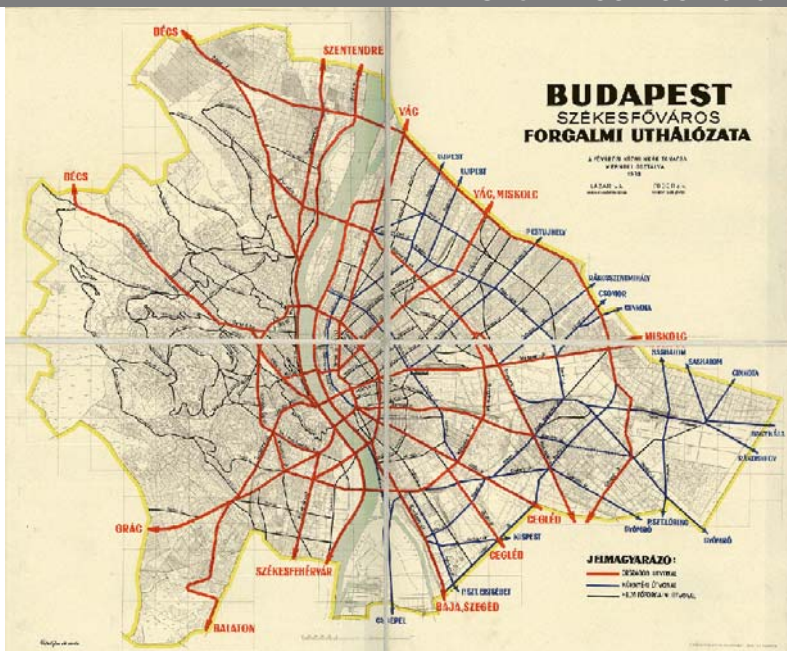
	I. öv.		VI. öv.
	II. öv.		VII. öv.
	III. öv.		VIII. öv.
	IV. öv.		IX. öv.
	V. öv.		X. öv.

CSÓMÓR

ÓBUDA 1937-39 KÖRÜL

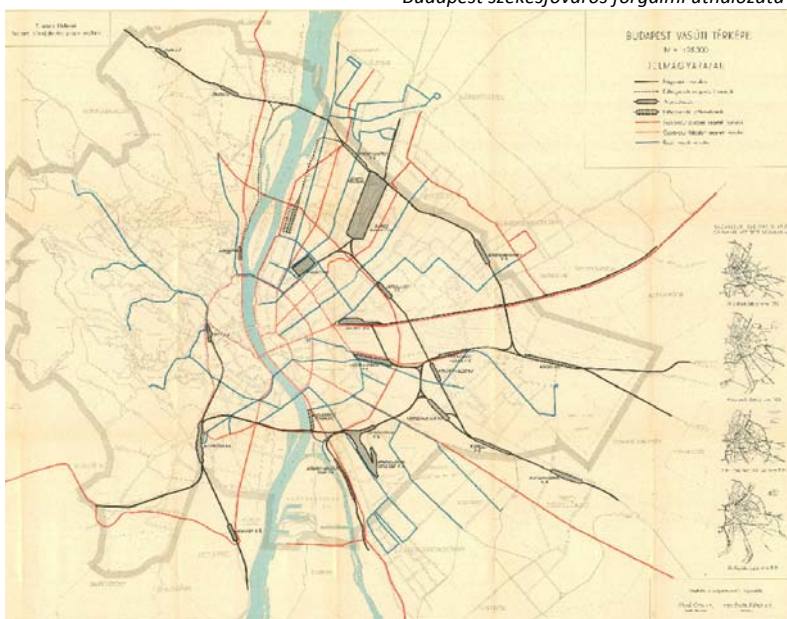
2741 Budapest úthálózatának térképe • 1937
Budapest székesfőváros úthálózatának térképe
Útburkolatok fajtái, összesített nagysága

2759 Budapest városrendezési, közlekedési térképe • 1939
Budapest székesfőváros forgalmi úthálózata

Melléktérkép: Budapest székesfőváros kivezető 2747

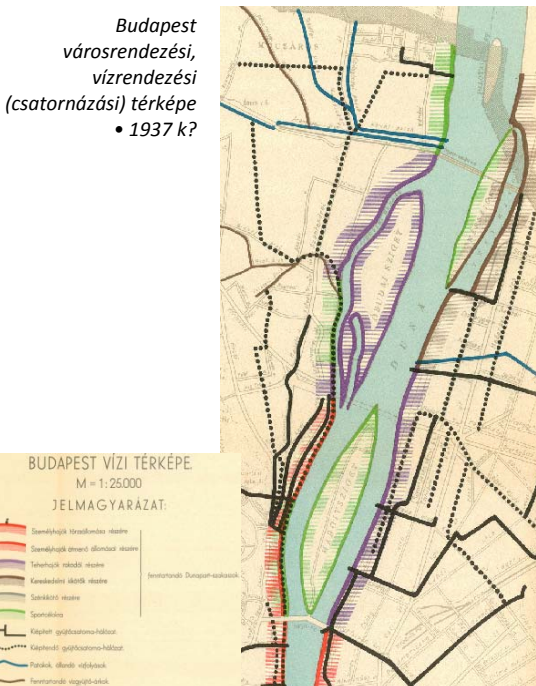

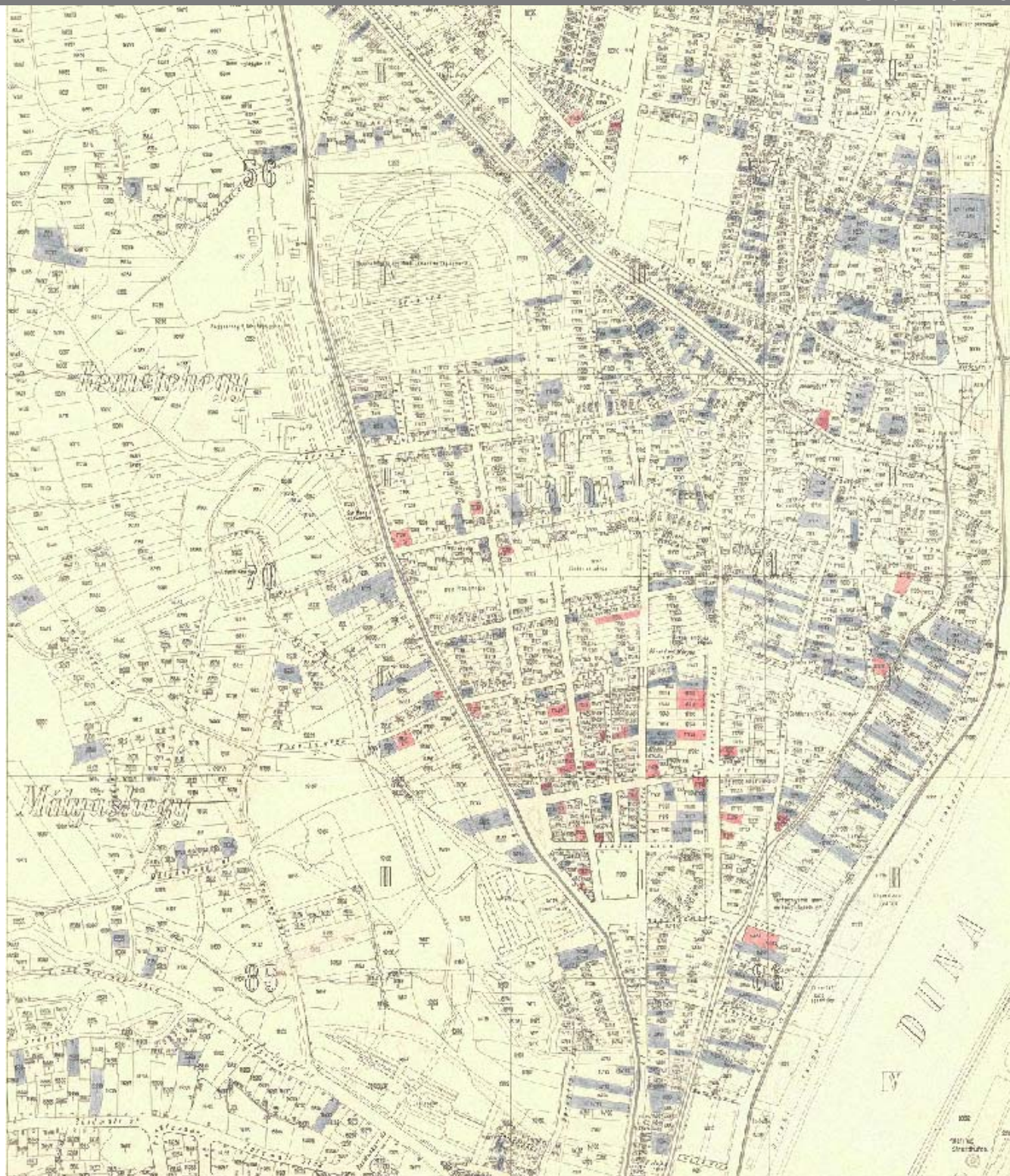
2764 Budapest városrendezési, vasúti térképe (melléklet) • 1939 k
Budapest vasúti térképe

A főváros infrastruktúráinak fejlesztésére az 1940-es általános rendezési tervet megelőzően többféle tervezetet dolgoztatott ki a Székesfőváros III. Ügyosztálya.

Ezek összefüggései alapján készültek a további tervek. Óbuda kissé peremre szoruló állapotban volt, ugyanakkor vízbázissal rendelkezve kiemelt szerepet is játszik az infrastruktúrák terén.

A terv már szerepelteti az Aranyhegyi patak elterelését a vasúti töltés északi oldalára, ennek megfelelően a Filatori területe fel tud szabadulni a keresztező árok kedvezőtlen hatásai alól.

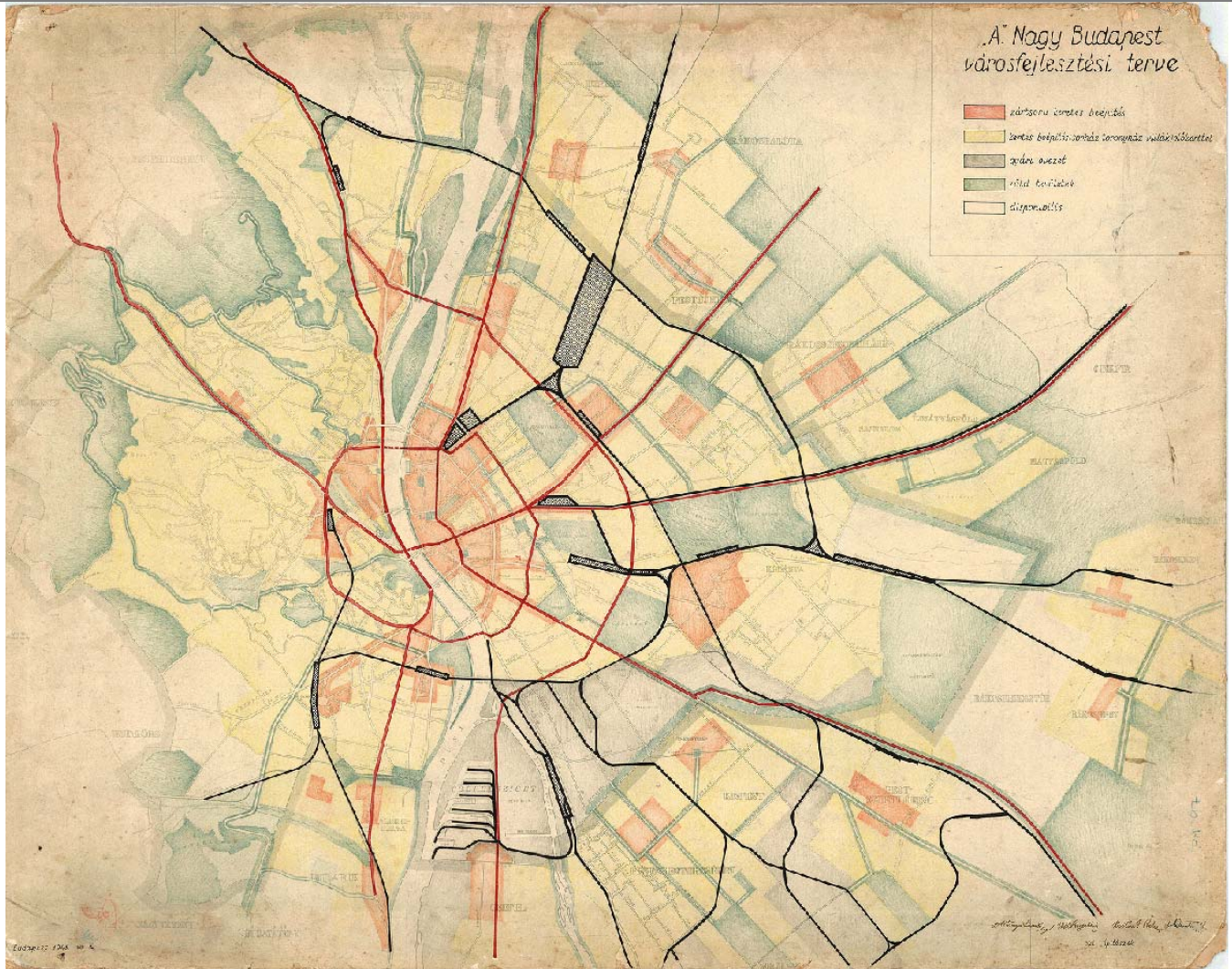

2792 Budapest közigazgatási térképsorozata az épületek szintszámának utólagos jelölésével • 1942–50

A térkép a Közmunkák Tanácsának tulajdonát és a Fővárosi Pénzalap tulajdonait tartalmazza. Beszédés, hogy mennyi városi tulajdon volt Óbudán.

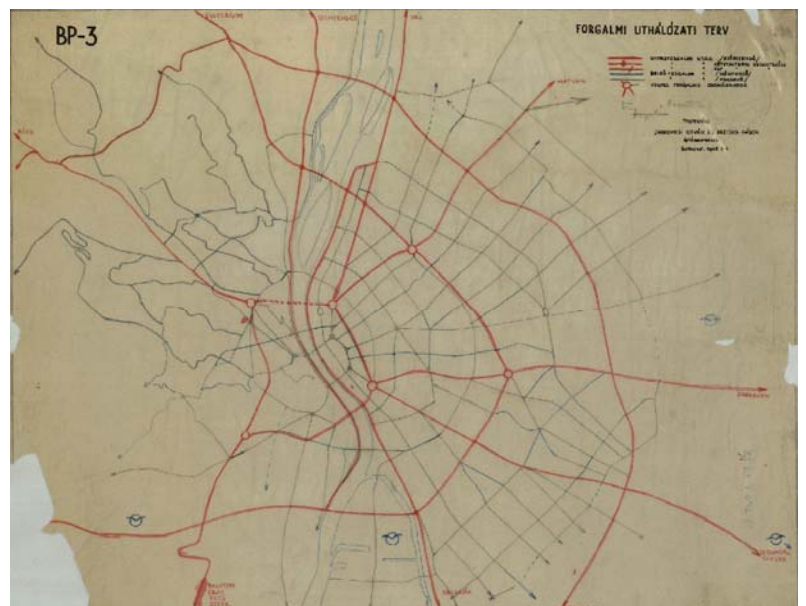
- FŐVÁROSI PÉNZALAP TULAJDONA
 - FŐVÁROSI KÖZMUNKÁK TANÁCSA TULAJDONA
- A TELKEK ADATAI A CSATOLT JEGYZÉKBEN TALÁLHATÓK

ÓBUDA 1945

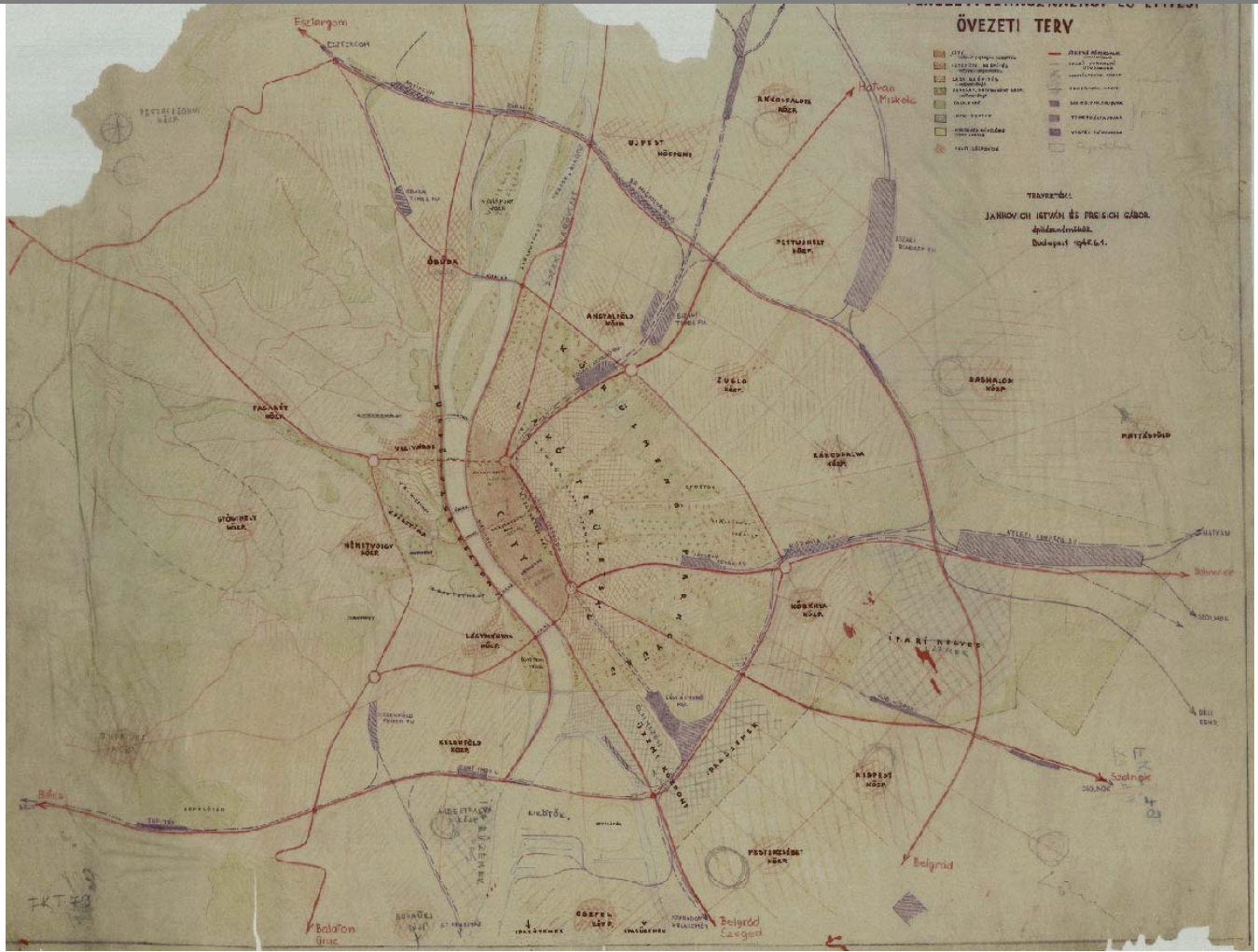
2804a Nagy-Budapest városfejlesztési terve • 1945
„A” Nagy Budapest városfejlesztési terve • [1:25 000] • Wargha
László, Weichinger Károly

A háború után a korábban már többször elővezetett nagy budapest koncepcióra alapozó terv készült. Ez több szempontból vizsgálta a város és a szomszédos területek összefonódását.

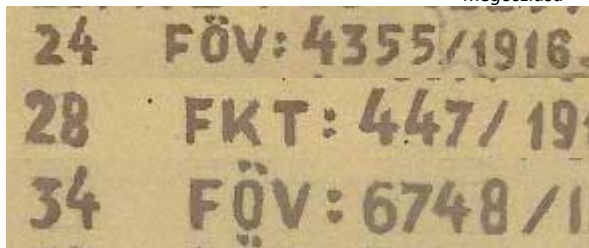

2804b Budapest úthálózati térképvázlata • 1945
Bp-3. Forgalmi úthálózati terv. • [1:25 000] • Jankovich István, Preisch Gábor

ÓBUDA 1946

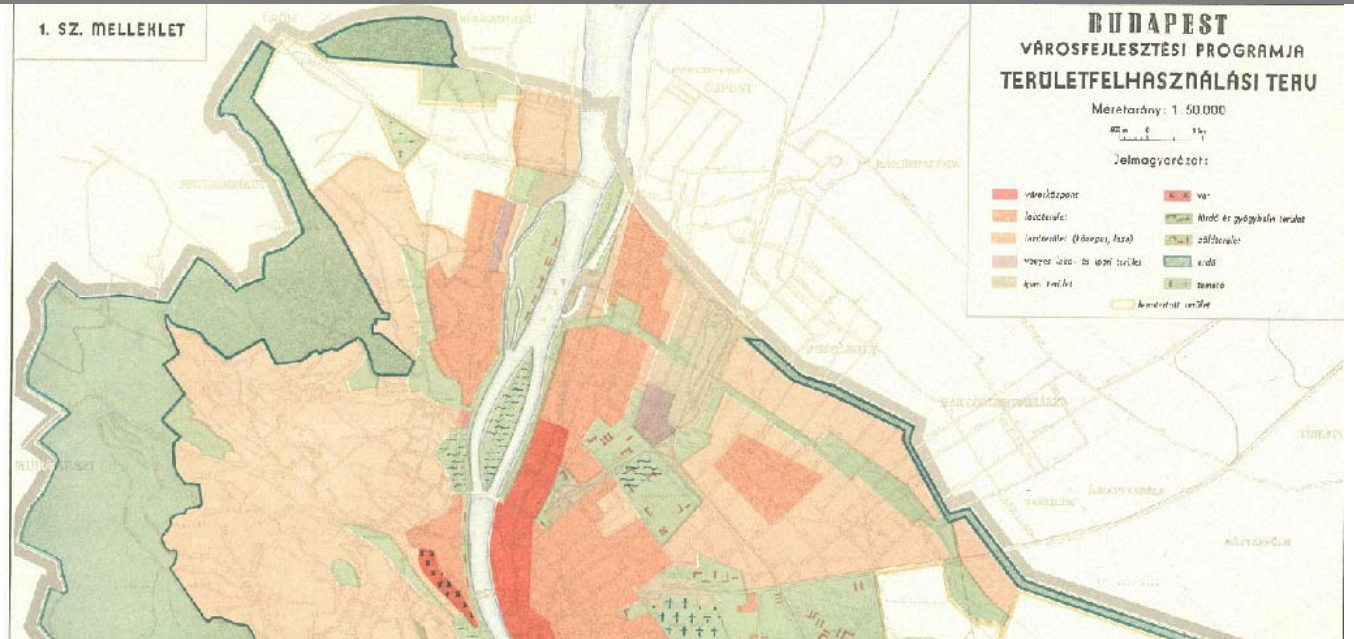
2813a Budapest szabályozásának történeti térképe az 1897 – 1945 közötti szabályozási tervek jelölésével • 1946 Budapest székesfőváros szabályozási terveinek területi megoszlása

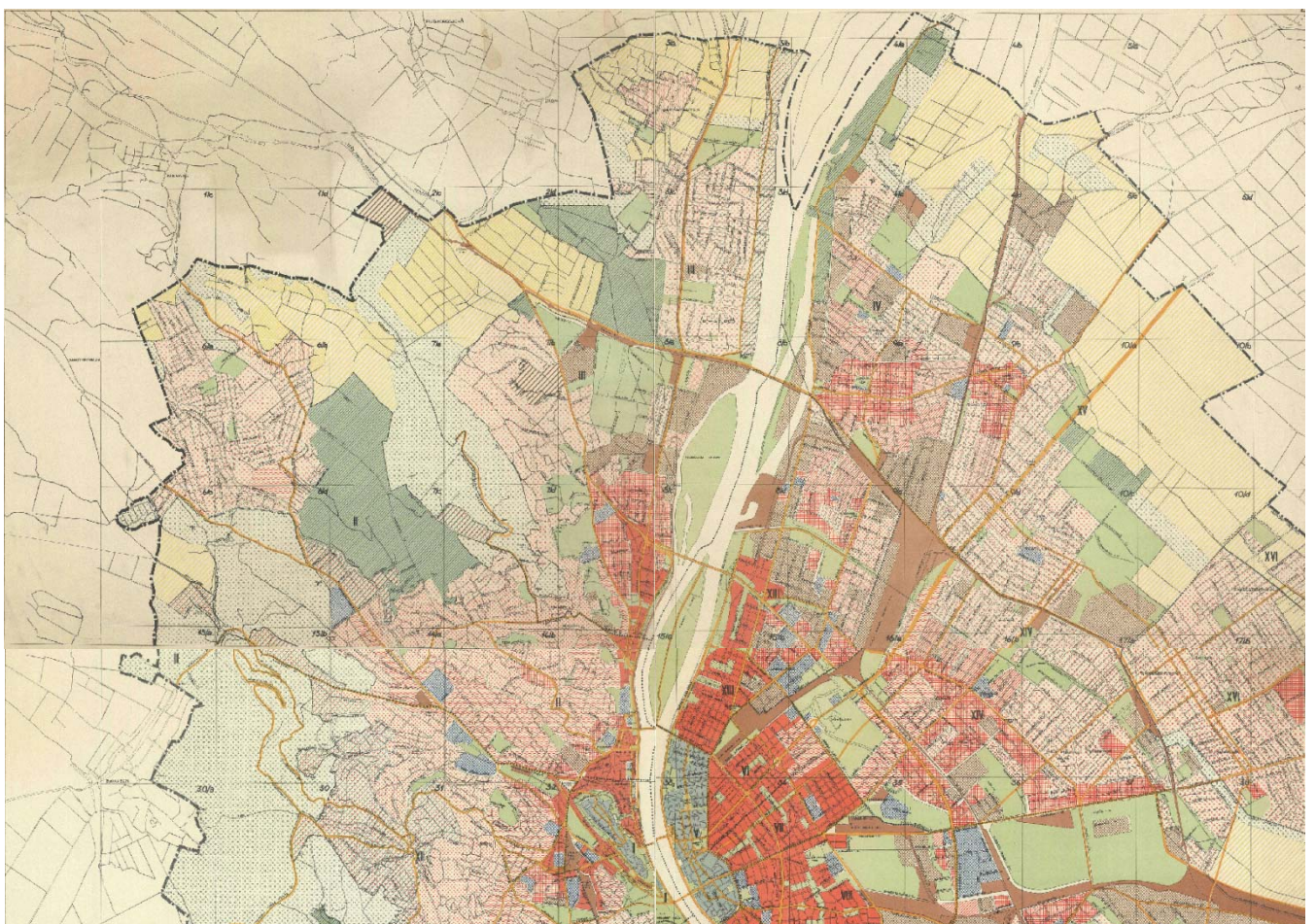
A jelentősebb egybefüggő szabályozások Óbuda területén a térképen jelöltek voltak. Ezek elsősorban útszabályozásokat jelentettek.

ÓBUDA 1946 - 1960

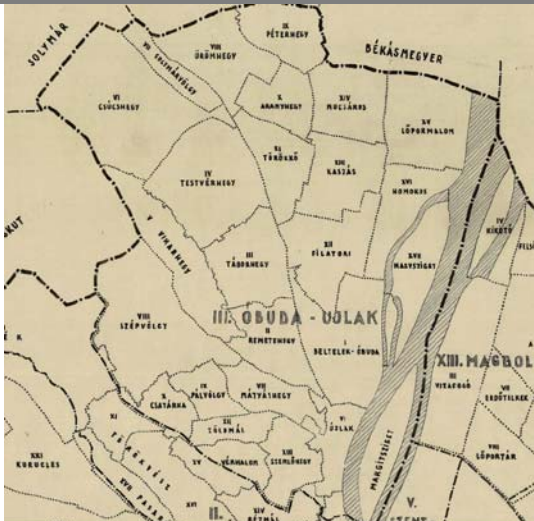
2811 Budapest városfejlesztési, területfelhasználási terve (melléklet) • 1946 Budapest városfejlesztési programja. Területfelhasználási terv

4392 Budapest városszabályozási, övezeti térképe • 1960

Az 1946-ban elfogadott övezeti terv és az 1960-ban elfogadott között érdemi különbség, hogy az előző még a kis budapest területére készült. A tervezett övezeti beosztás tekintetében ezért nehéz összehasonlítást tenni az utólag csatolt települések esetében. Jelentősebb változások a Kaszás melletti beépítéseknél látható, a többi terület nagyjából kisebb eltérésekkel megegyező.

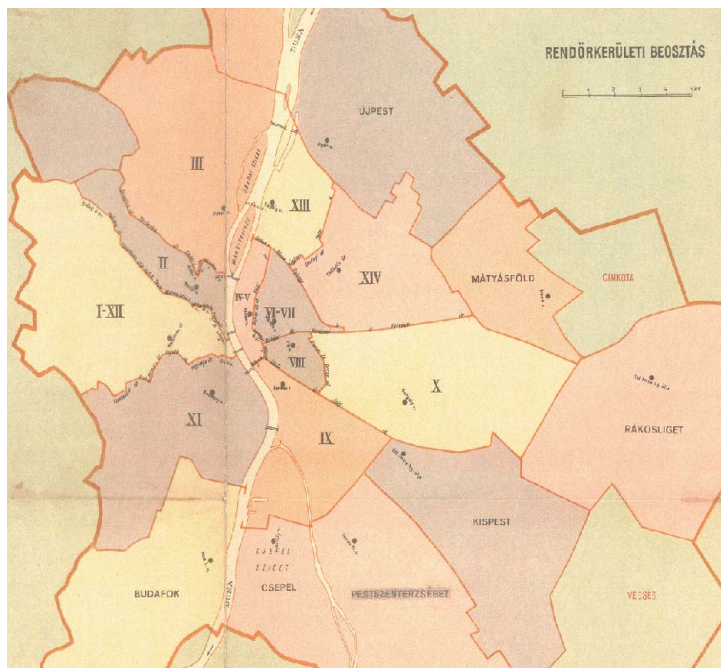
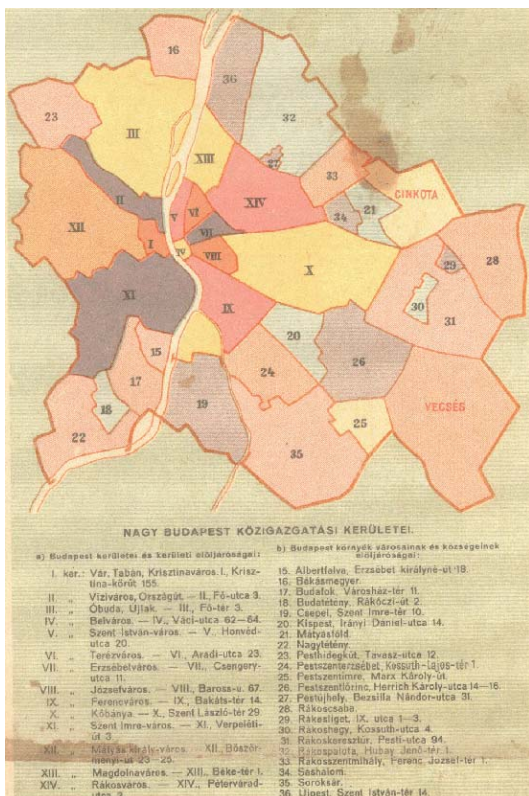
ÓBUDA 1947-1948

2822a Budapest kerület- és dűlőbeosztási térképvázlata • 1948
Budapest székesfőváros kerületeinek és dűlőinek térképe

Nagy-Budapest kialakulásakor sok közigazgatási feladatot kellett végrehajtani. Ekkor még a II. kerület egy része Óbudához tartozott, ezt mutatják a térképek, majd az erdőterületek a II. kerülethez kerültek, az alsó hegylábi kapcsolódásaikkal együtt.

2533 Budapest és közvetlen környéke (mai Budapest) várostérképe • 1947
Nagy Budapest térképe • 1:30 000

ÓBUDA 1960-1966 KÖRÜL

4872 Óbuda városrendezési célú felmérési térképe • 1960-as évek?

Az alaptérkép már a lakótelepi tervezés előkészítése volt. Látszódnak a szintszámok, a lakások száma, az archeológiai területek

4878 A Római-part részletes rendezési terve • 1966 k? Római part részletes rendezési terve • 1:1000 • BUVÁTI

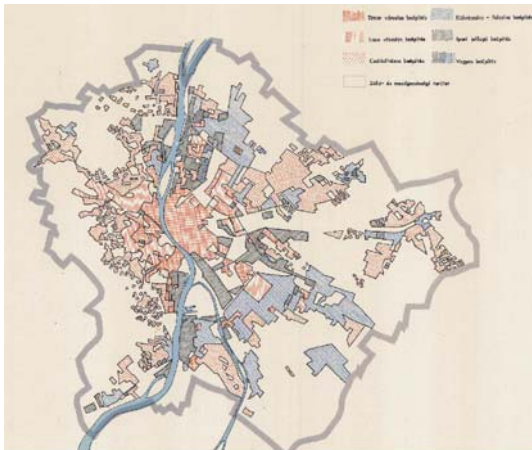
Római területére készített terv több telekrendezési javaslattal él. A terv nem tartalmaz az árvízrel kapcsolatban intézkedést, csupán egy vékony parti sávot jelöl a Duna mellett.

Értéke a tervnek, hogy sok közhasználatú zöldterületet jelöl ki, ugyanakkor sok lakóterületi sávot is megtart, vagy kijelöl.

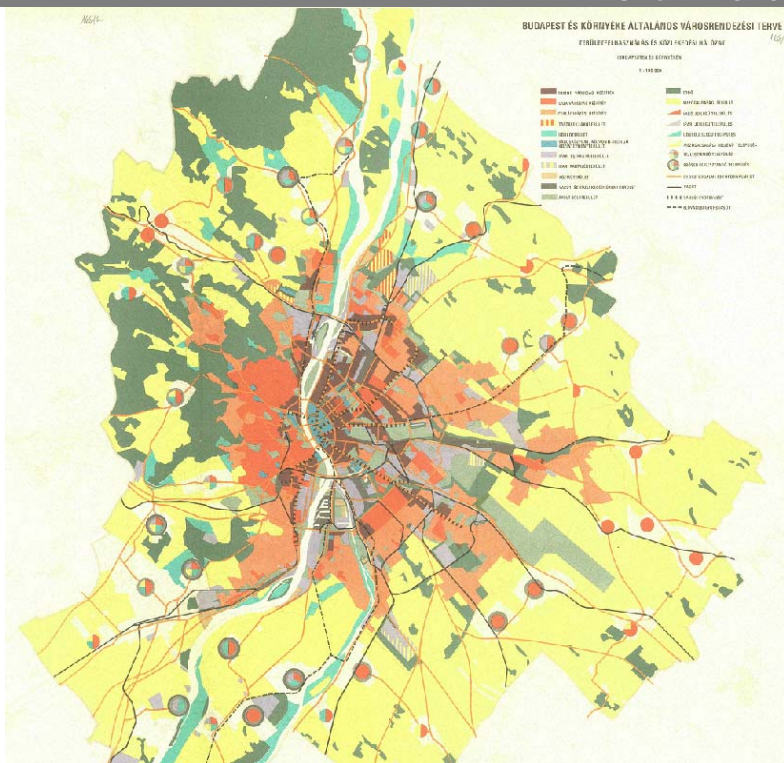
ÓBUDA 1970

435a Budapest általános városrendezési terve • 1970
Budapest és környéke általános városrendezési terve.
Területfelhasználás és közlekedési hálózat

Budapest későbbi tervei mindig az agglomerációval együtt kerültek kidolgozásra, majd Budapest területére jóváhagyásra. Ezt alapozta meg a beépített területek vizsgálata az 1960-as terv szerint.

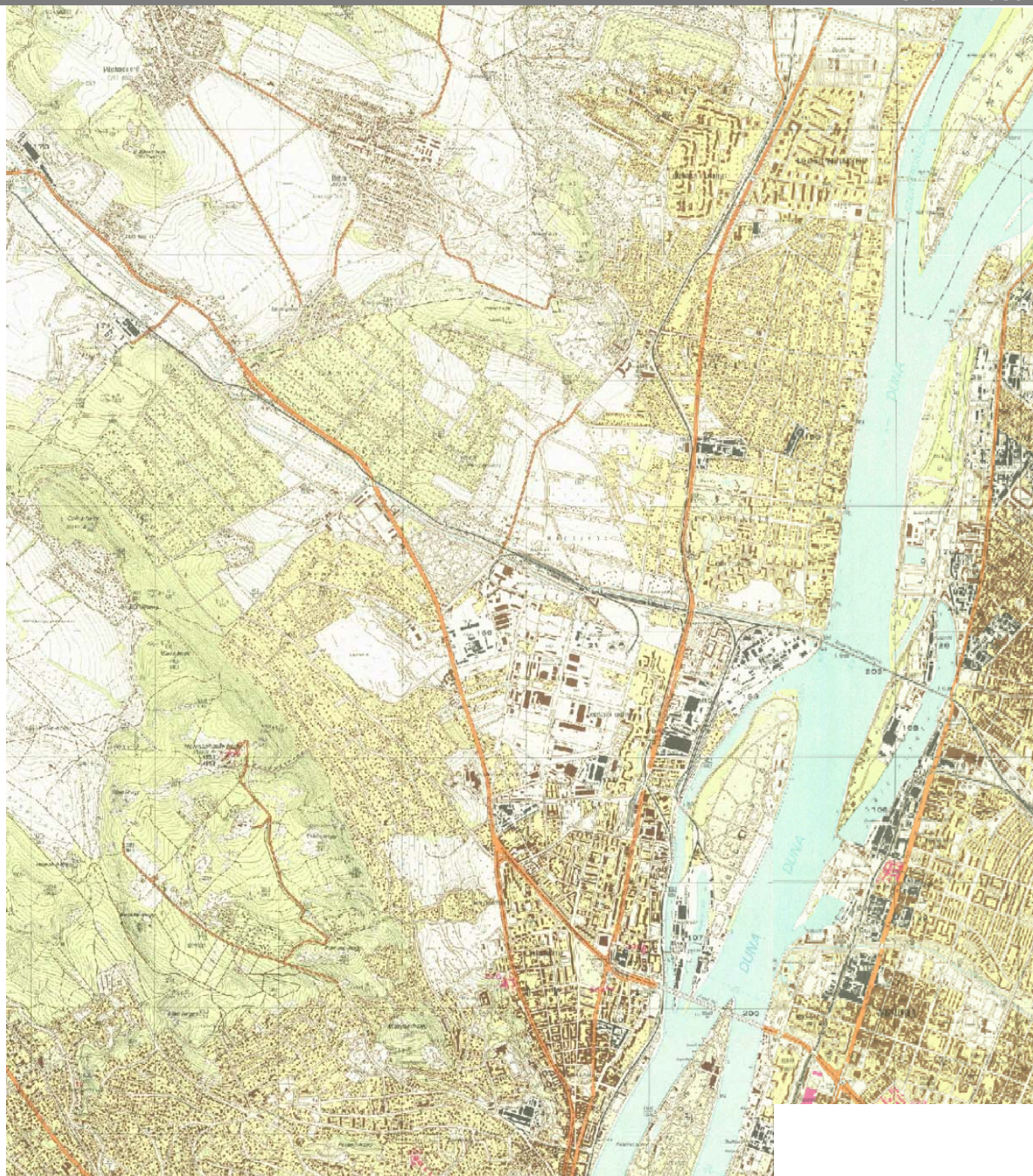
4391a Budapest városrendezési térképe a beépítettség jelölésével • 1960

A korábbi tervekhez képest alapvető eltérések kerültek az új tervbe, ami száz éven is túlra meghatározza Óbuda lehetőségeit. Egyrészt bekerültek a lakótelepek: az Óbudai, a Kaszásdűlői, a Békásmegyeri és Csillaghegy kistelkes területeire is terveztek lakótelepet. Ebből a Csillaghegyi szerencsére nem valósult meg. A mai Római úti lakótelep üdülőterületként lett jelölve. A Mocsáros dűlő területe erdőként és parkként fut rá Aranyhegy területére. Aranyhegynek csak egy részére tervez lakófunkciót az ÁRT. Másik nagy elhatározás, hogy a korábbi bolgárföldek területére ipari és raktározási területet terveztek.

Ezek a változásoknak a jelentős része meg is valósult az elmúlt 50 évben.

ÓBUDA 1985

4539 Budapest topográfiai térképe • 1985 Budapest • 1:15 000 • Magyar Honvédség Térképészeti Hivatala

A térkép jelleghelyesen ábrázolja a meglévő beépítéseket. A Szépvölgyi út mentén még állnak az MMG gyárépületei. Óbudán már lakótelep látható a valamikori földszintes beépítés helyett. Az Árpád híd kiépült 1959-ben, később a 70-es években meghatározó felüljáróval „gazdagodott” a Flórián tér. A Hévízi út – Vörösvári út – Szentendrei út közötti terület is kiépült, nem teljes mértékben panelépületekkel. A Kaszás dűlői lakótelep befejeződött, a Római úti építés alatt áll a térkép szerint. A Békásmegyeri lakótelep beépítése is elkészült erre az időre. A téglagyárak a hegyoldalokról lassan eltűnnek, Csillaghegyen is felszabadul terület. Létrejön a Radelkis modern épülete. Bővül a Margit kórház. A Kaszás ipari parkban egyre több modern raktárépület jön létre és sok telephely költözik ide ki. A lakótelepekkel kiépül az óbudai fűtőmű a 200 méternél magasabb kéménnyel. A Testvérhegyi és Csillaghegyi bányaterületek befejezik a termelést.

1997-re a Római úti lakótelep is befejeződött, és időközben a Csillaghegyi téglagyár épületei is eltűntek. Egyre sűrűbbé válik a Kaszásdűlő ipari parkja. Számos gyár bezár, és átalakul, sok kisebb vállalkozásnak adva helyet. Megszűnik a gázgyári termelés, helyén elindul egy másik világ, az iroda park. A hegyvidéki területek egyre jobban beépülnek, Csillaghegy szinte minden telke beépül. A volt orosz laktanya üresen áll, illetve épületei lassan más funkciókat kapnak.

Megváltozott a világ Óbudán is.

4578 Budapest és közvetlen környékének topográfiai térképe.
 Magyarország EOTR szelvényezésű térképsorozatának Budapestre vonatkozó szelvényei • 1997